STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05569

ROMANEN, DERTSEYLUNGEN, LEGENDEN UN VUNDER MAYSES

David Ignatoff

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

Copyright by Farlag America

אין לבנה לאור

איך נעם אַ הויפען שמות און פון
מיין אָטעם פליהט זיך דער שטויב
פאַנאַנדער, עס פאַלט אַוועק דאָס
מיסט, עס בלייבען בלויז די קערר־
נער. איך קלייב אַפּ עטליכע פון
זיי, פלאַנץ זיי איבער, וואַרים זיי
מיט מיינע בליקען, ביז זיי גיבען
שפּראָצונג, ביז זיי נעמען זיך
צייטיגען און גיבען פרוכט.

א.

אין דער שטאָט פּראג איז אמאָל געווען א גרויסער רב. דער רב איז געווען א גרויסער צדיק, און ווען ער פלעגט מחדש זיין די לבנה, פלעגן זיינע אויגען לייכטען מיט א גרויסער לויטערקייט, און זיין הויכער שטערען און זיין זילבערנע באָרד פלעגען פינקלען אין דער נאכט מיט אזא כשוף־ליכט, וואָס מען האָט געקאָנט זעהן אויף מיילען, ווייל ער איז געווען א גרויסער צדיק און א גרויסער בעל מופת.

איינער פון די פראגער אידען, וואָס האָט זעהר שטארק ליב געהאט צו זיין אינאיינעם מיט'ן רב ביי קידוש לבנה, איז געווען בערעל פראגער — א דארער איד, א סוחר, וואָס פלעגט אויספאָרע וועלטען.

איינמאָל האָט געטראָפען, אז בערעל איז אוועק ערגעץ אין דער וייטער וועלט אויף אזוי לאנג, אז מען האָט געמיינט, אז ער איז ערגעץ פארפאלען געוואָרען, צי חלילה דערטרונקען געוואָרען. נאָר ווען דער רב איז זיך אמאָל געשטאנען אין אן אָנהויב־חודש'־דינער לבנה נאכט אין מיטען מארק און האָט אינאיינעם מיט א גרויסער עדה אידען מחדש געווען די לבנה, האָבען אלע מיטאמאָל אויפגעהויבען די אויגען און דערזעהן — א מענש פליהט איבער'ן הימעל !...

דאָס איז פונקט געווען ביי די „שלום עליכם'ס".

האָט דער רב אויפגעהויבען זיין ליכטיגען פנים און אויס־געשריען צום פליהענדיגען מענשען:

— שלום עליכם!

האָט דאָס דעם מענשען גלייך גענומען ציהען אראָפּ, און ער איז אראָפּגעפאלען כמעט צום רב אין די הענט אריין. און אלע האָבען מיט שרעק דערזעהן, אז דאָס איז בערעל פּראנער, דער דארער איד, דער סוחר.

ב.

בערעל פראגער איז זיך געהאט געבאָרען איבער'ן ים מיט סחורה, וואָס ער האָט איינגעהאנדעלט אין ווייטע לענדער.

איין אויפדערנאכט איז ער אזוי געשטאנען אויף דער שיף און געקוקט, ווי די גאנצע לבנה הויבט זיך אויף פון דעם מיטען ים, — ווי דער גאַנצער ים נעמט אליין ווערען העלער און ליכטיגער, אזוי ווי מיליאָנען אויגען וואָלטען זיך אין אים פאנאנדערגעעפענט.— און אזוי, אז אַלע וואסערען פון דעם ים האָבען אויפגעשיינט מיט אזא גרויסען און ליכטיגען כח, ווי זיי וואָלטען מיטאמאָל אַלע אינאיינעם גענומען זינגען שירה צו גאָט, צו דער נאכט און צום הימעל.

פאלט דערביי בערלען איין:

— אָט ערשט איצט קאָן מען פארשטעהן די שעהנקייט פון אונזער רב ביי קידוש לבנה!... ווייל עס איז דאָך, ווי דאָס גאנצע איצטיגע ליכט פון דעם אויפגעשיינטען ים וואָלט אין זיין פנים געלעגען...

און דערביי האָט זיך בערלען זעהר שטארק גענומען בענקען נאָכ'ן רב און נאָך זיין שטאָט פראג.

האָט ער זיך גענומען טרייסטען דערמיט, וואָס ער וועט, מיט גאָטס הילף, אינגיכען קומען אהיים, און צו דעם נייעם קידוש לבנה וועט ער שוין איה"ש זיין אינאיינעם מיט די אנדערע פראגער אידען לעבען דעם רב זייערען.

האָט זיך אָבער אינמיטען דערינען ווייט ארויף, צווישען

הימעל און וואסער באוויזען א וואָלקען, און נאָך דעם וואָלקען נאָך איינער און נאָך איינער, ביז די לבנה איז פארשטעלט געוואָרען, ביז דער הימעל און די נאכט זענען געוואָרען פינסטער און שווארץ, ביז דער ים איז מיטאמאָל געוואָרען ווילד און וויסט און בייז, ווי מען וואָלט אים פּלוצלונג אלע זיינע ליכטיגע אויגען אויסגעשטאָכען. און ער האָט זיך צערייצט מיט אזא העלישען כעס, אז ער האָט גענומען אויפשלאָגען זיינע כוואליעס אין טויזענטער איי־לענדיגע חילות, אין טויזענטער מחנות ווילד צעשראָקענע פערד מיט שוימיגע ווייסע גריוועס. און די ווייסע וואסער חילות און וואסער פערד זענען מיט גרוים צאָרען געשפּרונגען איינע אויף די אנדערע און עס איז פון זיי מיט אמאָל געוואָרען שרעקליך שרייענדיגע בערג, וואָס האָבען זיך גענומען הויבען ווי ריזיגע גלעזערנע פּאַלאַצען און זענען גלייך צעבראָכען געוואָרען אין ווייסען שטויב.

און אזוי האָט זיך דער ים מיטאמאָל גענומען ווילד טראָגען פון איין עק הימעל ביז'ן צווייטען. און די שיף האָט ווי א שפּענ־דיל גענומען פליהען און שפּרינגען איבער די רוקענס פון די וואַ־סער מחנות. און אזוי פון איין וואסער מחנה צו דער צווייטער, ביז זי איז צעטרייסעלט און צעבראָכען געוואָרען אין שטיקער, און אלע מענשען, וואָס האָבען זיך געפונען אויפ'ן שיף, זענען אריינ־געפאלען אין ים אריין.

בערעל פראגער האָט אָבער די גאנצע צייט אלץ ניט אויפ־געהערט צו טראכטען, אז אים וואָלט זיך זעהר ווילען כאָטש נאָך איין מאָל שטעהן מיט'ן רב ביי קידוש לבנה. הָאט אים דערפאר גאָט געהאָלפען, און ער האָט זיך אָנגעכאפּט אָן א ברעט. אָן דעם ברעט האָט זיך אָנגעכאפּט נאָך איינער. דאָס איז געווען א גרוי־סער, גראָבער טערק. האָט דער שטורעם זיי אזוי לאנג געטראָגען איבער דעם פארשווימטען ים, ביז ער האָט זיי ארויסגעוואָרפען אויף א וויספּע.

ג.

ליגען זיך אזוי צוויי נאסע מענשען אויף דער וויספּע — דער גרויסער, גראָבער טערק און דער קליינער, דארער בערעל.

בערעל טראכט:

— נו. וואָס וועט זיין?...

און דער טערק טראכט גאָרנים.

זאָגט בערעל צום טערק:

— א יאָ, מיר האָבען א גרויסען גאָט?

זאָגט דער טערק א צעשראָקענער:

— א?... וואָס?...

זאָגט בערעל:

— וואָס הייסט „א? וואָס?" — זעהסט דאָך. אָט האָט ער אונז געשענקט דאָס לעבען.

זאָגט דער טערק א צעשראָקענער.

— נו, וואָס וועט איצטער זיין?...

— ענטפערט בערעל:

— וואָס הייסט „וואָס וועט איצטער זיין?" — קום, וועלען מיר זוכען!

געהען זיי אזוי ביידע ארום א טאָג און א נאכט, און נאָך א טאָג, און נאָך א נאכט, און זיי זענען שוין ביידע גוט הונגעריג און מיד, און זיי קאָנען זיך נאָך אלץ ניט דערשלאָגען צו א מענש־ליבען ישוב.

ערשט אויפ'ן דריטען פארנאכט הויבען זיי מיטאמאָל אויף

זייערע אויגען און דערזעהען פון דער ווייטען, אז אין איין זייט פון דער ווילדער וויספּע זעצט זיך די גרויסע זון, אין דער צוויי־טער זייט וויספּע הויבט זיך אויף די גרויסע לבנה, און אין מיטען, צווישען דער אויפגעהעהענדער לבנה און דער אונטערגעהענדער זון, שטעהט א פּאסטוך מיט א טשערעדע שאָף. — —

דערפרעהען זיי זיך ביידע און לאָזען זיך גלייך אנטקעגען דעם פּאסטוך מיט דער טשערעדע.

ווי נאָר אָבער זיי קומען אָן נאָהענט, דערזעהען זיי, אז דער פּאסטוך איז א זעהר הויכער מענש, און אז ער האָט נאָר איין אויג, און דאָס אויג שטעהט ביי איהם אויפ'ן סאמע מיטען שטערען...

האָבען זיי זיך פאר אים דערשראָקען, ווייל זיי האָבען דאָך גלייך דערזעהן, אז דאָס איז א ווילדער ריז, א רוצח.

און זיי האָבען אודאי געוואָלט אנטלויפען.

לאָזט זיי שוין אָבער דער ריז ניט אנטלויפען, נאָר ער נעמט זיי אריין צווישען זיינע שאָף און האלט זיי דאָרט ביז עס ווערט נאכט.

און אז עס איז געוואָרען נאכט, האָט דער ריז גענומען פּארטרייבען זיינע שאָף, האָט ער זיי אויך פּארטריבען אינאיינעם מיט די שאָף אין א גרויסען הויף מיט א הויכען פּארקאַן און האָט הינטער זיך פארשלאָסען דעם טויער...

טראכט בערעל:

— נו, וואָס וועט איצטער זיין?..

און דער טערק טראכט גאָרניט.

און דער ריז מיט'ן איינציגען אויג אין מיטען שטערען נעמט זיך ביי דעם שיין פון דער לבנה פאנאנדערלעגען א גרויס פייער.

און ווען דאָס פייער ברענט זיך פאנאנדער, נעמט דער ריז זיין שפּיז אין האנט און געהט צו צו בערלען און גיט אים א טאַפּ.

— זעהט ער, אז בערעל איז דאר, הויט אוןביין, לאָזט ער אים אָפּ און געהט צו צום טערק און גיט אים א טאַפּ. — זעהט ער, אז דער טערק איז פעט און רויט — שטעכט ער אים אריין דעם שפּיז אין בויך און לעגט אים אויפ׳ן פייער בראָטען.

און דער ריז האָט דעם טערק אָפּגעבראָטען, און האָט אים אויפגעגעסען און האָט פארטרונקען מיט א פאס ווייז, און האָט זיך געלעגט שלאָפען.

ר.

און אז בערעל האט דערזעהן, אז פון דעם טערק זיינען שוין אפילו די ביינער ניט געבליבען, איז אויף אים אנגעפאלען א גרויסער שרעק.

זיצט ער אזוי צווישען די שאף און טראכט:

— סטייטש, איך האב דאך אין דער היים א ווייב מיט קינדער, וואס וועט פון זיי איצטער ווערען!?... און דערצו ווילט זיך מיר דאך אזוי שטארק כאטש נאך איינמאל זעהן אונזער הייליגען רב ביי קידוש לבנה...

און ווי נאר בערעל טראכט אזוי, קומט אים אין קאפ אזא רעיון:

— אזוי ווי דער ריז האט זיך אנגעגעסען און אנגעטרונקען מיט אזוי פיעל וויין, שלאפט ער דאך איצט געשמאק, איז צו וואס זאל איך, בערעל פראגער, איצט זיצען צווישען די שאף, ווי א באק, און ווארטען, ביז ער וועט זיך אויפכאפען און וועט מיך אויך אפבראטען?!...

און בערעל האט זיך מיטאמאל אויפגעהויבען פון צווישען די שאף און איז צוגעגאנגען און האט אנגענומען דעם ריז'ס שפיז און האט אים אריינגעלעגט אין דעם ברענענדיגען פייער.

און ווען די שפיז איז געווארען שטארק רויט, האט ער זי ארויסגענומען פון דעם פייער. די שפיז האט געברענט אין זיינע הענט, ווי אן אנגעצונדענע. און ער האט דערביי אויפגעהויבען זיינע אויגען צו דער לבנה און אזוי געזאגט:

— גאטעניו, איך בין בערעל פראגער. איך האב דאך אזוי פיעל מאל מחדש געווען דיין לבנה אינאיינעם מיט אונזער הייליגען רב, און איך וויל זי אויך ווייטער מחדש זיין. העלף מיר נאר איצט פון די הענט פון דעם ריז, דעם רוצח מיט׳ן איין אויג אין שטערען, וואס האט ליב צו עסען געבראטענע מענשען!

און ווי נאר בערעל האט דאס אפגעזאגט, האט ער זיך גלייך דערפיהלט זעהר שטארק, און ער האט אנגענומען די שפיז און האט איר צעגליהטען שפיץ אריינגעשטאכען אין דעם ריז׳ס אויג.

האט זיך דער ריז אויפגעכאפט מיט א גרויס געשריי און זיך גענומען ארומלויפען איבער׳ן הויף צו כאפען בערלען.

בערעל אבער האט זיך באהאלטען צווישען די שאף. און דער ריז איז דאך שוין געווען בלינד, האט ער אים ניט געקאנט זעהן.

ווען דער ריז האט דערפיהלט, אז ס׳איז שלעכט, איז ער געפאלען אויף א המצאה, — ער איז צוגעגאנגען און האט געעפענט דעם טויער און גענומען ארויסלאזען די שאף.

די שאף האט דער בלינדער רוצח ארויסגעלאזען איינציגווייז, און אליין איז ער די גאנצע צייט געשטאנען לעבען טויער און געטאפט מיט זיינע גרויסע הענט אין דער לופט איבער די שאף, כדי טאמער קומט אינאיינעם מיט די שאף אויך אן בערעל, זאל ער אים קאנען כאפען און דערווארגען.

דערזעהט בערעל, אז ס׳איז שלעכט. הויבט ער אויף זיינע הענט צום הימעל:

— סטייטש, גאט, דו האסט מיר געהאלפען ביז איצט, טא העלף־זשע מיר אויך ווייטער!

און ווי נאר בערעל האט דאס אפגעזאגט, אזוי איז אים גלייך געקומען אין קאפ אזא רעיון:

— די שאָף זענען דאָך זעהר גרויסע, און זיי זענען באוואקסען מיט לאנגע האָר!...

און בערעל נעמט און לעגט זיך ארונטער אונטער דעם בויך פון א גרויסער שאָף און האלט זיך אָן אָן אירע לאנגע האָר, און ער נעמט מיט זיך מיט די ריזען שפּיז און א ברויט צום עסען.

געהט די שאָף און טראָגט אים ארויס פון טויער אינאיינעם מיט'ן ברויט און מיט'ן שפּיז.

און אז בערעל פּראגער איז ארויס פון טויער, האָט ער זיך אויפגעכאפּט אויף די פיס און האָט גענומען לויפען, וואוהין נאָר די אויגען האָבען געטראָגען.

ת.

אָבער ווי נאָר בערעל איז אזוי געלאָפען פון דעם ריז, מיט'ן שפיז אין איין האנט און מיט'ן ברויט אונטער דער אנדער האנט, האָט ער דערזעהן פון דער ווייטען, ווי עס לויפט א קלאָר ווייסע שאָף, און נאָך איר יאָגט זיך נאָך א ווילדער פאנדול.

דער פאנדול האָט געהאט א קאָפּ פון א חזיר און הערנער פון אן אָקס. און א פייער האָט געזעצט פון זיין ווילדען מויל און פון זיינע ווילדע נאָזלעכער.

דער פאנדול איז שווארץ און פינסטער, און די שאָף איז ווייס, אזוי ווייס, אז אזא ווייסקייט האָט מען נאָך גאָר אויף דער וועלט ניט געזעהן. און דער פאנדול וויל ניט אנדערש, ווי פארצוקען די קלאָר־ווייסע שאָף...

איז בערעל געבליבען שטעהן און גענומען קוקען צו דער שאָף מיט שרעק, — ווייל אָט, אָט — און דער פאנדול וועט אָניאָגען די שאָף.

ווי נאָר אָבער בערעל פראגער האָט אזוי גענומען קוקען צו דער שאָף, האָט די שאָף אים דערזעהן...

און אז די שאָף האָט אים דערזעהן, האָט זי גלייך גענומען לויפען צו אים, און דער בייזער פאנדול נאָך איר.

זעהט בערעל, אז ס'איז שלעכט, ווייל דער פאנדול וועט קומען אהער, וועט ער מן הסתם צערייסען אי די שאָף, אי אים. נאָר ער מאכט ביי זיך אָפּ:

— מילא, וואָס עס וועט זיין, וועט זיין! איך האָב דאָך ביי

זיך אין האנט א שפּיז און אין הימעל א גאָט. און אויף דער ווייסער שאָף איז דאָך טאַקע א גרויס החכמות.

און ווי נאָר בערעל פּראגער טראַכט אזוי, איז די שאָף שוין ניט ווייט פון אים. און איידער וואָס־ווען, האָט די שאָף גענומען לויפען אין א ראָד ארום בערלען. און ווי נאָר די שאָף האָט פאַרענדיגט איר ראָד, אזוי איז ארום בערלען געוואָרען א גרויסער שיינענדיגער רינג. דעמאָלט איז די ווייסע שאָף גלייך אריינגעלאָפען אין רינג און האָט זיך אוועקגעלייגט לעבען בערלען...

אז דער שווארצער פּאנדול האָט דאָס דערזעהן, איז זיין כעס געוואָרען אזוי גרויס, אז די שטיקער פייער פון זיין מויל און פון זיינע נאָזלעכער האָבען גענומען שלאָגען אין גרויסע פלאמען. ווי נאָר אָבער די פלאמען זענען אָנגעקומען צום ווייסען רינג, וואָס ארום בערלען און דער שאָף, האָבען זיי אויפגעהערט צו ברענען...

און דער שווארצער פּאנדול איז געקומען ביז צום ווייסען רינג און האָט גענומען ארומלויפען ארום דעם רינג א בייזער און שרייענדיגער. ער האָט געקריצט מיט די ציין און געריסען די ערד אונטער זיך. דעם רינג אָבער האָט ער ניט געקאָנט אריבער...

און אז דער פּאנדול האָט דערזעהן, אז ס'איז שלעכט, האָט ער זיך א צערייצטער אוועקגעשטעלט לעבען רינג אנטקעגען בערעל פּראגער און גענומען בייז רעדען און שרייען, אז בערעל זאָל אים ארויסגעבען די ווייסע שאָף, ווייל שוין זעהר פיעל יאָרען, ווי ער יאָגט זיך נאָך דער ווייסער שאָף און קאָן זי ניט כאפּען; היינטיגע נאכט וואָלט ער זי געוויס געכאפּט, ווען ניט ער, — בערעל פּראגער.

זאָגט צו אים בערעל:

— בייזער פּאנדול! דיין שרייען איז אומזיסט. איך וועל דיר די שאָף ניט געבען, ווייל איך זעה דאָך שוין איצט באשיינפּערליך, אז מיר איז באשערט צו באשיצען די שאָף; און דו,

בייזע חיה, זעהסט דאך שוין אליין, אז די ־ ראשיצט אויך מיך, ווייל איבער דעם רינג, וואס זי האט געמאכט א… מיר, קאנסט אויך צו מיר ניט צוקומען.

גענמט דער פאנדול נאך העכער שרייען און נאך בייזער רייסען די ערד אונטער זיך. און ער טשירעט אוים זיינע שרעקליך־גרויסע ציין, און ער זאגט:

אויב דו גיסט מיר ניט ארויס די שאף, וועל איך דא בלייבען שטעהן לעבען רינג אזוי לאנג, ביז דו וועסט שטארבען.

זאגט בערעל צום פאנדול:

— זיי וויסען, אז איך הייס בערעל פראגער. און איך שרעק זיך נאר פאר גאט אין הימעל. און דו, בייזער פאנדול, געה בעסער אוועק פון דאנען און לאז די שאף צורוה, ווייל אויב ניט, איז זעהסטו אט די שפיז. דאס איז די שפיז פון דעם גרויסען ריז, וואס האט געהאט בלויז איין אויג אין קאפ, און איך האב אים דאס איינציגע אויג זיינס מיט אט דער שפיז אויסגעשטאכען. איצט, זעהסטו, איז די שפיז אין מיינע הענט.

ווי נאר דער פאנדול האט דערהערט אזוינע רייד און דער־זעהן די שפיז, האט ער זיך גלייך דערשראקען און זיך גענומען בעטען:

— איך בין הונגעריג, איך בין הונגעריג!

זאגט בערעל צום פאנדול:

— אויב דו ביזט הונגעריג, טא נא דיר א שטיק פון מיין ברוים.

ענטפערט דער פאנדול:

— ניין, ניין! מיין הונגער איז ניט פאר קיין אנדער זאך, נאר פאר דער ווייסער שאף!...

זאגט בערעל פראגער:

— א, וויבאלד אזוי, — טא נא!!

און ער גיט צו אים א וואַרף די גרויסע שפיז.

איז דער ווילדער פאַנדול גלייך אויפגעשפרונגען אין דער לופטען פאר שרעק און האָט זיך גענומען לויפען אין דער נאכט, וואוהין די אויגען האָבען אים געטראָגען.

אָבער וואוהין דער פאַנדול האָט געלאָפען, איז אים די שפיז אלץ נאָכגעפלויגען... און אזוי לאנג און אזוי ווייט ווי בערעל פראגער'ס אויגען האָבען געקאָנט קוקען אין דער נאכט, האָבען זיי אלץ געזעהן, ווי דער פאַנדול לויפט אום א ווילדער פון שרעק, און די שפיז לויפט אלץ נאָך נאָך אים...

ווען בערעל פראגער האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט, איז די ווייסע שאָף שוין געוועזן ווייט פון אים.

ג.

האט בערעל פראגער נאכדעם נעדאנקט גאט, וואס ער האט אים געהאלפען ראטעווען די ווייסע שאף, און האט זיך געלאזט געהן.

און אזוי איז ער נאכדעם געגאנגען א נאכט און א טאג, ביז אויף מארגען פארנאכט, ווען עס איז אים אויסגעגאנגען דאס לעצטע שטיקעל ברויט, האט ער פאר זיך דערזעהן א גרויסען פאלאץ.

געהט בערעל צו צום פאלאץ, גיט א קלאפ אין טיר און טויער, עפענען זיי זיך אויף. געהט ער אריין אינעווייניג און דערזעהט, אז ס'איז זעהר א רייכער פאלאץ, פול מיט רייכע כלים, וואס זיינען געמאכט פון גאלד און זילבער. אבער קיין לעבעדיגער מענש איז אין פאלאץ ניטא...

טראכט ביי זיך בערעל:

— וואס הייסט? פאר וואס איז דא קיינער ניטא?

און ער טראכט:

דאס איז געווען א נעסט פון גזלנים, וואס קומען זיך אהער צונויף אין מיטען נאכט און באהאלטען דא זייערע אוצרות. דערפאר איז דא איצט קיינער ניטא.

און ער טראכט:

זאל איך בלייבען דא, קאנען זיי מיך נאך הרג'נען. זאל איך ווייטער לויפען, ווייס איך ניט, וואוהין. און אויב זיי טרעפען מיך אן אין מיטען פעלד, הרג'ענען זיי מיך דאך סיי־ווי־סיי, און

מיר בין איך אויך; וואלט דאך געוועזן בעסער, איך זאל זיך דא אויסבאהאלטען ביז איבערנאכט, און אויף מארגען, ווען קיינער וועט דא ווידער ניט זיין, וועל איך מיר געהן ווייטער.

און ווי ער טראכט אזוי, דערזעהט ער פאר זיך אן אויוועז. נעמט ער און קריכט ארונטער אונטער'ן אויוועז און פארמאכט דאס טירעל אזוי, אז ער זאל קאנען זעהן, וואס עס וועט דא פאר־קומען ביי דער נאכט.

איז ווי בערעל פראנער ליגט זיך אזוי אונטער'ן אויוועז און קוקט ארויס אויפ'ן רייכען פאלאץ, דערזעהט ער, ווי פאר'ן פענ־סטער געהט אויף די לבנה. און ווי נאר די לבנה איז אויפגעגאנ־גען, אזוי האט זיך מיטאמאל דערהערט דאס קומען פון גרויסע חיילות און דאס שפילען פון גרויסע מוזיק קאפעליעס. און גלייך נאכדעם האבען די חיילות גענומען אנפילען די נאכט מיט הילכיגע געשרייען:

דער מלך קומט אהער!
דער מלך קומט אהער!
עס לעבט דער מלך!
דער מלך לעבט!

האבען זיך די מוזיק קאפעליעס דערויף צעשפילט נאך פרעה־ליכער און זענען צונעקומען נאר נאהענט צום פאלאץ...

פאלט דערביי אויף בערלען אן אזא שרעק, אז ער קאן אין זיך קוים איינהאלטען די נשמה.

און דערווייל צינדען זיך אין פאלאץ מיטאמאל אן א סך ליכט. און אלע זילבערנע און גאלדענע כלים שיינען זיך זעהר שטארק פאנאנדער. און עס צעעפענען זיך די טירען, און עס קומט אריין דער מלך, און עס קומען אריין זעהר פיעל הארען. און די הארען זעצען ארויף דעם מלך מיט גרוים כבוד אויף א גרויסען גאלדענעם שטול, און דער מלך זאגט:

— ווער עס האָט עפּעס א קלאָג אָדער א משפּט, זאָל צוקומען פאר מיר, דען איך וועל אלעמען ענטפערען!

זענען א סך מענשען צוגעקומען און האָבען זיך פאר אים גע־קלאָגט און האָבען זיך פאר אים געלאָדען. און ער האָט זיי אלע־מען זעהר גוט געענטפערט. און עס איז זיי אלעמען זעהר וואויל געפעלען, און זיי האָבען זעהר שטארק געלויבט און גערימט דעם מלך.

און אזוי האָט זיך דאָס געצויגען ביז האלבער נאכט.

ווי נאָר אָבער עס איז געקומען צו האלבע נאכט, אזוי האָט זיך גלייך דערהערט דאָס קרעהען פון א האָן.

און ווי נאָר דער האָן האָט א קרעה געטאָן, זענען לעבען מלך מיטאמאָל, ווי פון אונטער דער ערד, אויסגעוואקסען צוויי גרויסע גבורים. און די גבורים האָבען גלייך אָנגעכאפּט דעם מלך און אים צעריסען אין שטיקער...

און אין פּאלאץ איז נאָכדעם קיינער ניט געבליבען. גלייך ווי עס וואָלט דאָרטען גאָר פון פריהער קיינער ניט געווען. און די ליכט. זענען מיטאמאָל אויסגעלאָשען געוואָרען. נאָר דער שיין פון דער לבנה און פון די זילבערנע און גאָלדענע כלים איז איבער־דעם פּאלאץ פארבליבען.

טראכט זיך ביי זיך בערעל פּראגער:

— וואָס זאָל דאָס אלץ באטייטען?...

און ער מאכט ביי זיך אָפּ, אז ס'איז כדאי אויף א טשיקאַ־וועס צו פארבלייבען דאָ נאָך אויף א נאכט און זעהן, וואָס אדרבה וועט דאָ פאָרקומען אין דער אנדערער נאכט?

און ער טראכט:

— ממה נפשך! — האָט מיר שוין יאָ גאָט באשערט צו זעהן

וואונדער — טאָ לאָמיך זעהן. און ווייטער, איז דאָך נאָט א טאטע. אפשר וויל דאָס טאקע גאָט, איך זאָל דאָס אלץ זעהן, כדי איך זאָל דאָס נאָכדעם קאָנען דערצעהלען פאר'ן רב און פאר אלע אידען פון אונזער שטאָט.

2.

און אז עס איז געקומען די צווייטע נאכט, איז ווי נאָר די לבנה האָט זיך באוויזען פאר די פענסטער פון דעם פּאַלאַץ, אזוי האָט זיך גלייך ווידער דערהערט דאָס אָנקומען פון גרויסע חיילות און דאָס שפּילען פון גרויסע מוזיק קאפּעליעס. און ווידער האָבען זיך אָנגעצונדען א סך ליכט אין דעם פּאלאַץ און מען האָט אריינ־געפירט דעם מלך מיט גרוים כבוד, און ער האָט זיך געזעצט אויף זיין שטול און האָט געענטפערט אלעמענס בקשות. ווי נאָר אָבער עס איז געקומען צו האלבער נאכט, אזוי האָט זיך גלייך דערהערט דאָס קרעהען פון א האָן, און צוויי גרויסע גבורים זענען גלייך צו־געלאָפען און האָבען אָנגעכאפּט דעם מלך און האָבען אים צעריסען אויף שטיקער.

טראכט ביי זיך בערעל פּראַגער:

— טע־טע־טע! אויב שוין יאָ אזוי, אויב אזוי לאַנג ווי ער איז מלך, הערט ער אוים אלעמענס בקשות, און מען פּאָלגט אוים זיינע באפעלען, איז צו וואָס זאָל איך דאָ ליגען אונטער'ן אויווען? א־מער וועל איך דאָ בעסער אָפּוואַרטען נאָך א טאָג ביז אויף דער נאכט, און ווי נאָר דער מלך וועט דאָ זיין, און מענשען וועלען צו אים נעמען געהן מיט בקשות, וועל איך צו אים אויך צוגעהן און וועל אים דערצעהלען אלץ, וואָס מיט מיר האָט געטראָפען, — אז איך בין דאָ א פארבלאָנדזשעטער, אז איך האָב שוין עטליכע טעג ניט געגעסען, און אז איך האָב אין דער היים א ווייב מיט קינדער, און אז אויב איך זאָל נאָך קאָנען קומען אהיים ביז מאָרגען, וואָלט

איך נאך אפשר זוכה געווען צו שטעהן אינאיינעם מיט אונזער רב ביי קידוש לבנה. — און אז דער מלך וועט אויסהערען מיין גאנצע קלאג, קאן דאך זיין, אז ער וועט שאפען, מען זאל מיך אפפירען אהיים.

— עס קאן דאך אבער אויך זיין, אז ער זאל מיך גאר הייסען הרג'ענען — זאגט בערעל צו זיך אליין.

באלד אבער ענטפערט ער זיך און זאגט:

— א איד טאר אזוי ניט טראכטען; וייל אויב א אידען איז באשערט צו לעבען, וועט אים גאט העלפען, און ער וועט לעבען בלייבען, און אויב ניט, — וועל איך דאך שוין דא באלד שטארבען פון הונגער...

און בערעל האט טאקע אזוי געטאן. ער האט אפגעווארט, ביז עס איז ווידער געווארען נאכט, און ווי נאר דער מלך איז אנגעקומען און האט זיך געזעצט אויף זיין שטול, און דער עולם האט גענומען צו אים געהן מיט בקשות, אזוי איז בערעל פראגער ארויסגעקראכען פון אונטער'ן אויוועז, איז צוגעגאנגען און איז געפאלען דעם מלך צו די פיס און האט אים אויסדערצעהלט זיין גאנצע קלאג.

און ווי נאר דער מלך האט אויסגעהערט אלץ, וואס מיט בערלען האט געטראפען, אזוי האט ער גלייך געזאגט:

— דיין פארלאנג זאל דערפילט ווערען!

און דער מלך האט גלייך געשאפען צו איינעם און געזאגט:

— פיר אפ דעם מענשען צו זיין שטאט!

האט דער, וועמען דער מלך האט געשאפען, גלייך גענומען בערלען פאר דער האנט, אים ארויסגעפירט פון פאלאץ און גענומען געהן מיט אים, ווי א ווינט וואלט זיי געטראגען.

ח.

אויפ'ן וועג איז בערעל פראגער איינגעפאלען:

— סטייטש! וואָס פאר א פנים האָט דאָס? — איך האָב געזעהן אזוי פיעל וואונדער, צום סוף ווייס איך דאָך ניט וואָס, ווער און ווען...

רופט ער זיך אָן צו דעם, וואָס פירט אים:

— אדוני! זאָג מיר, איך בעט דיך, וואָס איז דאָס פאר א מעשה מיט דעם מלך, וואָס אלע נאכט קומט ער און קעניגט, און איטליכער גיט אים אָפּ גרוים כבוד, און דערנאָך צערייסט מען אים.

זאָגט צו אים דער פירער:

— זיי וויסען, אז דאָס איז דער רוצח, נירון. שוין א סך יאָרען, אז ער איז טויט, און ווען ער האָט געלעבט, האָט ער זעהר פיעל מענשען אויף שטיקער צעריסען, און ער איז אויך געווען א גרויסער צורר היהודים און האָט נאָר געוואָלט אָפּנעמען די גאנצע וועלט און ווערען א מלך איבער איר. דערפאר באשאפט מען אים איצט יעדע נאכט און מען קרוינט אים פאר א מלך, און ווי נאָר עס קומט דעם האָנ'ס אויסגעשריי פון האלבער נאכט, צערייסט מען אים אויף שטיקער. דאָס איז די שטראָף, וואָס גאָט האָט אים געגעבען, ווייל גאָט באצאָלט מדה כנגד מדה.

„און ווייטער דארפסטו, בערעל, וויסען, אז דו ביזט איצט אין לבנה לאַנד. מען האָט דיך אהערצו געבראכט דערפאר וואָס דיין קידוש לבנה איז שוין אהער זעהר פיעל מאָל ארויפ־

געגאַנגען, אינאיינעם מיט דעם ליכט פון דיין הייליגען רב, און ווייל מען האָט געדאַרפט האָבען עמיצען, וואָס זאָל ארויס־רייסען די שפּיז פון דעם גרויסען ריז. וואָרים נאָר דורך איר האָט מען אין יענער נאַכט געקענט ראטעווען די ווייסע שאָף פון דעם בייזען פאַנדול.

„און דו מוזט וויסען, אז דאָס איז ניט גלאַט אַזוי א ווייסע שאָף. נאָר דאָס איז א שאָף וואָס איז אין גלות זינט דאָס אידישע פאָלק איז אין גלות.

„און די שפּיז, וואָס דו האָסט געוואָרפען דעם פאַנדול, פליהט אים נאָך אלץ נאָך.

„און זי וועט אים נאָך אזוי נאָכפליהען ביז אין דעם סוף פון די טעג.

„און ווען דער שפּיז וועט טרעפען דעם פאַנדול אין קאָפּ אריין, וועלען דעמאָלט אַלע מענשען אויפגעריכט ווערען.“

און אזוי האָט דער פירער די גאנצע צייט גערעדט צו בערעל פראַגער און איז מיט אים אלץ געגאנגען, ווי דער ווינט וואָלט זיי געטראָגען.

מיטאמאָל אָבער האָט זיך דער פירער אָפּגעשטעלט און אויס־גערופען:

— הויב אויף דיינע אויגען בערעל:

הויבט בערעל אויף זיינע אויגען און דערזעהט, אז ער איז שוין אין פּראג...

און איידער וואָס־ווען זאָגט דער פירער צו אים:

— זיי וויסען, אז איך קאָן שוין מיט דיר ווייטער ניט געהן. און איידער איך ווער ניט לעבען דיר, האָב איך דיר נאָך צו זאָגען איין זאך:

— געדענק, דו ביזט אזוי פיעל נסיונות אויסגעשטאנען, שטעה אוים נאָך איין נסיון: —

— זיי וויסען, אז כאָטש דו זעהסט שוין פאר זיך דיין שטאָט פּראג, ביזטו פונדעסטוועגען נאָך אלץ אין לבנה־לאנד, און אויב דו ווילסט באמת קומען אהיים, טאָרסטו ניט מפסיק זיין, פון איצט ביז דו טרעטסט אריבער די שוועל פון דיין הויז. וואָרים טאָמער רעדסטו אוים א וואָרט מיט עמיצען, איידער דו ביזט אריין צו זיך אין הויז, וועט זיין שלעכט מיט דיר, — וואָרים דו וועסט רעדען נאָך איידער דו ביזט ארוים פון לבנה לאנד.

און ווי נאָר דער פירער האָט דאָס אָפּגעזאָגט, איז ער ניט געבליבען.

ט.

און בערעל פּראגער איז זיך געגאנגען אליין אהיים איבער די פּראגער גאסען און האָט גוט אין זינען געהאַט, אז ער זאָל מיט קיינעם קיין וואָרט ניט ריידען, ביז ער וועט אריינגעהן צו זיך אין הויז.

ווי נאָר אָבער בערעל קומט פאר זיין טיר, דערזעהט ער זיין ווייב ארויסקומען פון הויז — דערפרעהט ער זיך זעהר, און ער פאַרגעסט זיך אָן אַלץ און פרעגט:

— וואָס מאכסטו, מיין ווייב ?!...

און ווי נאָר ער האָט דאָס ארויסגעזאָגט, אזוי האָט עס אים גלייך א הויב געטאָן אין דער לופטען זיבען מייל הויך, און עס האָט אים גענומען טראָגען איבער'ן הימעל אזוי שטארק, אז ער איז שיער צעשאָטען געוואָרען.

איז אָבער גראָד דעמאָלט דער פּראגער רב ארויסגעגאנגען מיט א גרויסער עדה אידען און האָט זיך מיט זיי אוועקגעשטעלט אין מיטען מארק מחדש זיין די לבנה. און זיינע אויגען האָבען זיך פאנאנדערגעלויכטען, און זיין הויכער שטערען און זיין זילבערנע באָרד האָבען פון זיך ארויסגעגעבען דעם וואונדערבארען שיין, וואָס מען האָט געקאָנט זעהן אויף מיילען. און ווי נאָר עס איז געקומען צו „שלום עליכם, עליכם שלום“, האָט דער רב אויפגע־הויבען זיין וואונדערבאר שיינענדיגען פנים און האָט אויסגעשריען:

— שלום עליכם!

אזוי האָט עס בערלען גליך געגומען ציהען אראָפּ.

און ער איז אראָפּגעפאלען לעבען רב געזונט און פריש.

און ער איז געבליבען שטעהן אויף זיינע פים, און האָט גע־ענטפערט:

— עליכם שלום!

צאדרעס באנד
פון ריינקייט

א.

דער פראגער רב האט זעהר שטארק געהאלטען פון טבילה און ער פלעגט זאגען:

—וואס מער איינער טובל'ט זיך, וואס מער איינער וואשט און רייניגט זיין לייב, אלץ ריינער און ליכטיגער ווערט זיין נשמה.

און נאך פלעגט ער זאגען:

— אן אומריינער מענש איז שווער און א ריינער מענש איז לייכט, אזוי לייכט, אז ער קאן כמעט געהן איבער דער לופט.

און אלע פארטאג, ווען דער מארגענשטערען איז אן איין און איינציגער געשטאנען איבער דעם פראגער הימעל פלעגט דער פראגער רב ליב האבען זיך טובל'ען אינאיינעם מיט עטליכע פון זיינע נאהענטע חסידים אין די בלויע וואסערען פון דעם זעהר ברייטען פראגער טייך.

און נאך דער טבילה האט זעהר אפט געטראפען, אז דער רב פלעגט ארויסנעמען זיין טאשענטיכעל, דאס פארשפרייטען אויפ'ן וואסער און זיך ארויפשטעלען אויף דעם, און אזוי אוועק־פארען איבער'ן טייך, ביז ער פלעגט פארשווינדען פון אויג, און נאכדעם קומען צוריק א לייכטער און א ליכטיגער און דאס טיכעל אונטער אים האט זיך אפילו ניט איינגענעצט און ניט איינ־געבויגען.

איינמאל האט געטראפען, אז ווען דער פראגער רב האט נאך זיין טבילה פארשפרייט זיין טיכעל און זיך אזוי אוועקגעלאזט פארען איבער די וואסערען פון דעם גרויסען טייך, האבען די

חסידים מיטאמאָל דערזעהן, ווי פון זעהר ווייט ארויף נעמען זיך אנטקעגען רב אויפשלאָגען גרויסע וואסערהויפענס, און באלד האָבען זיי דערזעהן, אז די וואסערהויפענס ווערען דאָס געוואָרפען פון א חיה, צי א פיש אזא, וואָס טראָגט זיך מיט גרוים אימפעט גלייך אנטקעגען פראגער רב. דער רב אָבער איז מיטאמאָל געוואָרען אזא ליכטיגער, אז דאָס וואסער ארום אים האָט גענומען שיינען אויף מיילען, און ער האָט גלייך אויפגעהויבען זיין שטעקען אנטקעגען דער שרעקליכער באשעפעניש. און אז די באשעפעניש האָט דאָס דערזעהן, האָט זי א שפרונג געטאָן אין דער לופטען און גענומען לויפען אויף צוריק, דערביי איז אָבער עמיצ'ר אראָפגעפאלען פון איר רוקען, איז דער רב אויף זיין טיכעל צוגעפאָרען צו דעם עמיצען און אים דערלאנגט זיין שטעקען. איז יענער גלייך ארויפגעשפרונגען אויפ'ן שטעקען, זיך נאָכדעם אנגעכאפט אָן דעם רב'ס גארטעל. און ווען זיי זענען אזוי אינאיינעם אָנגעקומען צוריק צום ברעג, האָבען אלע מיט שרעק דערזעהן, אז דער עמיצער, איז דאָס בערעל פראגער, דער דארער איד, דער סוחר, וואָס פלעגט אויסטאָרען וועלטען.

ב.

בערעל פּראַגער איז זיך געהאַט געפאָרען נאָך סחורה אין ווייטע לענדער. און ער איז זיך אַזוי געפאָרען, ביז ער איז אָנגעקומען אין אַן איינפאָר־הויז, וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן ברעג פון א זעהר שרעקליכער מדבר. ווי נאָר אָבער ער איז צוגעקומען צום הויז קוקט ער זיך אום און דערזעהט זעהר פיעל מענשען מיט וועגען און פערד, מיט קעמלען און אייזלען, און די מענשען האָבען מיט זיך פיעל געווער און זענען אַלע באַוואָפענט פון קאָפּ ביז די פיס. דערשרעקט זיך בערעל און טראַכט:

— מן הסתם זענען דאָס גזלנים!

ער שטאַרקט זיך אָבער און באַגריסט זיי, ווי עס פּאַסט פאַר א אידען א סוחר און פרעגט:

פון וואַנען קומט איר, פריינד, און וואוהין ציהען אייערע טריט?

ענטפערען זיי אים:

— מיר זענען אַלע סוחרים פון פאַרשידענע לענדער און מיר ציהען קיין אַפריקא נאָך סחורה.

וואונדערט זיך בערעל:

— אויב סוחרים פון פאַרשידענע לענדער איז פאַרוואָס האָבען זיי זיך גראָד אַלע צונויפגעקליבען דאָ אויף דעם אָרט, און פאַרוואָס זענען זיי אַלע אַזוי שטאַרק באַוואָפענט?

דערקלערען זיי אים, אַז דאָס דאָזיגע הויז איז פון שטענדיג אָן דאָס אָרט וואו זיי עס קומען זיך צונויף די סוחרים, וואָס דאַרפען

איבערקרייצען די מדבר און זיי ווארטען דאָ אָפּ ביז עס זאמעלט זיך צונויף א גרויסע מחנה, דעמאָלט באוואפענען זיי זיך און לאָזען זיך אינאיינעם. וואָרים ווער וואָלט זיך דען אנדערש אונטער־געשטעלט דורכצוקרייצען אָט די שרעקליכע וויסטעניש וואו עס האלטען זיך אויף שלעכטע חיות און שרעקליכע רויבער באנדעס ? !

געפעלט בערלען זייער ענטפער און ער מאכט ביי זיך אָפּ, אַז דאָס איז מן הסתם א גאָט זאך, וואָרים ער האָט זיך דאָך טאקע געקליבען צו פאָרען קיין אפריקא. און ער געהט און באהעפט זיך אָן דער מחנה און באוואפענט זיך ווי איינער פון זיי, און לאָזט זיך מיט זיי אין וועג אריין, אין וועג קיין אפריקע, איבער דער שרעק־ליך גרויסער און וויסטער מדבר, וואָס ציהט זיך און שפרייט ייך אויף גאנצע הונדערט טעג גאנג.

ג.

ווי נאָר אָבער די גרויסע מחנה סוחרים איז אָפּגעגאַנגען אין דער מדבר ביי א פופציג טעג, זענען זיי פּלוצלונג באַפאַלען געוואָרען פון א באַנדע רויבער.

די סוחרים זענען דאָך אָבער געווען באוואפענט, האָבען זיי דערפאר אָנגעריכט א מלחמה נעגען די שרעקליכע רויבער און זיי האָבען מיט זיי מלחמה געהאַלטען א גאַנצען טאָג ביז שפּעט אין אָוועגט. און אז עס איז געקומען אין אָווענט האָבען זיך די סוחרים געשטאַרקט איבער די רויבער. און אז די רויבער האָבען דערזעהן, אז סאיז שלעכט האָבען זיי גענומען שליידערען שווערע שטיינער צו די אָנגעלאָדענע קעמלען און צו די עזלען און די פערד וואָרים זיי האָבען געוואוסט, אז דאָרטען מוזען זיך געפינען די לאָגלען מיט וואסער, וואָס די סוחרים פיהרען מיט זיך מיט אויף דעם לאַנגען וועג פון דער טרוקענער און זאַמדיגער מדבר, און אז אויב זיי וועלען צעברעכען די לאָגלען וועלען זיך די סוחרים מוזען אונטערגעבען אָדער שטאַרבען פון דאָרשט.

ווען אָבער אויף דעם שטילען הימעל, וואָס איז געהאַנגען איבער די טרוקענע זאַמדען פון דעם ווילדען מדבר, האָט זיך באַוויזען דער גרויסער מאָרגענשטערען, האָבען די גזלנים גלייך אויסגעדרעהט זייערע ווילדע פערד און זענען אנטרונען געוואָרען.

האָבען נאָכדעם די סוחרים אודאי געשיקט תפילות און האָבען געדאנקט און געלויבט, יעדערער צו זיין גאָט, דערפאר וואָס זיי זענען נצול געוואָרען פון אזא רויבער־באַנדע. אָבער ווי נאָר

זיי האבען זיך גענומען קלייבען צוריק אין וועג אריין, האבען זיי מיט שרעק דערזעהן, אז זעהר פיעל לאגלען זענען צו־בראכען און אז זיי זענען געבליבען מיט זעהר ווייניג וואסער.

איז אויף זיי אנגעפאלען א גרויסער שרעק:

— סטייטש, זיי האבען דאך נאך צו געהן פופציג טעג איבער די הייסע זאמדען פון דער וויסטער מדבר, היינט ווי אזוי וועלען זיי אויסקומען אהן וואסער?!

האט זיך דער עלטסטער פון די סוחרים אנגערופען:

— הערט מיך צו, מיינע פריינד, מיט דעם וואסער, וואס איז נאך פארבליבען אין די איבערגעבליבענע לאגלען קאנען מיר נאך אפשר בשלום אנקומען אין דעם לאנד אפריקע, אויב קיינער פון אונז זאל ניט נוצען דאס וואסער אויף צו וואשען אדער קאכען, און יעדער פון אונז זאל נאר באקומען א קליינע מאס אויף צום טרינקען יעדען טאג.

זענען די דאזיגע רייד זעהר געפעלען געווארען די אלע אנ־דערע סוחרים, און זיי האבען געזאגט:

דו האסט רעכט, אונזער האר און אונזער עלטסטער. און דאס וואסער זאל טאקע זיין אונטער דיינע הענט און ווער עס וועט נעמען וואסער אהן דיין באפעל זאל געטויט ווערען.

ווי נאר אבער בערל פראגער האט דערהערט אזוינע רייד איז ער גלייך צוגעטראטען צום עלטסטען און אזוי געזאגט:

— גנעדיגער האר, דיין עצה איז אודאי קלוג און וואויל גע־פעלען, אבער איך בין א איד, און א איד טאר ניט דערמאנען גאט'ס נאמען, און טאר ניט עסען קיין מאלצייט, איידער ער וואשט זיינע הענט. דעריבער בעט איך דיך, מיר ארויסגעבען מיט איין מאס וואסער מער כדי איך זאל קאנען וואשען מיינע הענט פאר'ן גאט בעטען און פאר'ן עסען. און וויפיל דו וועסט פאר־לאנגען וועל איך דיר פאר דעם צאלען.

האט זיך דער האר צו אים אנגערופען, אויב דו גיסט מיר אוועק דיין גאנץ פארמעגען וועל איך דיר ארויסגעבען אן איבריגע מאס וואסער יעדען טאג אויף צו וואשען דיינע הענט פאר דיין עסען און פאר דיין גאט בעטען.

טראכט ביי זיך בערעל פראגער:

— מיין גאנץ פארמעגען באשטעהט פון א מיליאן דוקאטען, דאס איז אפילו א זעהר גרויס פארמעגען, אבער וואס איז דאס אנטקעגען דער מצוה פון נטילת ידים! ווער פארמאגט דאס גאר אזויפיל געלט, אז ער זאל דאס קאנען פארגלייכען מיט אזא מצוה?...

און בערלען ווערט פון דעם מיטאמאל זעהר גוט אויפ'ן הארצען און ער פאקט אויף איינגאנצען זיין געלט און ער ברענגט דאס צום עלטסטען און זאגט צו אים מיט גרויס פרייד:

— דא האסטו איינגאנצען מיין פארמעגען, א מיליאן דוקאטען, איך גיב דאס דיר אוועק פאר דער איבעריגער מאס וואסער, וואס דו פארשפרעכסט מיר צו געבען יעדען טאג אויף צו וואשען מיינע הענט.

האבען זיך די אלע אנדערע סוחרים אודאי זעהר שטארק פארוואונדערט איבער דער דאזיגער זאך, ווארים, כאטש זיי זענען אלע געוועזען פון אנדערע גלויבענס, האבען זיי אבער פארט פארשטאנען, אז ווען איינער גיט מיט פרייד אוועק זיין גאנצען פארמעגען כדי נאכצוקומען זיין געבאט, מוז ער אודאי זיין זעהר אן ערליכער און גאטספארכטיגער מענש.; פונדעסטוועגען האבען זיי אבער פארט געהאט גרויס פארדראס פאר דעם וואסער. און זיי האבען זיך אנגערופען:

— מיר האבען דאך אבער פארט ווייניג וואסער!

האט זיך דער עלטסטער צו זיי אנגערופען און געזאגט:

גלויבט מיר, קינדער מיינע, אז מיר אליין טוט אויך באנג

פאר'ן וואסער. איך האב זיך אבער נאר אזוי ארויסגערעדט כדי אים צו פריוועו. איצט אבער קאן איך שוין מיין ווארט ניט בייטען, ווארים מיין ווארט איז דאך דאס ווארט פון אייער עלטסטען. עס איז זיין גליק. ער זאל יעדען טאג קריגען אן איבעריגע מאס וואסער אויף צו וואשען זיינע הענט, וואס איז אים פארגעשריבען פון זיין גלויבען, און זיין פארמעגען זאל דערפאר פאנאנדער־געטיילט ווערען צווישען אייך. יעדער פון אייך זאל קריגען א גלייכען חלק.

און דער עלטסטער האט גלייך פאנאנדערגעטיילט דעם מי־ליאן דוקאטען צווישען דער מחנה כדי צו שטילען זייער כעס.

בערעל אבער האט וועגען זיין געלט גארניט געטראכט, און האט זיך דעם גאנצען איבעריגען וועג פון דער שרעקליך גרויסער מדבר געפיהלט גוט און פרעהליך. און יעדעס מאל, וואס ער פלעגט וואשען זיינע הענט מיט דער מאס וואסער פלעגט זיין פנים אויפשיינען פון פרייד, ווי א ליכטיג פייער.

און די אנדערע סוחרים פלעגען דערביי קוקען אויף זיין ליכ־טיג אויפגעשיינטען פנים און פלעגען שטוינען.

און איינמאל האבען זיך די סוחרים צו אים אנגערופען און אזוי געזאגט:

— מיר זעהען דאך איין, אז דו ביזט א גרויסער און גאטס־פארכטיגער מענש, איז דאך ניט רעכט פון אונז, מיר זאלען פון דיר דערפאר אוועקנעמען דיין פארמעגען. נעם דיר דעריבער צוריק דיין געלט מיט וועלכען דו האסט זיך געלאזט אין אזוינע ווייטע לענדער נאך סחורה. האנדעל מיט דעם און זאל דיר דיין גאט העלפען. און וואסער צו וואשען דיינע הענט נאך דיין נעבאט, וועלען מיר דיר סיי ווי געבען.

בערעל אבער האט געענטפערט:

ניין, מיינע פריינד, איך בין א איד א סוחר, און די

וואָס איך האָב ביי אייך איינגעהאנדעלט פאר מיינע דוקאמען איז אזא סחורה, אז איך האָב אויף איר קיין חרטה ניט, און איך וועל ביי אייך דערפאר דאָס געלט צוריק ניט נעמען.

זאָגען זיי אים:

— אָבער וואָס ווערטו פאַרט טאָן אָהן געלט אין אזא ווייטען און פרעמדען לאנד?

זאָגט צו זיי בערעל פּראַגער:

— זאָרגט זיך ניט, מיינע פריינד. מיר האָבען א גרויסען גאָט אויף דער וועלט. און אויב ער וועט וועלען, וועט נאָך בערעל פּראַגער צוריק רייך ווערען. און אפשר וויל דאָס טאקע גאָט, אז בערעל פּראַגער זאָל שוין מער קיינמאָל רייך ניט זיין. דאַרף איך דאָך אודאי זיין צופרידען, וואָס ער האָט דאָס געמאַכט אויף אזא אופן. וואָרים ער האָט דאָך געקאָנט מאַכען, אז איך זאָל אייך ניט טרעפען, און אז די גזלנים זאָלען מיך אליין איבערפאַלען, און זאָלען ביי מיר צונעמען דאָס געלט, און זאָלען מיך נאָך דערהרג׳ענען אויך, צום סוף האָט ער גאָר געמאַכט אזוי, אז פאַר מיין געלט האָב איך איינגעהאנדעלט אזא שעהנע מצוה.

איז זיי אלעמען זעהר געפעלען געוואָרען זיינע רייד און זיי האָבען צו אים אויסגערופען:

— בערעל פּראַגער, דו ביזט אין דער אמת א זעהר גרויסער און גאָטספאָרכטיגער מענש, און דו ביזט דערפאַר אויסדערוועהלט געוואָרען פאַר זעהר גרויסע זאכען!

און ווי נאָר זיי האָבען דאָס אָפּגעזאָגט אזוי זענען זיי ניט געוואָרען...

און ווען בערעל פּראַגער האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט האָט ער דערזעהן לעבען זיך אַן אַלטען מאַן מיט א זעהר ליכטיגען פּנים און דער ליכטיגער אַלטער האָט אין איין האַנט געהאַלטען א פולען

קרוג און אין דער אנדערער אן אָנגעפּילט פלעשעל. און ער האָט אים פריהער דערלאנגט דעם קרוג און געזאָגט:

נא, דאָ האָסטו דיר דיין געלט און א בינטעל מיט אזא שלאָפ־געטראַנק. אויב דו מישט דאָס שלאָפגעטראַנק אוים מיט וויין און וואסער וועלען די, וואָס טרינקען דאָס נאָכדעם זיך נאָר קאָנען האלטען אויף די פיס ביז דער האָן וועט קרעהען, און אויפכאפּען וועלען זיי זיך קאָנען ערשט דעמאָלט ווען דו וועסט דאָס אויף זיי גוזר זיין.

נאָכדעם האָט אים דער גרייז אויך איבערגעגעבען דאָס פלע־שעל און געזאָגט:

דאָ אין דעם פלעשעל איז פאראן אזא שווארצע זאפט, אויב נאָר א טראָפּען פון דעם זאפט וועט פאלען אויף דעם רוקען פון א בייזער חיה, וועט זיך פון דעם אָנצינדען א בראנד אין אירע ביינער, און זי וועט נעמען ברענען ביז זי וועט פארלענדט ווערען.

און ווי נאָר בערעל פּראגער האָט צוגענומען דעם קרוג פון זיינע הענט אזוי האָט דער ליכטיגער גרייז בלויז נאָך איין פינקעל געטאָן און איז ניט געוואָרען.

ד.

איז בערעל פּראגער נאָכדעם געבליבען איינער אליין אין מיטען פון דער גרויסער מדבר. ער האָט זיך גענומען אומקוקען און האָט אין אלע זייטען געזעהן בלויז נאכט און זאמד און שטערען אָהן א שיער.

שטעהט זיך אזוי בערעל און טראכט:

— וואָס טוט מען איצט?

נאָר אָט דערזעהט ער מיטאמאָל א גרויסען וואלד ערגיץ דאָרט ווייט ארויף, פונקט אין יענער זייט וואוהין דער ליכטיגער גרייז האָט אוועקגעפינקעלט. נעמט בערעל פּראגער רעדען צו זיך אין זיין הארצען:

מילא, דאָס וואָס עס איז מיט מיר דאָ פּאָרגעקומען האָט דאָך מן הסתם מיט מיר געדאַרפט פּאָרקומען. און איצט איז מיר ווייזט אוים באַשערט צו געהן אין דעם וואלד אריין, וואָרים אז ניט קומט דאָך מיר אוים צו געהן צוריק אין דער מדבר, וואָס איז וויסט און פוסט. און א וואלד איז דאָך פאָרט א וואלד. מען קאָן דאָרט אפשר געפינען וואסערקוואלען און אפשר אויך פרוכטבוימער, וועל איך מיר דאָרט דערווייל קאָנען דאָס לעבען דערהאלטען ביז איך וועל אפשר אזוי מיט'ן וואלד צו א מענשליכען ישוב קומען.

און ער לאָזט זיך אזוי מיט א געשטארקטען הארץ אין דעם שרעקליכען וואלד אריין. און אזוי איז ער זיך אָפּגעגאנגען דעם גאנצען טאָג אין דעם גרויסען טיפען וואלד מיט א פרעהליך געמיט,

כאָטש קיין עסען און קיין טרינקען האָט ער אין ערגעץ ניט געפונען.

און ווען עס איז געוואָרען פאַרנאַכט האָט ער פאַר זיך מיט אַמאָל דערזעהן אַ זעהר וואונדערבאַרען בוים, דער בוים איז געווען צוויי־און־זיבעציג איילען די גרעב, און זיינע צווייגען — צו צוועלף איילען, און אַזוי אויך זיינע וואָרצלען, וואָס האָבען זיך אַזש אַרויסגעהויבען פון דער ערד אויף אַ סך איילען. און לעבען איינעם פון די גרויסע וואָרצלען דערזעהט בערעל אַ זעהר גרויסען שטיין, דער שטיין איז זעהר דיק, און איז צען איילען די הויך און צען איילען די ברייט. פאַרוואונדערט זיך בערעל זעהר אויף דעם בוים און אויף דעם שטיין, און ער מאַכט ביי זיך אָפּ, אַז דאָ מוז עפּעס זיין. עפּעס זעהט עס ניט אויס צו זיין גלאַט אַזוי אַ בוים און גלאַט אַזוי אַ שטיין.

און בערעל איז זיך מישב און קריכט אַרויף אויף אַ צווייג וואָס איבער'ן שטיין, זעצט זיך דאָרט אַוועק און קוקט און וואַרט.

און ווי נאָר עס איז געוואָרען נאַכט און פינסטער אין דעם וואַלד, האָט בערעל מיטאַמאָל דערהערט דאָס אָנקומען פון רייטער אויף פערד און דאָס קלאַפּען פון שווערדען. און אין עטליכע מינוט אַרום דערזעהט ער ווי פון צווישען די געדיכטע בוימער קומען אַרויס אַ גרויסע באַנדע רויבער, אַלע באַשילדט און באַפּאַנצערט און אַלע זיינען גרויט אַזן שטאַרק ווי ריזען און אַט האָט איינער פון זיי אָנגעצונדען אַ גרויסען לאַמטערען און דער לאַמטערען האָט פון זיך אַרויסגעגעבען אַזאַ שיין, אַז עס איז אַרום זיי שטאַרק ליכטיק געוואָרען, און ביי דעם שיין האָט בערעל פּראַגער מיט שרעק דערזעהן, אַז די אַלע רייטער זיינען גרוי ווי מייז!.. און באַלד איז פאַר זיי אַרויסגעפאָרען איינער, וואָס איז געווען אָנגעטאָן אין גאָלדענע קליידער און מיט אַ גאָלדענער קרוין אויף זיין קאָפּ. די קרוין איז געווען באַזעצט מיט אַזוינע טייערע שטיינער,

וואָס האָבען געפינקעלט אין דער נאכט, ווי שטערען. האָט בערעל פּראגער גלייך פארשטאנען, אז דאָס איז געווים זייער קעניג און איז זיך אזוי געלעגען מיט אן איינגעהאלטענעם אָטעם צווישען די געדיכטע צווייגען פון דעם גרויסען בוים און האָט געזעהן ווי דער דאָזיגער קעניג זייערער איז צוגעפאָרען צו דעם גרויסען שטיין, וואָס איז געלעגען לעבען וואָרצעל, און האָט אָנגערופען דעם שטיין ביים נאָמען און געזאָגט צו אים „מאך זיך אויף!"

האָט זיך דער שטיין גלייך אויפגעמאכט, ווי א גרויסער טויער, און דער גרויער קעניג איז אויף זיין פערד דער ערשטער אריינגעפאָרען אין דער גרויסער עפענונג, און די איבעריגע גרויע רייטער זענען פאָרוויז נאָכגעפאָרען נאָך אים, ביז זיי זענען אלע אריינגעפאָרען אינעווייניג.

און בערעל פּראגער האָט זיך דערווייל גוט איינגעהערט דעם נאָמען פון דעם שטיין אזוי אז ער זאָל אים ניט פארגעסען. און ער האָט זיי נאָכגעקוקט און האָט זיי איבערגעצעהלט, כדי טאָמער מאכט זיך עפּעס זאָל ער, בערעל פּראגער, ווּיסען וואָס ווער און וועמען. און ער האָט געזעהן, אז זיי זענען געווען טויזענט מאן שטארק, און אז זייערע אלעמענס פּנים'ער זענען געווען גרוי. נאָר איינער איז צווישען זיי געווען א ווייסער, א יונגער און א ליכטיגער... און ווי נאָר די לעצטע פּאָר פון זיי איז אריין, אזוי האָט זיך דער שטיין גלייך צוריק צוגעמאכט.

טראכט ביי זיך בערעל פּראגער:

— אז גאָט נעמט א אידען און פארוואַרפט אים אין אזא ווילדען וואלד, און ברייננגט אים צו אזא בוים, און ווייזט אים אזוינע זאכען, איז דאָך מן הסתם ניט אומזיסט.

און ער מאכט ביי זיך אָפּ איבערנעכטיגען אויף דעם בוים און זעהן, וואָס וועט דאָ מאָרגען זיין, וואָרים ווער ווייס צוליב וואָס פאר א שליחות ער איז אַהער געבראכט געוואָרען.

ח.

און אויף מאָרגען אין דער פריה, איז ווי נאָר דער מאָרגען האָט גענומען וועקען די בוימער, ווי נאָר דער ערשטער שיין האָט זיך גענומען לייגען אויף די בלעטער פון די צווייגען, אזוי האָט בערעל געעפענט זיינע אויגען און דערזעהן, אז דער שטיין האָט זיך ווידער געעפענט און דער קעניג פאָרט פון דאָרט ארויס און נאָך אים פאָרען פאָרוויז די אלע איבעריגע. האָט זיי בערעל ווי־דער געצעהלט און האָט געזעהן, אז איינער פון זיי פעהלט און אז דער איינער איז דער יונגער, דער ווייסער...

דער שטיין האָט זיך צוריק פארמאכט און די גרויע רייטער האָבען זיך אויף זייערע שנעלע פערד אוועקגעלאָזט אין דעם טיפען וואלד. איז זיך בערעל פראַגער געבליבען איינער אליין אויפ׳ן בוים. ליגט ער זיך אזוי און טראַכט:

— דער וואָס לעבט איביג האָט דאָך מיך געוויס אהערצו ניט געבראַכט צוליב דעם, אז איך זאָל זיך אוועקלייגען אויפ׳ן בוים און ליגען. און וואָס איז גלאַט דער תכלית פון ליגען? וואָס בין איך דאָס א שטיין, א שטיק זאַלץ חלילה! און דערצו וועל איך דאָרט אפשר געפינען אביסעל וואסער, וועל איך זיך וואשען, וועל איך נאָכדעם קאָנען דאַווענען און עסען און בענשען.

און בערעל קריכט אראָפּ פון דעם בוים און געהט צו צום שטיין און רופט אים אָן ביים נאָמען און זאָגט צו אים:

— מאַך דיך אויף!

האָט זיך דער שטיין גלייך אויפגעעפענט, און בערעל האָט פאר זיך דערזעהן א גרויסע און ליכטיגע הייל.

מאַכט בערעל עטליכע טריט אין דער הייל אריין און שטעלט זיך אָפּ און קוקט זיך אום אין אַלע זייטען און דערזעהט פאר זיך א גרויסען טייך און שעהנע פּאַלאַצען ביי די ברעגען, מיט גערט־נער, מיט בלומען, מיט פרוכטבוימער און מיט אלערליי שמעקענ־דיגע געוויקסען, וואָס זייער ריח איז א זעהר גרויסער תענוג.

פריהער פון אַלץ איז בערעל פּראַגער צוגעגאַנגען צום טייך און זיך געוואַשען, וואָרים ווי קאָן א איד זאָגען א אידיש וואָרט איידער ער האָט זיך געוואַשען, און ווי ער וואַשט זיך אזוי פאַר־שמעקט אים דער אָטעם פון דעם פרישען וואַסער, דאָס וואַסער רופט ממש מען זאָל זיך אין דעם טובל זיין.

נעמט בערעל טראַכטען:

— איצט קאָן דאָך זיין איז פונקט די מינוט ווען דער פּראַ־גער רב טובל'ט זיך אין דעם פּראַגער טייך און די וואַסערען פון דעם טייך שיינען זיך דורכדעם דאָרט אזוי פאַנאַנדער, ווי זיי וואָלטען געווען פאַרשפּרייט מיט פינקלענדיגע שטערען.

און בערעל דערפיהלט אין זיך א זעהר שטאַרק בייַנקען נאָך דער שטאָט פּראַג און נאָך דעם גרויסען און ליכטיגען פּראַגער צדיק, דעם בעל מופת, און ער מאַכט ביי זיך אָפּ: — אָט ער וועט זיך אויסטאָן און וועט אריין און זיך אָפּ'טובל'ען אין דעם דאָזיגען וואַסער — אַלע טייכען לויפען דאָך אין ים אריין, וועט זיך אפשר דאָס וואַסער פון דעם טייך פּינקט ערגעץ אָנטרעפען מיט די וואַ־סערען פון דעם פּראַגער טייך.

אָבער ווי נאָר בערעל פּראַגער וויל זיך שוין נעמען צוגרייטען צו דער טבילה, שלאָגט זיך אין דעם וואַסער מיטאמאָל אָפּ די אָפּ־שפּיגלונג פון דער זון.

פאַרוואונדערט זיך בערעל:

— ווי קומט אין א הייל א זון?

און ער כאַפּט זיך, אז די זון איז גאָר פון דימענטען אזוינע.

— דאָס איז מן הסתם אַלץ געמאַכט מיט כשוף, טראַכט ער, און ער בלייבט פאַר א רגע שטעהן א דערשראָקענער, און לאָזט זיך נאָכדעם גלייך צום ארויסגאַנג פון הייל.

דערהערט בערעל אָבער באַלד א זעהר שווערען זיפץ פון א מענשען און בלייבט שטעהן:

— א מענש זיפצט, און אזוי שווער! ווער קאָן דאָס זיין?

באַלד אָבער כאַפּט ער זיך, אז דאָס איז מן הסתם דער וויי־סער מענש, וואָס די גרויע רוצחים האָבען אהערצו נעבטען געבראַכט.

— אז וויבאַלד אזוי — טראַכט בערעל — הייסט דאָך דאָס, אז א מענש איז דאָ געפאַנגען. און ווער וויים, וואָס עס קאָן דאָ מיט אים געשעהן. און אפשר האָבען מיך דאָס טאַקע מיינע טריט אהער־צו געבראַכט, כדי איך זאָל אים ראַטעווען פון זייערע הענט?

און בערעל לאָזט זיך נאָכ'ן קול, און ער קומט צו צו א פּלאַץ עפענט ער אויף די טיר און נעמט זיך געהן איבער די חדרים ביז ער קומט אריין אין א חדר און דערזעהט פאַר זיך דעם שעהנעם ווייסען מענשען געשלאָסען אין קייטען.

פרעגט ביי אים בערעל:

— ווער ביזטו און ווי קומסטו אהער?

— דערשרעקט זיך יענער און הויבט אָן:

— וואָס מאַכסטו זיך כלומר'שט דו ווייסט ניט ווער איך בין און וואָס איך טו דאָ!? דו ביזט דאָך מיך געקומען הרג'נען, טאָ הרג'ע און פטור.

קוקט אים בערעל אודאי אָן מיט א שמייכעל, און זאָגט:

— טע־טע־טע! מיין שעהנער יונגערמאַן, דו מוזט דאָך שיין אודאי זיין זעהר שטאַרק אָנגעשראָקען, אז איך, בערעל פּראַ־גער, זאָל דיר אויסקוקען ווי א גזלן, ווי א רוצח פון וואַלד. שרעק זיך ניט מיין פריינד, איך טראָג מיט זיך בלויז א קרוג מיט וואַסער

אויף צו וואשען זיך איידער איך נעם זיך גאָט בעטען, אוף צו וואשען זיך איידער איך נעם עסען, אויף צו וואשען זיך איידער איך נעם נאָכ'ן עסען גאָט לויבען, וואָרים איך בין א איד, און דארף זיך האלטען ריין פון גאָט'ס וועגען.

— א איד!? — רופט זיך יענער אָן, — אויב אזוי זאָלסטו וויסען, אז איך בין דער בן מלך פון דעם לאנד פון ריינקייט און די אידען זענען ביי אונז זעהר גרויסע מיוחסים, אָבער מיר וועט שוין מער קיינמאָל ניט באשערט זייז זיך אומצוקערען אין מיין ליב לאנד, אין דעם לאנד פון ריינקייט, וואָרים די גרויע רויבער וועלען מיר נאָך היינט אָוועגט אויסשניידען מיין הארץ.

— עה, נארישקייטען — זאָגט בערעל. — וואָס הייסט זיי וועלען דיר אויסשניידען דיין הארץ!? און וואו איז גאָט?! — און בערעל איז דאָ מיטאמאָל אריין אזא גרויסען כעס אויף די רוצחים, וואָס האָבען חשק אויסצושניידען ביי א מענשען דאָס הארץ, אז ער האָט זיך גאָר פארגעסען, אז ער איז ניט מער ווי א דארער איד, א סוחר. ער האָט אוועקגעשטעלט דעם קרוג און האָט זיך מיט זיינע הענט א וואָרף געטאָן צו די קייטען, אין וועלכע דער שעהנער בן מלך איז געוועזן איינגעשמידט. — און דער כעס האָט בערעל פּראגער געמאכט שטארק ווי א ריז און די קייטען זענען זיך צעפאלען אונטער זיינע הענט און דער בן מלך איז פאר אים געבליבען שטעהן א באפרייטער.

דעמאָלט האָט ערשט בערעל פּראגער דערזעהן דעם בן מלך אין זיין גאנצער שעהנקייט און האָט זיך ערשט אויף דער אמת'ן פארוואונדערט, וואָרים אזא שעהנעם יונגען מענשען האָט ער נאָך אין זיין לעבענסטאָג ניט געזעהן.

נעמט בערעל און ליינט זיך נאָכדעם אריין די האנט אין באָרד, קוקט אויפ'ן שעהנעם בן מלך און טראכט פאר זיך און טראכט און רופט זיך צו אים נאָכדעם אָן אזוי:

— הער מיך אויס, מיין פריינד, מיר דאַרפען דאָ קיין צייט ניט פאַרלירען, איך זעה איצט באַשיינפּערלעך אַז גאָט האָט מיך אהער געבראַכט כדי איך זאָל דיך אויסלייזען פון זייערע הענט. איז דערפאַר מיין עצה אַזאַ — דו נעם אַ שטיק פּאַפּיר און שרייב אויף אים גלייך אויף אַזוי:

איר גרויע, מיאוס'ע מערדער זאָלט זיך קיינמאָל ניט קאָנען באַרימען, אַז איר האָט דער'הרג'עט דעם שעהנעם בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט. דאַריבער געה איך און הענג מיר אויף אַ שווערען שטיין אויפ'ן האַלז און וואַרף זיך מיט גרוים פרייד אריין אין דעם טיפען וואַסער. איך וועל מיך בעסער אַליין דער־טרינקען איידער לאָזען אַז אייערע רויבערישע הענט זאָלען מיך דער'הרג'ענען.

האָט דער בן מלך געלויבט בערלען און האָט געטאָן ווי ער האָט אים געהייסען.

און בערל האָט נאָכדעם גענומען און אריינגעוואָרפען דעם בן מלכ'ס קייטען אין טייך אריין, און דעם בן מלכ'ס הוט האָט ער אוועקגעלייגט לעבען וואַסער, און דאָס פּאַפּיר האָט ער איבער־געלאָזט אויפ'ן טיש פאַר'ן מלך פון די רויבער. און נאָכדעם האָ־בען זיי מיט זיך מיטגענומען אַן אַנדער היטעל פאַר דעם בן מלך און אַ סך גאָלד און זילבער און טייערע שטיינער און האָבען מיט זיך מיטגענומען ברויט און וואַסער און זיי זענען אַרוים פון דער הייל און זענען אַוועק.

ז.

אז בערעל פּראַגער און דער שעהנער בן מלך זענען שוין געוועז וויים פון דער הייל האָבען זיי אודאי געדאַנקט גאָט, וואָס ער האָט זיי ארויסגעהאָלפען ביז איצט, און זיי האָבען זיך געוואַשען און געזעצט עסען.

ביים עסען רופט זיך בערעל אָן צום בן מלך:

— אָט איצטער ערשט דערצעהל מיר טאקע אויף אן אמת'ן ווער דו ביזט און ווי אזוי דו קומסט אריינצופאלען אין די הענט פון די דאָזיגע גרויע רויבער.

רופט זיך דער בן מלך אָן:

— איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אז איך בין דער בן מלך פון דעם לאנד פון ריינקייט.

— וואָסזשע — זאָגט בערעל — עס איז טאקע מיט אן אמת'ן פאראן אזא לאנד, וואָס הייסט דאָס לאנד פון ריינקייט?

— געוויס. — רופט זיך אָן דער בן מלך.

— אזוי! — רופט זיך בערעל אָן א פארוואונדערטער — מוז דאָך דאָס מן הסתם אודאי זיין א זעהר וואונדערליך לאנד. עפּעס א קלייניגקייט, א לאנד, וואָס הייסט דאָס לאנד פון ריינקייט! און דאָס געפינט זיך מן הסתם ערגעץ דאָ, נים וויים פון דער מדבר. אָט די מדבר איז דאָ א פּנים פול מיט סודות און מיט וואונדער. נו, נו, מן הסתם איז דאָך מיר אזוי באשערט, אז ניט ווי דען קום איך צו די דאָזיגע אלע זאכען. נו, נו מילא, אז גאָט וויל

אזוי, טאָ זאָל זיין אזוי, וואָס קאָן זיך א מענש העלפען. נאָר אדרבה, דערצעהל מיר טאקע פאָרט, ווי אזוי דו ביזט אריינגע־פאלען אין זייערע הענט.

דערצעהלט אים דער שעהנער בן מלך, אז זייער לאנד, דאָס לאַנד פון ריינקייט, געפינט זיך טאקע לעבען דער מדבר, ניט ווייט פון אָט דעם גרויסען שווארצען וואלד. האָט זיך איינמאָל געמאכט, אז פון דעם וואלד האָט זיך מיטאמאָל גענומען הערען א זעהר מיאוס קול פון עפּעס א חיה. און אזוי ווי דאָס לאַנד פון ריינקייט קאָן אפילו קיין מיאוס קול ניט פארטראָגען האָט דעריבער זיין פאָטער, דער מלך ארויסגעשיקט א גרויסע מחנה גבורים, זיי זאָלען זיך אוועקלאָזען איבער דעם וואלד זוכען די שרעקליכע חיה, וואָס שיקט אירע מיאוס'ע קולות אין אונזער לאַנד אריין פּונקט ווי זי וואָלט זיך מיט אונז רייצען. זענען די גבורים אוועק און זענען צוריק ניט געקומען, האָט זיך דאָס לאַנד אודאי דערשראָקען, וואָרים די גבורים, וואָס מען האָט ארויסגעשיקט זענען געווען פון די שטארקסטע אין לאַנד, און דער אָנפירער איז געווען איינער א זעהר גרויסער העלד, וואָס כיין פאָטער און דאָס גאנצע לאַנד האָט זיך אויף אים זעהר שטארק אָנגעלעהנט. האָט מען גלייך ארויס־געשיקט נאָך א גרויסע מחנה פון געקליבענע גבורים, אָבער פון דער דאָזיגער מחנה האָבען זיך בלויז צוריקגעקערט צוויי, וואָס האָבען דערצעהלט, אז די גאנצע מחנה איז באַפאלען געוואָרען פון א שרעקליכער באנדע גרויע רויבער. די רויבער האָבען אלע איבעריגע אויסגע'הרג'עט און נאָר זיי צוויי האָבען זיך געראטע־וועט. האָבען מיר אָפּגעוואָרט א שטיק צייט, און האָבען ווידער צונויפגעשטעלט א מחנה, נאָך א גרעסערע פון פריהער, אָבער אויך די מחנה איז צעשלאָגען געוואָרען, און נאָך יעדער פאר־לאָרענער שלאכט האָבען מיר דערזעהן, אז דער שווארצער וואלד וואקסט אלץ נעהענטער און נעהענטער צו אונזער לאַנד פון ריינ־

קייט. האָב איך זיך אָנגערופען צו מיין פאָטער און האָב צו אים געזאָגט:

— זעהסט דאָך, פאָטער, אז אונזער לאַנד איז אין א שרעקליכער סכנה, לאָז מיך געהן מיט א מחנה אנטקעגען דעם שרעקליכען פיינד, אפשר וועט איך וועל זיין צווישען דער מחנה וועלען זיי זיך שלאָגען בעסער און מיר וועלען זיך שטארקען איבער זיי און מיר וועלען זיי פארטרייבען פון דעם לאַנד.

האָט מיין פאָטער מיך אודאי ניט געוואָלט לאָזען, נאָר ווען איך האָב זעהר שטארק געבעטען, האָט ער זיך ניט געקאָנט העלפען און האָט מיר נאָכגעגעבען. די בייזע רויבער זענען אָבער גלייך געוואָר געוואָרען פון אונזער קומען, און זיי האָבען געגען אונז אָנגעריכט א שרעקליכע מלחמה. נאָר א פּאָר הונדערט פון זיי זיינען ארויסגעקומען אנטקעגען אונז, און ווען מיר האָבען זיי גענומען נאָכיאָגען, זיינען מיר אריינגעפאַלען אין א שרעקליכער פּאַסטקע, וואָס זיי האָבען פאר אונז פארגרייט. אַלע מיינע קריגער האָבען גענומען פאַלען פונ׳ם שאַרף פון זייער שווערד, נאָר איך איינער בין געבליבען לעבען, וואָרים איך האָב באצייטענס דערזעהן די געפאר און אָן אויסגעהאקטער בוים האָט מיך באשיצט. זיי האָבען מיך אָבער אויפגעזוכט און געפאנגען א לעבעדיגען, און געבראכט צוריק אין הייל. דאָרטען האָבען זיי מיר געזאָגט, אזוי ווי זיי זעהן דאָך אָן מיר, אז איך בין א בן מלך, און אזוי ווי זיי האָבען אויף היינט גענוג לעבעדיגע הערצער, וועלען זיי מיך דערפאר לאָזען לעבען ביז מאָרגען. מאָרגען, אָבער, וועלען זיי מיך הרג׳נען, וואָרים זיי וועלען דארפען א לעבעדיג הארץ פאר זייער גאָט.

ווי נאָר בערעל פראַגער האָט דערהערט די דאָזיגע רייד, איז ער אודאי ווידער געוואָרען אויסער זיך פאר כעס.

— סטייטש, דאָס וואָס זיי זיינען גזלנים איז זיי נאָך קאַרג,

דינען זיי נאָך צו עפּעס אזא מין גאָט, צו וועלכען מען דאַרף מקריב זיין לעבעדיגע הערצער. גרויסער גאָט! וואו איז דען אזוינס געהערט געוואָרען? אזוינע דאַרף מען דאָך טאַקע געהן אויס־ראָטען מיט'ן וואָרצעל.

— אודאי דאַרף מען, — האָט זיך דער בן מלך אָנגערופען.

בלייבט בערעל אזוי שטעהן אינמיטען עסען, נעמט מיט זיין האַנט אָן זיין באָרד, קוקט א ווייל׳ע אויפ'ן שעהנעם בן מלך און טראַכט:

איך האָב געמיינט, אז גאָט האָט מיך געבראַכט ביז אַהערצו נאָר כדי צו ראַטעווען דעם שעהנעם בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט. אָבער וויבאַלד דאָס זענען נאָר אזוינע שרעקליכע באַ־שעפענישען, וואָס דאַרפען מענשליכע הערצער פאַר קרבנות, וויל דאָך מן הסתם דער אויבערשטער פון מיר פיעל מעהר, וואָרים אויב ניט וואָלט ער דאָך מיך איצט ניט געלאָזט וויסען פון אָט דער שרעקליכער זאַך.

און בערעל פראַגער קוקט אַלץ אזוי אויפ'ן שעהנעם בן מלך און טראַכט אַלץ און טראַכט, ביז מיטאַמאָל דערפיהלט ער א מיד־קייט אין די גלידער, דאָס דאַרע פּנים ווערט אים נאָך דאַרער, די אויגען וואָלטען זיך אים ווען צומאַכען... און ער דערזעהט פּלוצלונג, אז אויפ'ן אָרט פון דעם שעהנעם בן מלך זיצט גאָר דער פראַגער רב...

רבי, רבי! — וויל בערעל זאָגען, אָבער ווי נאָר ער צעעפענט דאָס מויל קומט ער מיט אמאָל צו זיך, און דערזעהט, אז ניט דער פראַגער רב זיצט פאַר אים, נאָר דער שעהנער בן מלך.

אָבער דאָס וואָס בערעל האָט פאַר זיך דערזעהן דעם פראַגער רב בלויז פאַר א מינוט, האָט בערלען צוגעגעבען זעהר א סך כח, און ער האָט זיך גלייך אויפגעהויבען פון זיין אָרט און האָט זיך אָנגערופען צום בן מלך:

— מיין טייערער בן מלך. זיי וויסען, אז מיר מוזען זיך איצט איילען צו דיין לאנד, ווארים עס איז פּשוט א שאָד די צייט. וואָרים דו דארפסט וויסען, אז איך בין א איד פון פּראג, און איך הייס בערעל פּראגער, און אין פּראג האָבען מיר א זעהר גרויסען רב, דאָס איז דער גור אריה, דער בעל מופת. און איך האָב אים אָט ערשט געזעהן פאר מיינע אויגען. און אז איך האָב אים געזעהן — הייסט דאָס — אז אַלץ וועט מיט גאָט'ס הילף זיין ווי עס דארף צו זיין. און א פּלאן האָט מיר טאקע נאָר וואָס גאָט צוגעשיקט זעהר א גוטען. איך דארף נאָר האָבען נאָך עטליכע מענשען מיט אונז און גאָט וועט העלפען.

און ווי נאָר דער בן מלך האָט דערהערט אָנרופען דעם נאָמען — פּראָג און דעם נאָמען פון דעם פּראָגער רב דעם בעל מופת האָט ער זיך גלייך דערפיהלט ריינער און ליכטיגער, וואָרים דאָס ליכטיגקייט פון דעם פּראָגער רב איז געוועזן א טייל פון זיין אייגענער לויטערקייט און פון דער לויטערקייט פון דעם לאנד פון ריינקייט.

האָט זיך דער בן מלך אויפגעהויבען און האָט זיך געלאָזט געהן מיט בערעל פּראגער צו דעם לאנד פון ריינקייט אזוי שנעל, אז זיי האָבען קוים אָנגערירט די ערד מיט די פיס. און אויף מאָרגען, ווען די זון איז אויפגעגאנגען זענען זיי אָנגעקומען צו די טויערען פון דעם לאנד פון ריינקייט.

ז.

בערעל פראגער איז דאָך שוין געהאט אויסגעפאָרען א וועלט און האָט שוין אויף זיין לעבען געזעהן גענוג וואונדער און לענדער, אָבער אזא לאנד ווי דאָס לאנד פון ריינקייט האָט ער נאָך אין זיין לעבענסטאָג ניט געזעהן. די גאסען און די שטעט זענען אלע געווען געפלאסטערט פון עלפאנטביין, און זענען געווען פארשפרייט מיט סאמעט און זייד, די הייזער זענען אלע געווען פון גלאָז און די פאלאצען פון קרישטאָל, און פון דעם שיין פון דער זון האָבען זיי אלע געפינקעלט מיט מיליאָנען ליכטער, און די מענשען זענען אלע געווען געקליידט אין ווייסען. און זיי זענען אלע געגאנגען מיט לייכטע טריט און ליכטיגע אויגען אויף די גאסען, וואָס פיהרען צו די טויערען פון דעם לאנד, ווארים זיי זענען אלע געוואָר געווארען, אז עס קומט צוריק דער שעהנער בן מלך וועמען זיי האָבען אלע ליב. און אזוי איז בערעל פראגער און דער בן מלך באגעגענט געוואָרען מיט גרויס פרייד פון דעם גאנצען פאָלק און פון דעם מלך.

דער מלך האָט אודאי געוואָלט מאכען א גרייסע סעודה פון בערעל׳ס כבוד וועגען, בערעל אָבער האָט זיך אָנגערופען, אז ער קאָן דאָ גאָר קיין צייט ניט פארלירען. נאָר אז ער וויל מען זאָל אים גלייך צושטעלען הונדערט שטארקע מענשען, יעדער מענש זאָל מיט זיך טראָגען צעהן שטארקע שטריק, און מען זאָל אים אויך מיטגעבען עטליכע פעסער שטארקען וויין. ווארים ער מוז גלייך געהן צוריק אין וואלד צו די גזלנים.

זאָגט צו אים דער מלך און די איבעריגע פּאַרזאַמעלטע:

— סטייטש, ווי שטעלסטו זיך גאָר אונטער צו טאָן אַזאַ זאַך. דו ווייסט דאָך, אַז אַזוי פיל גרויסע מחנות האָבען זיי ניט געקאָנט בייקומען.

האָט זיך אָבער בערעל אָנגערופען און האָט צו זיי געזאָגט:

— זייט וויסען, אַז איך בין בערעל פּראַגער, און אַז אויב אייערע מחנות וואָלטען געוועזן באַזיגט די דאָזיגע גרויע רויבער, וואָלט דאָך מיך מן הסתם גאָט און דער פּראַגער רב ניט גע־דאַרפט שיקען אַהער צו אייך. און אויב איך בין שוין יאָ אַהער גע־בראַכט געוואָרען, איז דאָס דאָך מן הסתם צוליב דעם, אַז איך זאָל זיי בייקומען. איילט זיך דעריבער און שטעלט מיר גלייך צו וואָס איך פאַרלאַנג פון אייך, וואָרים די צייט איז קורץ.

— עה! — האָבען זיך אַלע אָנגערופען אין איין קול — דו ביזט דאָס אַ איד פון פּראַג, פון דעם אָרט וואו עס געפינט זיך דער פּראַגער רב, וועמעס ליכטיגקייט און שעהנקייט עס שיינט אַזוי אָפט אַריבער צו אונז אין דעם לאַנד פון ריינקייט און העלפט אונז אַזוי אָפט צו בויען אַלץ נייע קרישטאָלענע פּאַלאַצען און ליכטיגע הייזער און ציכטיגע גאַסען. קוק זיך אום און זעה, זיין ליכט פינקעלט דאָך אויף אַלע קרישטאָלענע שפּיצען פון אונזערע טורעמס און דעכער. און אַז וויבאַלד אַזוי איז דאָך ניט אַנדערש נאָר טאַקע אַז גאָט אַליין האָט דיך אַהער געבראַכט! און מיר וועלען דיך אודאי הערען און פאָלגען און טאָן דיין פאַרלאַנג.

ח.

און די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון ריינקייט האָבען פון זיך גלייך אויסדערוועהלט הונדערט שטאַרקע קריגער, און דער בן מלך איז אויך געווען צווישען זיי.

און בערעל האָט זיי אַלע געבראַכט אין וואַלד און האָט זיי אין דער שטיל צוגעפירט צו דעם וואונדערבאַרען בוים מיט'ן גרויסען שטיין און ער האָט פאַר זיי אין די אויגען אָנגערופען דעם שטיין ביי זיין נאָמען. האָט זיך דער שטיין גלייך געעפענט און ער אַז מיט זיי אריינגעקומען אינעווייניג, און ער האָט גלייך גע־הייסען פאַרשטאָפּען אַלע קוואַלען און האָט זיי נאָכדעם אָנגעגאָסען מיט'ן שטאַרקען וויין און מיט דעם שלאָפגעטראַנק, וואָס דער ליכטיגער נוייז האָט אים אין דער מדבר געגעבען. נאָכדעם זענען זיי אַלע ארויס פון דער הייל און זענען ארויף אויף דעם בוים און האָבען זיך באַהאַלטען אויף זיינע גרויסע צווייגען.

און ווען עס איז געוואָרען נאַכט האָבען זיי אַלע מיטאַמאָל דערזעהן ווי פון דעם טיפען וואַלד ארויס איז אָנגעקומען די גרויע מחנה רויבער, ווי דער קעניג מיט דער פינקלענדיגער קרוין אויפ'ן קאָפּ איז ארויסגעפאָרען פאַר זיי און האָט אָנגערופען דעם שטיין ביים נאָמען, און ווי אַזוי דער שטיין האָט זיך געעפענט פאַר זיי און זיך צוגעמאַכט נאָך זיי. נאָכדעם איז אַלץ אין וואַלד געוואָרען שאַ שטיל.

און אַזוי האָט זיך גענומען אוועקגעהן א שעה נאָך א שעה, ביז מיטאַמאָל האָט זיך ערגעץ אין וואַלד א געשפּאָלטענע צווייג

א וויג געטאָן און האָט ארויסגעלאָזען א לאנגען סקריפּ. דער סקריפּ האָט אויסגעשריען, ווי דאָס קרעהען פון א האָן. האָט בערעל געמיינט, אז דאָס איז אודאי דער סימן אויף וועלכען ער האָט געווארט, איז ער אראָפּ פון בוים און איז צוגעגאנגען צום שטיין און האָט אים אָנגערופען ביים נאָמען, האָט זיך דער שטיין גלייך געעפענט און בערעל איז אריין אין הייל און דער שעהנער בן מלך נאָך אים. און אז בערעל פּראגער האָט דאָס דערזעהן האָט ער זיך אָנגערופען, אז עס איז בעסער, אז דער בן מלך זאָל שטעהן ביים אריינגאנג, ווייל ווער ווייס וואָס עס מאכט זיך! האָט דער בן מלך אזוי געטאָן, און בערעל פּראגער האָט זיך אליין געלאָזט צו די באלויכטענע פּאַלאַצען. ווי ער געהט אזוי אריין אין איינעם פון די פּאלאצען טרעפט ער גאָר, אז דאָרט איז א גרויסע שמחה, און אז מוזיק שפּילט דאָרט. טראכט ער זיך: א וויבאלד אזוי איז דאָך טאקע שלעכט, ווארים עס הייסט דאָך, אז דער וויין און דער שלאָפטרונק האָט נאָך אויף זיי ניט געווירקט...

און איידער וואָס־ווען, האָבען אים שוין עטליכע פון זיי דערזעהן...

פון אָנהויב האָט זיך בערעל פּראגער אזוי שטארק דערשראָ־קען, אז פאר שרעק האָט זיך אים אזש גענומען דרעהען רעדער פאר די אויגען:

— געטרייער פאָטער אין הימעל, האָט דען דער האָן ניט געקרעהט!? — האָט ער אויסגעשריען אין זיך — צי האָסטו דען מיך געבראכט אהערצו ניט כדי צו ראטעווען דאָס לאנד פון רייניקייט? דו האָסט דאָך מיר אזויפיעל צייכענס געוויזען! איז דאָס אלץ געווען נאָר כדי אָפּצונארען מיך? באלד אָבער כאַפּט ער זיך, אז דאָס קאָן ניט זיין, און אז א איד טאָר איבערהויפּט אזוי ניט טראכטען. און אז דער וואָס לעבט אייביג וואָלט ניט אוועקגענומען אים דעם אָרימען בערעל פּראגער, פון דער שטאָט

פּראג, פון זיינע אָרימע ווייב און קינדער, און וואָלט אים ניט געוויזען אזויפיעל וואונדער אומזיסט און אומנישט, בלויז כדי ער זאָל געה׳רג׳עט ווערען אין אָט אָ דער הייל און קיינער זאָל גאָר נאָכדעם אפילו ניט וויסען וואו זיין געביין איז אהינגעקומען. גיין, דאָס קאָן ניט זיין. איך בין א איד און א איד מוז זיך זעהן אן עצה געבען אין פּנית פון דעם גרעסטען אומגליק. און דער אויבערשטער וועט שוין מן הסתם העלפען, אויב ניט פון מיינעט וועגען איז צוליב דעם בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט וועגען. מען דאַרף זיך שטאַרקען.

און בערלען פאַלט גלייך אריין אין קאָפּ א מאָדנער פּלאַן:

ער וועט זיך פארשטעלען פאר א מארשאַליק!

און ער נעמט און קערט גלייך איבער זיין היטעל מיט דער לינקער זייט ארויף, און ווען די גרויע רויבער זענען צוגעלאָפען צו אים און אים געכאַפּט אונטער די הענט, האָט ער געלאַכט, און ווען זיי האָבען אים געבראַכט פאר׳ן קעניג און דער קעניג האָט אים גענומען פרעגען:

— ווער ביזטו?

האָט ער מיט זיין האנט אָנגעוויזען אויף דעם איבערגעקערטען היטעל און געזאָגט:

— איך בין א מארשאַליק.

— און ווי אזוי קומסטו אהער? — פרעגט דער קעניג.

ענטפערט ער:

— אז איך בין א מארשאַליק, קאָן איך דאָך מאַכען זעהר א סך קונצען.

— און וואָסערע נאָך קונצען קאָנסטו וויזען? — פרעגט דער גרויער קעניג.

— איך קאָן דיר וויזען א קונץ און לעבעדיג מאַכען דעם שעהנעם בן מלך, וואָס איז ביי אייך דערטרונקען געוואָרען.

ווי נאָר דער גרויער מלך און די אנדערע גרויע רויבער האָבען דערהערט אזוינע רייד, האָבען זיי זיך אודאי שטארק פארוואונ־דערט, און דער מלך פרעגט:

— ווי קומסטו גאָר איינגאנצען וויסען פון דעם שעהנעם בן מלך?

— לאַכט זיך בערעל פאנאנדער און גיט א טרייסעל מיט זיין איבערגעקערטען היטעל פונקט ווי דאָס וואָלט געווען א מיצעל מיט גלעקלעך, און ער ענטפערט און זאָגט:

— וואָס הייסט ווי איך ווייס? איך בין דאָך א מאר־שאליק!

רופט זיך צו אים אָן דער בייזער גרויער מלך:

— אויב דו ביזט יאָ אזא גרויסער מארשאליק, וועל איך דיר הייסען אראָפּהאקען דעם קאָפּ און ערשט נאָכדעם וועל איך זעהן וואָסערע קונצען דו קאָנסט מאכען.

און דער מלך האָט גלייך באפוילען איינעם פון זיינע לייט אים אראָפּצוהאקען דעם קאָפּ.

ווי נאָר אָבער יענער האָט ארויסגעצויגען זיין שווערד און אים אויפגעהויבען אין דער לופטען, אזוי איז גלייך אריינגעקומען דער שעהנער בן מלך און האָט מיט זיין שווערד ארויסגעקלאפּט די שווערד פן דער האנט פון דעם רויבער.

און אז די איבעריגע גרויע רויבער האָבען מיטאמאָל צווישען זיך דערזעהן דעם שעהנעם בן מלך וועמען זיי האָבען גערעכענט פאר א דערטרונקענעם איז זיי באפאלען א גרויסער שרעק און זיי האָבען זיך אלע א הויב געטאָן פון זייערע ערטער און האָבען זיך נעכאפּט פאר זייערע שווערדען. האָט זיך אָבער פּלוצלונג פון ערגעץ דערהערט דאָס קרעהען פון א האָן און אין דער מינוט האָט אויף זיי מיטאמאָל גענומען ווירקען דער ווייז און דער שטארקער

שלאָפגעטראנק און זיי האָבען אלע גענומען פאלען איינער אויף איינעם, ווי אונטערגעבראָכענע.

האָט דאָ ערשט בערעל פראגער איינגעזעהן, אז ער איז אריינ־געקומען אין דער הייל פאר דער צייט, און ער האָט פארשטאנען אין וואָסער א סכנה ער האָט דורכדעם אריינגעבראכט זיך און דעם שעהנעם בן מלך, און ער האָט געדאנקט און געלויבט גאָט פון גאנצען הארצען פאר דעם וואָס ער האָט אים געגעבען צוריק דאָס לעבען און דאָס לעבען פון דעם בן מלך פון דעם לאנד פון ריינקייט. און ער מיט דעם בן מלך האָבען זיך זעהר געפרעהט, און זיי האָבען נאָכדעם אראָפגערופען זייערע לייט, וואָס זענען געלעגען באהאלטען אויפ׳ן גרויסען בוים, און זיי האָבען זיך גע־נומען בינדען די גרויע גזלנים.

ט.

יעדער פון די מענשען פון דעם לאַנד פון ריינקייט האָט גע־בונדען צו צען פון די ווילדע גרויע רויבער, און ווען אַלע זענען שוין געווען געבונדען, האָבען זיי זיך גענומען איבערקוקען די גיטער פון די רויבער, און זיי האָבען געפונען פיעל גאָלד און זילבער און טייערע שטיינער און פיעל געווער, און שאָף און רינדער, און פיעל שטאַלען מיט פערד און מיט זעהר א סך וועגענער. האָבען זיי גענומען און האָבען איינגעשפּאַנט די פערד אין די וועגענער און האָבען זיי אָנגעפּאַקט מיט אַלץ וואָס זייער הארץ האָט געגלוסט און האָבען אויף אים ארויפגעלייגט די געבונדענע רויבער, וואָס האָבען נאָך אַלץ ניט אויפגעוואכט פון זייער שווערען שלאָף, און זיי האָבען אויך פארנומען די שאָף און די רינדער, און האָבען זיך אַזוי ארויסגעלאָזט פון דער הייל אין א גרויסער שווערער מחנה און זיי זענען אַזוי בשלום דורך דעם וואַלד און זענען אָנגעקומען צו דעם לאַנד פון ריינקייט.

ווי נאָר אָבער זיי זענען אָנגעקומען אין די טויערען פון דעם לאַנד פון ריינקייט קוקען זיי זיך מיטאמאָל אַלע אום, אז די שרעק־ליכע גרויע רויבער זענען גאָרניט גרוי, נאָר ווייס!...

און די איינוואוינער פון דעם לאַנד קוקען זיך איין און שטוי־נען. סטייטש! דאָס זענען דאָך גאָר קיין רויבער ניט, נאָר זייערע אייגענע מענשען! מענשען פון דעם לאַנד פון ריינקייט! און דאָס איז דאָך גאָר די ערשטע כיתה גבורים, וואָס זיי האָבען ארויס־געשיקט געגען דער שרעקליכער חיה... און אז זיי האָבען דאָס

אלץ דערזעהן האָבען זיי אודאי ניט געוואוסט, וואָס דאָס זאָל באטייטען.

און אז בערעל פּראַגער האָט דאָס דערזעהן און דער־הערט, האָט ער געהייסען אז מען זאָל זיי פאנאנדערבינדען און מען זאָל זיך נאָכדעם ארומשטעלען ארום זיי. האָבען זיי אים געפאָלגט און האָבען אזוי געטאָן. און ווען דאָס גאנצע פאָלק פון דעם לאַנד פון ריינקייט איז שוין געשטאנען ארום די פאנאנדער־געבונדענע גבורים, וואָס זענען נאָך אלץ געשלאָפען ווי גע׳הרג׳עטע איז בערעל אריין אינמיטען פון דער שלאָפענדיגער מחנה און האָט אויף א הויך קול אויסגעשריען:

— איך, בערעל פּראַגער, פון דער שטאָט פּראַג, וועמען עס איז באשערט צו שטעהן אויף דעם אָרט וואו ער שטעהט, בין אויף אייך גוזר צו פארלאָזען אייער שלאָף.

האָבען גלייך אלע שלאָפענדיגע גבורים גענומען רייבען זייערע אויגען און הויבען די קעפּ. און ווען זיי האָבען זיך אויפגעכאַפּט און האָבען זיך אומגעקוקט וואו זיי זענען אין דער וועלט האָבען זיי אויך זיך אלע גענומען רייסען די קליידער פאר שאנדע און פאלען אויף זייערע פנים׳ער און זיי האָבען אויפגעהויבען זייער קול אין א גרויס געוויין.

און ווען די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון ריינקייט האָבען זיך ביי זיי נאָכדעם גענומען פאנאנדערפרעגען וועגען דעם, וואָס מיט זיי האָט געטראָפען, האָט דער עלטסטער פון דער וויינענדי־גער מחנה דערצעהלט.

אז עס איז געווען ווען זיי זיינען לכתחלה אריין אין דעם טיפען וואלד צו זוכען די חיה וואָס שרייט מיט אזא מיאוס קול איז אויף זיי אָנגעקומען אזא מין שרעקליך גרויסע גרויע מויז. די מויז איז געווען גרעסער פון אלע חיות וואָס זיי האָבען ווען אין וואלד באגעגענט, און שנעלער פון אלע חיות נאָך וועלכע זיי

האָבען זיך ווען נאָכגעיאָגט. קיין קויל האָט זי ניט גענומען און קיין שטיינער האָבען זי ניט געטראָפען. און די דאָזיגע מויז האָט גענומען מיט איר שרעקליכער שנעלקייט לויפען ארום אונזער מחנה און שרייען מיט איר שרעקליכען קול. דאָס בלוט האָט פון דעם גענומען גליווערען אין אונזערע אָדערען. און ווען זי איז אזוי ארום אונז עטליכע מאָל ארומגעלאָפען האָבען מיר זיך מיט אמאָל אומגעקוקט און דערזעהן, אז מיר זיינען אַלע געוואָרען גרוי ווי מייז... נאָכדעם האָט זי זיך אוועקגעשטעלט קעגען אונז אויף די אונטערשטע פיס און האָט גענומען קוקען אויף אונז אזוי, אז מיר האָבען זיך אַלע גענומען שטעלען פאר איר אויף די קניע. און ווען זי האָט זיך נאָכדעם אויסגעדרעהט און גענומען געהן האָבען מיר איר אַלע געמוזט נאָכגעהן. און זי האָט אונז פארפירט אין איר פאר'כשוף'טער הייל. און זי האָט אויף מיר אָנגעטאָן א פינקלענדיגע קרוין און מיך געמאַכט פאר איר מלך. און זי איז געוואָרען אונזער גאָט און מיר פלעגען פאר איר אַלע טאָג מוזען קניען און נאָכדעם ארויסגעהן אויף מלחמות כדי מיר זאָלען איר קאָנען ברייגגען געגוג פרישע מענשליכע הערצער צום עסען.

און ווי נאָר בערעל פראַגער האָט דערהערט די דאָזיגע לעצטע ווערטער האָט ער זיך לענגער ניט געקאָנט איינהאַלטען און אויס־געשריען:

— אָבער וואו געפינט זיך איצטער די דאָזיגע שרעקליכע חיה? וואו האַלט זי זיך אויף?

— מיר האָבען איר אָנגעטאָן גאָלדענע רינגען אויפ'ן האַלז און אויף די פיס און מיר האָבען זי פארשפאַרט א'ן א זילבערנער שטייג, כדי זי זאָל פון אונז ניט אנטלויפען, — האָט זיך אָנגע־רופען דער עלטסטער.

זאָגט אָבער בערעל פראַגער:

— היתכן, מיר האָבען דאָך דורכגענישטערט די גאַנצע הייל,

און מיר האָבען נאָר פּזא שטייג נייט באַגעגענט און אזא חיה ניט געזעהן.

זאָגט צו אים דער עלטסטער :

— איך וואָלט דיר געגאַנגען ווייזען די דאָזיגע שטייג מיט דער חיה, האָב איך אָבער מורא, אז איך וועל חלילה צוריק גרוי ווערען ווי א מויז און וועל נאָך נאָכדעם חלילה ווידער מוזען פּאָלגען, וואָס זי וועט מיר הייסען.

רופט זיך אָן בערעל פּראַגער :

וואָס איז שייך מורא האָבען! ווען גאָט וואָלט חלילה ניט וועלען, אז אלץ זאָל זיך אויסלאָזען צו גוטען, וואָלט ער דאָך מיך ניט געבראַכט ביז אַהערצו און וואָלט מיך ניט געמאַכט צו זעהן אלץ, וואָס איך האָב געזעהן און צו טאָן אלץ, וואָס איך האָב געטאָן.

איז דערפאַר נאָכדעם געבליבען, אז דער עלטסטער און בע־רעל און דער מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט און נאָך עטליכע געקליבענע מענשען זאָלען זיך אויפזעצען אויף זייערע פערד און זאָלען געהן צוריק צו דער באַר׳בישופ׳טער הייל. ווייל זיי האָבען אלע שטאַרק גענומען גלויבען אין בערלען, דערפאַר וואָס ער קומט פון דער שטאָט פּראָג, וואו עס וואוינט דער גרויסער צדיק, דער פּראַגער רבי, דער בעל מופת, מיט וועמעס טבילה זיי פלעגען זיך אלע בענשען און לויבען און גרויסען, און וועמעס ליכטיגע פּלאַצען פלעגען אזויפיעל כבוד און ליכטיגקייט ברייגגען צו די גאסען פון זייער לאַנד.

ט.

און אז בערעל פראגער איז מיט זיינע באגלייטער צוריק גע־קומען אין דער פאר׳כישופ׳טער הייל, האט דער עלטסטער זיי געפירט ביז צו א געוויסען ארט און פון דארט איז ער מיט זיי נאכדעם אפגעגאנגען דריי מאל רעכטס און דריי מאל לינקס און איין מאל גלייך. און ווי נאר זיי האבען אזוי געטאן, האבען זיי פאר זיך גלייך דערזעהן א זילבערנע שטייג מיט דער שרעקליך גרויסער מויז מיט גאלדענע רינגען. ארום דער ווילדער מויז זיינען געלעגען א סך ניט דערגעסענע מענשליכע הערצער.

און אז די דאזיגע שרעקליכע מויז האט זיי דערזעהן, האט זי גלייך דערפיהלט, אז דא איז עפעס ניט מיט אלעמען און זי האט גענומען ווילד שפרינגען אויף אירע אונטערשטע פיס און צעפענען ביז איר גרויען מויל, גרייט אלעמען אויפצועסען. בערעל פראגער איז אבער גלייך צוגעגאנגען צו דער שטייג און האט זיך אנגערופען:

— דו מיאוס׳ע באשעפעניש ! דו האסט זיך אונטערגענומען צו פארדארבען דאס ליכטיגע לאנד פון ריינקייט, איצט אבער וועסטו פארדארבען ווערען, ווארים אויב ניט, איז צוליב וואס דען בין איך פארפירט געווארען ביז אהערצו ?

און בערעל פראגער האט זיך דערמאנט אן זיין פלעשעל מיט דעם שארצען זאפט, וואס ער האט מיט זיך געהאט אין קעשענע, און כדי צו זיין זיכער, אז ער וועט דאס ארויפגיסען דער מויז אויפ׳ן רוקען, איז ער ארויפגעקראכען אויף דעם דאך פון דער

שטייג און גענומען שפּריצען אויף דער חיה פון דעם פלעשעל. האָט די מויז מיט אַמאָל דערפיהלט, ווי פלאַמען וואָלטען זי אַרומ־גענומען און זי האָט זיך אַזאַ וואָרף געטאָן, אַז די שטייג איז זיך גלייך אויף שטיקער צעפאַלען. בערעל פּראַגער איז אַראָפּגעפאַלען גלייך אויף דער חיה. לאַנג טראַכטען האָט דאָ בערעל אודאי קיין צייט ניט געהאַט, האָט ער זיך גלייך אָנגעכאַפּט אָן דעם גאָלדענעם רינג, וואָס אויף איר האַלז. די חיה אָבער האָט זיך אָן אַלץ פאַר־געסען און זיך גלייך אַ לאָז געטאָן צום טייך, כדי צו לעשען די שרעקליכע פלאַמען, וואָס זי האָט אויף זיך גענומען פיהלען אַלץ ווילדער און בייזער. דאָס וואַסער פון טייך האָט זיך אַרויפגע־שלאָגען אין דער לופטען און איז אַריבער די ברעגען, און די מויז האָט זיך אַזוי מיט אַ שוידערליכען אימפּעט גענומען טראָגען איבער'ן טייך, און פון דעם טייך אין אַן אַנדערען, און פון דעם אַנדערען אין נאָך אַן אַנדערען, ביז זי איז אַזוי אין איר ווילדען געלויף אריין אין ים און איז אַזוי אַלץ ווייטער און ווייטער גע־לאָפען, געטריבען פון דעם ווילדען בראַנד אין אירע ביינער. און בערעל פּראַגער איז זיך אַזוי אַלץ געלעגען אויף איר רוקען און זיך מיט אַלע זיינע כּחות אָנגעהאַלטען מיט זיינעביידע הענט אָן דעם גאָלדענעם רינג וואָס אַרום איר האַלז.

אַ טאָג און אַ נאַכט האָט זיך אַזוי בערעל פּראַגער אַרומ־געטראָגען איבער'ן ים צווישען די שרעקליכע וואַסערהויפענס, וואָס די מויז פון דעם פאַר'כישופ'טען הייל האָט אויפגעשלאָגען אין איר ווילדען פאַרלאַנג צו לעשען דאָס פייער, וואָס זי האָט אין זיך געפיהלט.

בערעל פּראַגער'ס הענט האָבען שוין גענומען ווערען שוואַך. אָט, אָט און ער וועט חלילה נאָכלאָזען און אריינפאַלען אין די טיפענישען פון ים. האָט אָבער גראָד דעמאָלט דער פּראַגער רב פאַרשפּרייט זיין טיכעל און זיך אויף דעם געלאָזט פאָרען איבער'ן

פראַגער טייך. האָט דאָס דעם ים׳ס שטראָם גענומען ציהען קיין פראַג. און אז די שרעקליכע באַשעפעניש איז מיט בערלען אויף איר רוקען אריין אין די וואַסערען פון פראַגער טייך, האָט דער פראַגער רב אויפגעשיינט אין זיין גאַנצער ליכטיקייט, דאָס וואַסער און די לופט האָט זיך גענומען שפּיגלען מיט זיין ליכטיגקייט אויף מיילען, און ער האָט אַזוי אַ ליכטיגער אויפגעהויבען זיין שטעקען און זיך געלאָזט אנטקעגען דער חיה, און ווי נאָר זי האָט דאָס דערזעהן האָט זי געגעבען אַ שרעקליך ווילדען שפּרונג אויף צוריק, האָבען בערעל׳ס אָפּגעשוואַכטע הענט נאָכגעגעבען, און ער איז אַראָפּגעפאַלען אין וואַסער אריין. האָט אים אָבער דער רבי גלייך דערלאַנגט זיין שטעקען, האָט ער זיך אָן אים אָנגעכאַפּט און האָט זיך אויף אים אַרויפגעשטעלט. און האָט זיך נאָכדעם אָנגע־נומען אָן רב׳ס גאַרטעל, און אזוי זיינען זיי אינאיינעם אָנגעקומען צוריק קיין פראַג.

די מלכה שבת

קום מיט פרידען מלכה שבת

קוס טיש פּרידען קרוין פון האר.

א.

דער פּראגער רב, דער בעל מופת, האָט אודאי זעהר שטאַרק געהאַלטען פון שבת. וואָרים שבת, פלעגט ער זאָגען, איז די כלה פון דער וועלט. און דערפאר דארף זיך די גאנצע וועלט אויס־פוצען לכבוד שבת, ווי א חתן פאר זיין כלה.

און ער פלעגט זאָגען:

— באשאפען האָט גאָט שבת צום סוף פון זיין ארבייט. אין די געדאנקען אָבער, איז שבת געווען דאָס סאמע ערשטע פון זיין טראכטען.

און אז עס פלעגט קומען צום פרייטאָג־צו־נאכטיגען דאוונען, האָט דער פּראגער רב געשיינט אזוי, אז קיינער האָט אים ניט גע־קאָנט קוקען גלייך אין זיין פנים אריין. און ווען עס פלעגט קומען צו די ווערטער:

„קום מיין פריינד אנטקעגען דער כלה
„קום אויפנעמען די כלה שבת, די מלכה"

פלעגט זיין ליכטיגקייט ווערען אזוי, אז די איבעריגע אידען פלעגען זיך קוים קענען איינהאַלטען אין שול.

און צו די ווערטער:

פארלאָז דיין געפאנגשאפט מלכה שבת,
„קום מיט פרידען קרוין האר,
„קום מיט יובעל און מיט פרייד,
„קום צווישען דיינע אויסדערוועהלטע.
„קום כלה,

„קום!

פלעגט ער אָפט ארויס פון שול און בלייבען שטעהן אויף די הויכע טרעפ, און מיט אים די גאנצע עדה, און ער פלעגט אזוי ווענדען זיין ליכטיג פנים צום הימעל, קוקען אהין, ווי ער וואָלט גערופען עמיצען, וואָס קומט, וואָס האלט אין קומען...

דער גאנצער עולם פלעגט דערפיהלען, אז אין דער מינוט אנט־פלעקען זיך גרויסע סודות אויף דער וועלט. דער סוד פון שבת, דער סוד פון ליכט, דער סוד, וואָס גיסט צונויף אלץ מיט דעם סוד פון אלע סודות.

איינמאָל אָבער האָט געטראָפען, אז ווען דער רב האָט אזוי ארויסגעפירט זיין גאנצע עדה אויף די טרעפ, כדי צו באגעגענען די ליכטיגע מלכה שבת, האָבען אלע מיטאמאָל דערזעהן א גרויסען, רויטען שטערען אומלויפען איבער'ן הימעל. דער רויטער שטערען איז געווען שטארק אָנגעהעפט אָן אן אנדער שטערען, א ווייסען און בליציגען. דאָס בליצען פון דעם ווייסען שטערען איז געווען אזא, אז דער הימעל האָט זיך געשפאָלטען פון גרויס ליכטיגקייט און די ערד האָט אויפגעשיינט, ווי א גן עדן.

מיטאמאָל אָבער, האָט זיך פון ערגיץ אויפ'ן הימעל פלוצלונג אָנגעטראָגען א שרעקליך גרויסער פיש. און ווי נאָר דאָס איז געשעהן, אזוי האָט דער רב גלייך אויסגעשריען:

„פארלאָז דיין געפאנגענשאפט מלכה שבת,
„קום מיט פרידען קרוין פון האר.
„קום מיט יובעל און מיט פרייד.
„קום צווישען דיינע אויסדערוועהלטע.
„קום כלה,
„קום!

און מיט אים די גאנצע עדה אידען.

האָט זיך פונקט דעמאָלט דער גרויסער פיש אָנגעשלאָגען אָן

דעם רויטען שטערען, האָט דער רויטער שטערען גלייך ארויסגעלאָזט דעם ליכטיגען שטערען, וואָס ער האָט געהאלטען אָנגעהעפּט אָן זיך. און דער פיש מיט די ביידע שטערען האָבען אלע אינאיינעם גע־נומען פאלען און זענען פארשוואונדען.

ב.

אין דעם גרויסען טיפען ים געפינט זיך א זעהר גרויסער פיש.
דער פיש איז דער היטער פון שבת.

און אלע פרייטאג פארנאכט קומט דער פיש צו אן אפענעם ברעג. צעעפענט זיין גרוים מויל, און לאזט פון זיך ארוים די ליכטיגע מלכה שבת. —

די מלכה קומט ארוים אויפ'ן ברעג מיט דער פינקלענדיגער קרוין אויף איר קאפ, קוקט זיך א ליכטיגע אום אין אלע זייטען, און נאכדעם נעמט זי מיט א שטילער פרייד אראפ איר קרוין פון קאפ, הויבט זי אויף אין דער לופטען מיט אירע שעהנע הענט און זאגט:

— וועלט! איך שענק דיר די קרוין פון שבת אויף א טאג!

ווערט די קרוין גלייך צעפלויגען אין מיליאנען פלעמלעך.

און יעדע אידישע טאכטער, וואס צינדט דעמאלט אן אירע ליכט לכבוד שבת, קריגט א פלעמעל פון דער קרוין פאר יעדען ליכט.

און די מלכה שבת לאזט זיך דערנאך אוועק איבער די אידישע הייזער און שוהלען און זעהט צו מיט א שטילער און ליכטיגער פרייד, ווי אין יעדען ליכט, לויכט זיך א פלעמעל פון איר קרוין.

און שבת צונאכט, איז ווי נאר עס באווייזט זיך דער ערשטער שטערען אין הימעל, אזוי קומט די מלכה שבת צוריק צום ברעג מיט דער ליכטיגער קרוין אויף איר קאפ. —

זי קומט אן מיט לאנגזאמע טריט און מיט א גרויסען און שווערען בענקען אין איר הארצען. —

באַלד קומט אָן דער גרויסער פּיש און צעעפענט זיין גרויס מויל.

בלייבט זי פאַר אים שטעהן א פאַרבענקטע און פרעגט:

— פּיש, ווען וועט שוין קומען דער טאָג פון שטענדיגען שבת?!

דער פּיש אָבער רעדט נים. ער גיט נאָר א צעעפען זיין גרויס מויל נאָך גרעסער, אזוי, אז זיינע ווייסע ציין לינען שוין, ווי א ביינערדיגע שוועל פאַר אירע פים — קאָן זי זיך שוין ניט העלפען, געהט זי אריין אין אים, און ער לאָזט זיך מיט איר גלייך אוועק אין די טיפענישען פון ים.

אינוויינינ, אין דעם פּיש, איז איר היים. אינעוויינינ, אין דעם פּיש איז ליכטיג, ווי אין א ליכטיגען פּאַלאַץ. און דורך די אויגען פון דעם פּיש קאָן זי ארויסקוקען, ווי דורך צוויי גרויסע און ליכטיגע פענסטער. און זי קאָן דורך זיי זעהן דעם הימעל און די שטערען. די זון און די לבנה, און אַלע פאַרשידענע באַשעפענישען, וואָס מערען און ווידמענען זיך אין דער טיפעניש פון ים. און אַלע פעלזען פון קיזעלשטיין, און אַלע וואונדערבאַרע בערג פון פּערל־שטיין, און די ווילדע וועלדער פון רויטע קאָראַלען און די פּיעלע פּאַלאַצען פון דימענטען און בריליאַנטען, פון בלויע סאַפּירען, פון רויטע רובינען, שוואַרצע אגאַטען און פון א סך אַנדערע טייערע שטיינער, וואָס געפינען זיך אויף דעם גרונט פון ים. און אַלץ שיינט אויף מיט זיין גרעסטען שיין און גלאַנץ, ווי נאָר עס שווימט פאַרביי זיי דורך דער פּיש מיט דער מלכה שבת: — אַלע ווילען די מלכה שבת זאָל אויף זיי קוקען און זאָל זיי זעהן. און די מלכה שבת קוקט אויף זיי און זעהט זיי. און הערט אָבער אַלץ ניט אויף צו בענקען — זי בענקט די גאַנצע וואָך פאַר דעם פרייטאָג־צו־נאַכט. פאַר דעם שבת.

ג.

אַלע שטערען פון הימעל האָבען זעהר ליב די מלכה שבת. און פון גרוים ליבשאַפט שיינען זיי אפילו אין מיטען דער וואָך שבת'דיג. זיי שיקען איר שטענדיג נאָך זייערע ליכטיגע גייסטער אויף דער ערד און אין וואסער. זיי ברענגען איר שטענדיג גרוסען, און נעמען פון איר אַלץ נייע פרייד און נייע ליכט פאַר זיך, פאַר'ן הימעל און פאַר דער וועלט; זיי טרייסטען זי שטענדיג אין איר געפאַנגענשאַפט און פרעהען זיך מיט איר אין איר פרייד.

איין שטערען נאָר איז פאַראַן אין הימעל, וואָס זיין גייסט געהט נאָך דער מלכה שבת, ווי א בייזער מלאך. דאָס איז דער גייסט פון דעם רויטען שטערען שבתאי. וואָרים שבתאי איז א בייזער שטערען און פאַרגינט ניט דאָס, וואָס אויך די אַנדערע שטע־רען קענען קוקען אויף דער שעהנער מלכה שבת, און דאָס, וואָס די שעהנע מלכה שבת האָט ליב די מענשען און די ערד. ער האָט גע־וואָלט אוועקנעמען די שעהנע מלכה שבת פון דעם פיש, פון די שטערען און דער ערד.

און ס'טרעפט, אז אין שבתאי'ן צעברענט זיך אָפט זיין ווילדע ליבע צו דער מלכה שבת אזוי שטאַרק, אז ער קאָן גאָר איינגאַנצען ניט פאַרטראָגען פאַר וואָס די אַנדערע שטערען קוקען אויך אויף איר מיט זייערע צעשטראַלטע בליקען, דעמאָלט לאָזט זיך זיין גייסט אראָפּ און נעמט אזוי שטאַרק פּאַטשען מיט זיינע גרויסע פליגלען, אז ער טרייבט צונויף די וואָלקענס איבער דעם ים, און איבער דער ערד. איבער די וואָלקענס קאָן ער אליין שוין אָבער

אויף ניט זעהן די מלכה שבת. ווערט פון דעם זיין כעס נאָך שטאַרקער, נעמט ער מיט זיינע פליגלען נאָך בייזער פּאַטשען און שטויסען די וואָלקענס, ביז עס נעמט רעגענען און דונערען און בליצען.

און נאָכדעם, אַז שבתאי כעס'ט זיך שוין אָן וויפיעל ער קאָן, ווילט זיך אים דאָך ערשט דעמאָלט זעהן די מלכה שבת, מוז ער אליין צוריק פאַנאַנדערטרייבען די וואָלקענס.

דער פיש, דער היטער פון שבת, ווייסט אַז שבתאי'ס ליבע איז א זינדיגע, זעהט ער דערפאַר שטענדיג, אַז איידער ער לאָזט ארוים די מלכה שבת מיט איר פינקעלדיגער קרוין, זאָל שבתאי'ס גייסט זיין אין וואַסער. און דערפאַר, איז, ווי נאָר דער גייסט — שבתאי לאָזט זיך אראָפּ אין וואַסער מאַכט שוין דער פיש אזא מין רינג ארום אים, אז ער מוז פאַרבלייבען אין ים א געפאַנגענער ביז איבער שבת.

שבתאי האַלט זיך דערפאַר אָפּ פון פליהען צום ים אזוי לאַנג, ווי ער קאָן נאָר. זעהר לאַנג קאָן ער זיך אָבער ניט אָפּהאַלטען. און טאָמער עקשנ'ט ער זיך אמאָל פאַרט איין, איז ווי נאָר עס קומט נאָהענט צום שבת און דער פיש זעהט, אז שבתאי זיצט נאָך אַליין אין הימעל אויף די צוויי ליכטיגע רעדער פון זיין שטערען, גיט דער פיש דעמאָלט א הויב זיין קאָפּ צום הימעל, אזוי, אז אַלע שטערען דערזעהען מיטאַמאָל די מלכה שבת מיט איר גאַנצער ליכ־טיגקייט. א סך שטערען נעמען דעמאָלט איינס נאָכ'ן אַנדערען פאַלען אין דעם גרויסען ים אריין. קאָן שוין שבתאי לענגער ניט פאַרבלייבען אין הימעל, און ער נעמט מיט א ווילדען רוישען פאַלען גלייך אין וואַסער אריין. מאַכט דער פיש ארום אים אויף גיך דעם נויטיגען רינג און שרעקט זיך שוין נאָכדעם ניט ארויס־צולאָזען די מלכה שבת אין דער ריכטיגער צייט.

ד.

יעדעס מאָל, ווען דער פיש דארף ארויסלאָזען די מלכה שבת, שטעלט ער זיך אוועק מיט'ן פּנים צום לאנד פון שבת, און מיט'ן עק צום לאנד פון וואָך.

ווארום ערגעץ אויף די ברעגען פון דעם ים געפינען זיך אזוינע צוויי לענדער: —

איין לאנד איז גרויס און שווער און גרוי, און עס הייסט דאָס לאנד פון וואָך. און דאָס אנדערע לאנד איז לייכט און שעהן און ליכטיג און עס הייסט דאָס לאנד פון שבת.

די איינוואוינער פון דעם לאנד פון וואָך, זענען גרויסע ריזען מיט שרעקליך, ווילדע מיילער. — די ציין פון זייערע מיילער זענען אזוינע גרויסע און ווילדע, אז די ליפּען קאָנען זיי ניט פארדעקען, און די ריזען געהען דערפאר שטענדיג ארום מיט אָפּגע־דעקטע מיילער. די מענשען פון דעם לאנד פון שבת זענען שעה־נע, שטילע און ליכטיגע.

די ווילדע ריזען פון דעם לאנד פון וואָך פלעגען דינען צום ים און צום שטערען שבתאי, און זיי פלעגען לעבען פון מלחמות, פון עסען איינער דעם צווייטען לעבעדיגערהייט. און די מענשען פון דעם לאנד פון שבת האלטען ערליך דעם שבת, און דינען אים מיט ליכט בענשען, מיט פרייד, מיט געזאנג און מיט טענץ.

האָט איינמאָל זיך געטראָפען, אז אין דעם לאנד פון שבת איז אויפגעקומען א מלך, וואָס האָט ניט געהאט קיין קינדער.

איז דאָס אודאי געווען א גרויסער בזיון פאר דער קעניגין,

און א גרויסער וועהטאָג פאר דעם מלך און פאר דעם גאנצען לאנד.

און אז עס פלעגט קומען פרייטאָג־צו־נאכט, פלעגט די קעניגין פון דעם לאנד פון שבת ביים ליכט בענשען אודאי אויסגיסען איר ביטער הארץ, און מיט איר אינאיינעם פלעגען אלע טעכטער פון דעם לאנד שטעהן פאר זייערע בענשלייכטער אין יעדען הויז, און אין יעדען פאלאץ און פלעגען איר העלפען בעטען.

און די מלכה שבת פלעגט גלייך דערהערען זייערע תפילות, זייער וועהטאָג און זייער פיין. וואָרים דער פיש פלעגט זי דאָך שטענדיג ארויסלאָזען מיט'ן פנים צום לאנד פון שבת.

און איינמאָל, ווען די מלכה שבת איז איין שבת־פארנאכט נעגאנגען מיט איר קרוין אויפ'ן קאָפּ און מיט איר שבת־ליכט צוריק צום ים א פארבענקטע און מיט לאנגזאמע טריט, איז זי, ווי איר שטייגער איז, פארבייגעגאנגען יעדעס אידישע הויז, און איז אָנגעקומען אין דעם לאנד פון שבת פונקט דעמאָלט, ווען אלע טעכטער פון דעם לאנד זענען געזעסען אין זייערע הייזער און אין זייערע פאלאצען, און האָבען מיט א נעבראָכען געמיט געזאָגט דאָס פארנאכטיגע שבת־געבעט:

„גאָט פון אברהם, פון יצחק פון יעקב.
„באהיט דיין ליב פאָלק אין דיינעם לויב.
„דער ליכטיגער שבת געהט אוועק.
„היט אונז אויס פון דער גרויסער וואָף.
„היט אונז און אונזערע מענער און אונזערע קינדער.

און ווי נאָר עס איז געקומען צו די ווערטער „און אונזערע קינדער", אזוי האָט דאָס גאנצע לאנד ארויסגעלאָזט א זעהר שווע־רען זיפץ, וואָרים אלע האָבען זיך דערביי דערמאָנט אָן זייער קעניגין.

די קעניגין איז גראָד דעמאָלט איינע אליין אומגעגאנגען אין

איר גאָרטען, וואָס האָט זיך געצויגען ביז'ן סאַמע ים. און ווי זי קומט אזוי צום ים, דערזעהט זי עפּעס מיטאמאָל א זעהר גרויסע ליכטיגקייט. פארוואונדערט זי זיך אודאי אויף דעם. אָבער זי טראכט זיך, אז דאָס איז דאָך מן הסתם דערפאר, וואָס אָט דאָר־טען זעצט זיך דאָך איצט די זון איבער'ן וואסער... און זי לעגט זיך אזוי ארויף איר קעניגליכע האנט אויף די אויגען און נעמט מיט א פארבענקט געמיט זאָגען:

„גאָט פון אברהם פון יצחק און פון יעקב.
„באהיט דיין פאָלק אין דיינעם לויב.
„דער ליכטיגער שבת געהט אוועק.
„היט אונז אויס פון דער גרויער וואָך.
„היט אונז און אונזערע מענער און... אונזערע קינדער."

און די קעניגין האָט די לעצטע ווערטער ארויסגעזאָגט אזוי, אז זי איז נאָכדעם אויף לאנג געבליבען שטעהן, ווי א פארשטאַר־בענע. זי איז ווי פארגליווערט געוואָרען פון איר גרויסען בענקען.

און אז די מלכה שבת איז אָנגעקומען און האָט דערזעהן. ווי די פארגליווערטע קעניגין שטעהט נאָך אלץ מיט דער האנט אויף די אויגען, האָט זי זיך פאר איר אָפּגעשטעלט, האָט זי אָנגעקוקט א ווײַלע און נאָכדעם האָט זי מיטאמאָל אויפגעהויבען אירע הענט און האָט פון זיך מיטאמאָל אראָפּגענומען די פינקעלדיגע קרוין פון קאָפּ און האָט זיך אָנגערופען:

— קרוין פון שבת, דו אליין וועסט איצט מוזען געהן צום פיש — דעם היטער פון שבת. איך וועל איצט בלייבען דאָ. איך וועל ווערען א קינד ביי דער קעניגין פון דעם לאנד פון שבת!

האָט זיך די קרוין א הויב געטאָן, און גענומען איינע אליין פליהען צום וואסער, און איז אריין אין דעם פיש'ס צעעפּענטען מויל.

און אז דער פיש האָט דערזעהן, אז נאָר די קרוין פון שבת

איז געקומען צוריק, אַהן דער נשמה, אַהן דער מלכה שבת, האָט ער מיט זיין עק אזא פּאטש געטאָן דעם ים, אז די וואסערען האָ־בען זיך אויפגעהויבען מיט אזא ווילדען רעש, און האָבען גענומען שפּרינגען אין דער לופטען, און האָבען זיך גענומען ברעכען און פאלען אין טויזענטער שטיקער, און דער גאנצער ים איז פון דעם גלייך פארגאָסען געוואָרען מיט א בייז־ווייסען שוים.

און די מלכה שבת איז נאָכדעם גלייך צוגעגאַנגען און האָט זיך אָנגעהעפּט אָן דער קעניגין פון לאַנד פון שבת. האָט פון דעם די קעניגין גלייך דערפיהלט א גרויסע פרייד אויף זיך.

און ווען די קעניגין האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט, האָט זי לעבען זיך קיינעם ניט געזעהן, אָבער די גרויסע פרייד איז פאָרט געווען מיט איר. האָט זי די פּלוצלינגע פרייד מיטגעבראכט מיט זיך אין דעם מלכ'ס פּאַלאַץ. און פון דעם פּאַלאַץ האָט די פרייד מיטאמאָל גענומען שפּאַנען אויף אַלע וועגען און שטעגען פון דעם לאַנד, און די פרייד האָט גענומען קלאַפּען אין יעדען פענסטער, אין יעדען טיר און טויער.

און ווען די טעכטער פון יענעם לאַנד, פלעגען נאָכדעם שבת פארנאכט זאָגען זייער „גאָט פון אברהם“, פלעגען זיי שוין די ווערטער „און אונזערע קינדער“ מער ניט זאָגען מיט א שווערען זיפץ, נאָר מיט א גרויסער און ליכטיגער פרייד. וואָרים אלע האָ־בען מיטאמאָל דערפיהלט די גרויסע פרייד, וואָס איז שוין געקומען און וואָס וועט אין גיכען נעמען שיינען אין זייער לאַנד.

און מאקע גאָר אין גיכען, איז מען אין דעם לאַנד פון שבת געוואָר געוואָרען, אז די קעניגין האָט געבאָרען א טאָכטער צום מלך. די טאָכטער איז געבאָרען געוואָרען פונקט פרייטאָג־צו־נאכט, צו ליכט בענשען, און מען האָט איר א נאָמען געגעבען — שבת.

און מען איז געוואָר געוואָרען, אז א זעהר גרויס ליכט געהט

ארויס פון דער טאָכטער, אז וואוהין מען זאָל זי ניט ברענגען, אפילו אין א פינסטערען צימער, ווערט דאָרט ליכטיג, און אז איר ליכטיגקייט איז א.א, אז עס האָט גאָר צו זיך קיין גלייכען ניט אין דער וועלט. אז אפילו ניט די זון, ניט די לבנה און ניט די שטע־רען קאָנען זיך גלייכען צו איר שעהנקייט און אין ליכטיגקייט, און ווען מען האָט איינמאָל אין אן אָווענט, די טאָכטער ארויסגענומען אויפ'ן באַלקאָן, איז ווי נאָר די שטערען האָבען זי דערזעהן, אזוי האָבען זיי גלייך גענומען פאלען פון הימעל אין פיעל טויזענטער.

און דער פיש, דער היטער פון שבת, פלעגט דערווייל אלע פרייטאָג פארנאכט קומען צו א ברעג און נאָר ארויסלאָזען די קרוין פון שבת אויף דער וועלט, און אלע שבת פארנאכט פלעגט ער ווי־דער קומען צום ברעג, און זעהן, ווי נאָר די קרוין אליין קומט צו־ריק צו זיין מויל. און פאר כעס פלעגט דער פיש נאָכדעם אלץ אויפשלאָגען די וואסערען פון ים מיט זיין עק און די וואסערען פלעגען פארשוימטע נעמען שפּרינגען ביז'ן הימעל.

און די טאָכטער, די פּרינצעסין שבת, איז זיך דערווייל גע־וואקסען און איז געוואָרען שעהנער און ליכטיגער מיט יעדען טאָג. און די לויב איז געגאנגען פאר איר, ווי א טייך, און האָט זיך גע־הויבען איבער איר, ווי א ליכטיגער זייל.

ח.

שבתאי איז געלעגען אין וואסער א געפאנגענער ווען די מלכה שבת האָט זיך איבערגעגעבען צו דער קעניגין פון דעם לאנד שבת אָבער אלע אנדערע שטערען פון הימעל האָבען גלייך געזעהן, וואָס די מלכה שבת האָט געטאָן, און האָבען געוואוסט וואו זי געפינט זיך, האָבען זיי ביסלעכווייז גענומען בייטען זייערע ערטער. זיי האָבען גענומען פארלאָזען דעם ים און האָבען גענומען שטילער און ליכטיגערהייט ציהען צום לאנד פון שבת.

דער רויטער שטערען שבתאי אָבער, האָט זיין אָרט אזוי גיך ניט געביטען. איינער אליין, פלעגט מען אים אין די נעכט זעהן הענגען איבער'ן ים, און א בייזער און א רויטער, פלעגט ער קוקען און שרעקען, ווי א ווילדער גזלן. — אים האָט זיך אלץ געדאכט, אז דער פיש, דער היטער פון שבת האָט מן הסתם באהאלטען די ליכטיגע מלכה, ערגיץ טיף אין די אָפּגרונטען פון ים, כדי ער, שבתאי, זאָל זי ניט זעהן און ניט וויסען וואו זי איז. זיין גייסט פלעגט אלע נאכט אראָפּשיסען פון הימעל אין די טיפענישען פון ים. ער פלעגט זי דארטען ארומזוכען צווישען די פעלזען פון קי־זעלשטיין און פערלשטיין, צווישען די געדיכטע קארעלען וועלדער און אין די פילע פאלאצען פון דימענטען און בריליאנטען פון בלויע סאפּירען און רויטע רובינען און שווארצע אגאטען, און צווישען די פאלאצען פון א סך אנדערע טייערע שטיינער, וואָס געפינען זיך אין דער טיפעניש פון ים. און ערשט נאָכדעם, ווי ער האָט אויסגעמאָסטען דעם ים אין דער לענג און אין דער ברייט, האָט ער גענומען ציהען אהין, וואוהין אלע שטערען ציהען.

אלע שטערען, וואָס האָבען געצויגען צום לאנד פון שבת, זע־נען אהין אריין לייכטע און ליכטיגע. מיט דער צייט האָבען זיך דאָרט אָנגעקליבען אזוי פיעל שטערען, אז די איינוואוינער פון דעם לאנד פלעגען אין די נעכט כמעט ארומגעהן צווישען הימעל און שטערען. דער שטערען שבתאי האָט אָבער גאָר געקענט קו־מען ביז צום לאנד פון שבת. אין דעם לאנד אליין האָט ער ניט געקאָנט אריינקומען. וואָרים זיין פנים איז געווען רויט, ווי דאָס פנים פון א גזלן...

דעמאָלט איז דער בייזער שבתאי געפאלען אויף א פלאן: ער איז אוועק, און זיך אוועקגעשטעלט איבער דעם לאנד פון וואָך, כדי מיט זיין רויטען שיין אין זיי נאָך מער רייצען זייער ווילדען חשק נאָך מלחמה. און זיין גייסט פלעגט זיך אָפט פארשטעלען פאר א קרומען בעטלער מיט א שרעקליך לאנגער און ווייסער באָרד, און ער פלעגט צו זיי אָפט קומען א הינקענדיגער און פלעגט זיי דערצעהלען שיינענדיגע מעשיות וועגען די שטערען אין הימעל און זייערע מזלות. וועגען די גרויסע פיש אין ים און די דימענטען און בריליאַנטען, וואָס זיי טראָגען אין זייערע געדערים. פאראנען, פלעגט ער זיי דערצעהלען, גרויסע פיש, וואָס האָבען אין זיך איינגעשלונגען אזוי פיעל דימענטען און בריליאנטען, אז זיי זענען אינגאנצען געוואָרען דימענטענע און בריליאנטענע, און איצט שווימען זיי ארום אין דער טיפעניש פון ים און וואַרפען פון זיך א ליכט אויף מיילען. ווען מען זאָל אזא פיש כאפען און ברענגען אהער, וואָלט דאָ גאָר קיינמאָל נאכט ניט געוואָרען. און ווען עמיצער פון אייך זאָל אויפעסען אזא פיש, וואָלט ער אליין גע־וואָרען אזא ליכטיגער, אזא פיש קאָן אָבער קיינער פון אייך ניט אויפעסען. וואָרים כאָטש איר זענט דאָך די גרויסע ריזען פון דעם לאנד פון וואָך, זענען אָבער די פיש נאָך פיעל גרעסער פון אייך. און כאָטש אייערע שטארקע ציין זענען גרעסער און שאר־

פער פון אלע שארפציינינגע, וואָס לעבען אויף דער ערד, זענען די ציין פון די פיש נאָך פיעל שרעקליכער, נאָך פיעל גרעסער און שארפער.

פאראן אָבער אין ים מיידלעך, וואָס האלטען זיך אויף אין אזוינע טונקעלע פּאלאצען אויפ'ן גרונט פון ים. די דאָזיגע מייד־לעך זענען נאָך פיעל טויזענטער מאָל ליכטיגער פון דעם ליכטיג־סטען פיש, זייער שיין פילט אָן די טונקעלע פּאלאצען און קוקט ארויס פון די פענסטער, ווי א כשוף, וואָס האָט צו זיך קיין גלייכען ניט איבער'ן גאנצען ים. אזא מיידעל וואָלט יעדער איינער פון אייך געקענט בייקומען. זי ליבען. זי אפילו איינשלינגען לעבעדיגערהייט, און נאָכדעם ווערען שיינענדיג און ליכטיג ווי א גאָט. אזא מיידעל פארלאָזט אָבער זעלטען דעם אָפּגרונט פון ים, און קומט זי שוין ווען יאָ ארויס, איז דאָס נאָר אין דער צייט פון א דונער, כדי זיך דורכטראָגען איבער דער וועלט, ווי א ליכטי־גער בליץ.

אָט אזוי פלעגט ער זיי אלץ דערצעהלען אזוינע מעשׂיות, מיט וועלכע ער פלעגט רייצען זייער דאָרשט נאָך צירונג און פרויען. און צינדען זייער בלוט פאר געשלעג און מלחמות.

אודאי האָט שבתאי ניט איינמאָל געוואָלט אויסרופען צו זיי:

— הויבט אויף אייערע פערדישע אויגען, איר גרויסע און לאנגציינינגע נארען, און זעהט דאָס גרויסע ליכט, וואָס געהט אויף אָט דאָרט אין יענעם ווייטען לאנד פון שבת! דאָס איז דאָס ליכט פון דער מלכה שבת, וואָס איז די ליכטיגסטע טאָכטער אויף דער גאנצער וועלט! אלע שטערען פון הימעל זענען אין איר פאר־ליבט. געהט ברענגט זי אהער פאר מיר, וואָרים איך בין דאָך שבתאי דער גאָט פון קריג, אייער גאָט!

א שטערען טאָר אָבער די סודות פון שטערען פאר קיינעם ניט דערצעהלען, פלעגט ער דערפאר אן איינגעהאלטענער אלץ

מוזען זיצען פאר זיי א פארשטעלטער און זיי רייצען מיט זיין שרעקליך, גרויסער, ווייסער באָרד, און מיט זיינע שרעקליך, גרויסע, רויטע אויגען, און פלעגט פאר זיי אלץ זינגען מעשה'לעך און מעשה'לעך, אהן א שיער, ביז די לאנגציינינגע ווילדע ריזען זענען געוואָרען אומרוהיג, און האָבען גענומען שלינגען אין זיך יעדען גלאנציגען שטיין, וואָס איז זיי געקומען אין וועג, און האָבען גענומען פארצערען יעדע לעבעדיגע זאך, וואָס איז געשען ווייס און ליכטיג, ביז זיי האָבען מיט זייערע פערדישע אויגען גענומען קוקען אין אלע זייטען, און האָבען מיטאמאָל אליין דערזעהן דאָס גרויסע ליכט, וואָס געהט אויף פון דעם לאנד פון שבת.

דעמאָלט האָט שוין שבתאי מער ניט גענידערט צו די ווילדע ריזען, ווי א קרומער בעטלער מיט א ווייסער באָרד, נאָר א רויטער און א זיכערער האָט ער זיך אויפגעהויבען איבער זייער הימעל און איז געבליבען שטעהן און געווארט.

ז.

און אז די ווילדע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך האָבען אָנגעהויבען זעהן, אז א גרויסע ליכטיגקייט הויבט זיך פון מאָל צו מאָל אויף פון דעם לאַנד, וואָס שטעהט אנטקעגען זיי אויף יענער זייט ים, האָבען זיי גענומען טראַכטען, אז אין יענעם לאַנד מוז זיך געווים געפינען אזא מין טייערער שטיין, און צוליב אזא שטיין, זענען זיי אודאי געווען גרייט צו געהן אויף מלחמה.

האָבען זיי דערפאַר אוועקגעשיקט מענשען אין יענעם לאַנד פון שבת, אז מען זאָל זיי פון דאָרט געבען דעם שטיין, וואָס וואַרפט פון זיך אזא ליכטיגקייט. וואָרים אויב ניט וועלען זיי אָנריכטען א מלחמה.

זענען די שלוחים פון דעם לאַנד פון וואָך געפאָרען און זענען געקומען צוריק און האָבען דערצעהלט, אז דאָס ליכט, וואָס געהט אויף אין יענעם לאַנד איז ניט פון קיין דימענטען און בריליאַנטען, און ניט פון קיין אנדערען טייערען שטיין, נאָר פון א טאָכטער, וואָס איז געבוירען צום מלך פון יענעם לאַנד.

און אז דער מלך פון די ווילדע ריזען, פון דעם לאַנד פון וואָך האָט דערהערט די דאָזיגע רייד, האָט ער זיך אָנגערופען, אז אויב אזא זאַך קאָן יאָ געמאָלט זיין, אויב אויף דער ערד געפינט זיך יאָ אזא ליכטיגע בת מלכה, דאַרף מען זי אודאי זעהן גלייך ברענגען אהער און חתונה מאכען פאר איינעם פון זיינע צוועלף זיהן.

און דער ווילדער מלך פון דעם לאַנד פון וואָך האָט גלייך גע־

נומען און האָט אוועקגעשיקט א מחנה פון זיינע ריזען מיט א בריף צו דעם מלך פון דעם לאַנד פון שבת. אין זיין בריף איז געשריבען:

„פון דעם פירסטליכען מלך פון דעם לאַנד פון די גרויסע, לאַנגציינערדיגע ריזען, צו דעם לאַנד, וואו עס געהט אויף א גרויס ליכט!

„זיי וויסען דו קעניג פון דער ליכטיגער טאָכטער, אז איך האָב צוועלף זיהן. זענען זיי זעהר גרויסע און שטאַרקע העלדען. זייערע ציין שטעקען ארויס פון זייערע מיילער לענגער, ווי די ציין פון די אַלע אנדערע גרויסע ריזען פון מיין לאַנד. און זיי קאָנען מיט זיי דורכבייסען דעם רוקען פון א לעבעדיגען חזיר, פון א לעבעדיגען בער, און פון א העלפאַנט. — זאָל זיך דיין שעהנע טאָכטער אויסקלייבען איינעם פון זיי, און זאָל זי מיט אים קניהען פאַר אונזערע געטער — דעם ים און דעם שטערן שבתאי, און זאָל זי ווערען זיין ווייב, אויב דו ווילסט מיר זאָלען לעבען אין פרידען. אויב ניט, וועל איך אויף דיר אָנריכטען א מלחמה, און איך וועל אויף דיר קומען מיט מיינע לאַנג־ציינערדיגע ריזען, און זיי וועלען באַפאַלען דיין לאַנד, ווי די בייזע היישעריקען, און וועלען דאָס פאַרוויסטען, און דיינע אַלע מענשען, פון קליין ביז גרויס וועל איך טויטשלאָגען.“

און אז די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען בייזיך דערזעהן די דאָזיגע פינסטערע געסט און האָבען דערהערט זייערע רייד, ... אויף זיי אודאי אָנגעפאַלען א גרויסע שרעק, וואָרים זיי האָבען גוט געוואוסט, ווי שרעקליך און ווי שטאַרק עס זענען די ריזען מיט די אָפענע מיילער פון דעם לאַנד פון וואָך. זיי האָבען געוואוסט, אז אין א מלחמה וועלען זיי פון זיי אויפגעגעסען ווערען לעבעדיגערהייט, און דעמאָלט וועט דאָך חלילה פאַרשווינדען דאָס גאַנצע שבת ליכד פון דער ערד. זאָגען ווידער,

אַז די בת מלכה זאָל געהן מיט זיי, האָבען זיי אויך ניט געקאַנט, וואָרים ערשטענס איז אַן עבירה דאָס גרויסע ליכט, וואָס זי וועט מיט זיך מיטנעמען, און צווייטענס, ווי דערלאָזט מען דאָס, אַז די ליכטיגע פּרינצעסין שבת זאָל חתונה האָבען מיט אַ ווילדען און פינסטערען ריז?

און ווער ווייס, וואָס ער וועט טאָן מיט איר?

וואָרים עס איז געווען באוואוסט, אַז די דאָזיגע ווילדע ריזען קריגען זייערע ווייבער נאָך דער חתונה אָפט אזוי שטאַרק ליב, אַז זיי עסען זיי אויף לעבעדיגערהייט.

און אַז די בת־מלכה־שבת איז געוואָר געוואָרען פון דעם דאָזיגען גרויסען אומגליק, האָט זי מיט איר ליכטיגען שכל גלייך פאַרשטאַנען, וואָס עס קאָן דאָ קומען אויפ'ן לאַנד, און זי האָט באַטראַכט און באַשלאָסען, וואָס זי האָט צו טאָן.

און עס איז געווען, ווען די לייט פון דעם לאַנד פון שבת זענען זיך צונויפגעקומען אין דעם גאָלדענעם זאַל פון איר פאָטער דעם מלך, כדי אינאיינעם זיך דורכרעדען וועגען דעם גרויסען אומגליק, וואָס וויל אויף זיי קומען. דעמאָלט, איז אין מיטען זייערע אַלע־מענס פאַרזאָרגטע רייד אריינגעקומען די ליכטיגע בת מלכה און האָט זיך צו זיי אָנגערופען אויף אַ הויך קול:

— זייט רוהיג! זאָרגט ניט. וואַרפט אַוועק אייער שרעק, וואָרים איך בין צופרידען צו געהן מיט די ריזען און זיך דאָרט אויסקלייבען איינעם פון זייער מלכ'ס צוועלף זיהן פאַר אַ חתן.

זענען אַלע לייט גלייך שטיל געוואָרען. אַ גרויס רחמנות האָט זיי אָנגענומען פאַר דער ליכטיגער בת מלכה. זיי האָבען אַלע פאַרשטאַנען, וואָס זי געהט דאָ טאָן פאַר זיי. האָבען זיי זיך פאַר־שעמט און שטילערהייט פאַרלאָזט דעם זאַל.

און דער מלך מיט דער מלכה זענען מיט איר נאָכדעם גע־

בליבען אליין. דער מלך האָט זי לאנג אָנגעקוקט אָהן ווערטער, און די קעניגין איז איר געפאלען אויפ'ן האלז און גענומען קלאָגען.

די טאָכטער אָבער האָט זיי געטרייסט און האָט געזאָגט, אז מן הסתם דארף דאָך אזוי זיין. מן הסתם איז דאָך אזוי באשערט. און אז דאָס לאנד פון שבת איז דאָך זיכער ווערט מען זאָל זיך פאר דעם מקריב זיין, און וואָס איז דען דער ווערט פון איין איינציגער טאָכטער קעגען דעם ווערט פון אזא ליכטיג לאנד, ווי דאָס לאנד פון שבת?!

אזוי האָט די טאָכטער צו זיי אלץ גערעדט, וואָרים ווי נאָר זי איז געוואָרען די טאָכטער פון דער קעניגין פון דעם לאנד, האָט זי גלייך פארגעסען ווער זי איז, און זי האָט שוין מער ניט גע־רענקט און ניט געוואוסט, אז זי איז דאָס די מלכה שבת, און זי האָט ניט פארשטאנען, אז דאָס שפּרייט פאר איר אזוי קלוג דער זינדיגער שטערען שבתאי זיין בייזע נעץ.

ז.

און ווען די מלכה שבת איז געבראכט געוואָרען אין דעם לאנד פון יואָך איז זי געווען איינגעדעקט אין זעהר פיעל שלייערען. אָבער זי האָט געמאכט שיינען אלע שלייערען. יעדער קנייטש און יעדער פאלד איז געוואָרען א נעסט פון איר גרויסען און שטילען ליכט. און די שלייערען האָבען גערייצט מיט זייער שטילען צויבער, וואָס האָט זיך געשפרייט און געהויבען אויף ווייטע מיילען.

שבתאי אָבער איז געבליבען שטעהן אין הימעל. געקוקט אויף איר א זיכערער און געוואָרט.

ער האָט אויך א רוהיגער צוגעקוקט, ווי דער מלך פון די ריזען האָט איר אָפּגעדעקט די אויגען, און איר געוויזען זיינע צוועלף זיהן, זי זאָל זיך אויסקלייבען איינעם פון זיי.

די מלכה שבת האָט אויפגעהויבען איר שעהנע און ליכטיגע האנט און אָנגעוויזען אויף איינעם פון זיי. וואָרים איר איז געווען אלץ איינס, ווער פון זיי עס זאָל ניט זיין. וואָרים זי האָט ביי זיך סיי ווי געהאט אָפּגעמאכט ארייננפאלען אין ים ביז דעם טאָג פון דער חתונה.

ווי נאָר אָבער דער אויסגעקליבענער ריז האָט גענומען פירען זיין כלה, די מלכה שבת, אז זי זאָל מיט אים קניען פאר זייערע געטער — דעם ים און דעם שטערן שבתאי, און ווי נאָר שבתאי האָט דערזעהן מיט וועלכע אויגען די מלכה שבת קוקט צום ים... אזוי האָט ער מיטאמאָל איינגאנצען פארלוירען זיין רוהיגקייט און זיכערקייט און עס האָט זיך באלד דערהערט א שרעקליכער גערוד־

דער, ווי דער הימעל וואָלט זיך גענומען ברעכען אין טויזענטער שטיקער. ווי די ערד וואָלט גענומען פלאצען אונטער אלעמענס פיס, און פון דער ווייטען האָט זיך מיטאמאָל באוויזען א שרעק־ליך, גרויסע געשטאלט, מיט ווילד־רויטע האָר, מיט א זעהר לאנ־גער, רויטער באָרד. די באָרד איז געווען אזוי לאנג, אז זי איז אויש אריינגעפאלען דער געשטאלט צווישען די פיס און איז נאָך ארויסגעהאנגען אויף הינטען, ווי א פייערדיגער עק...

דאָס איז געווען שבתאי: און ער איז אזוי געפלויגען אויף דעם פייערדיגען עק, אויף די ווילדע האָר פון זיין גרויסען קאָפּ. און אויף די האָר, וואָס זענען געוואקסען פון צווישען זיינע פאכוועס.

דער כח פון זיין פליהען איז געווען אזא, אז אלעס ארום האָט גענומען רוישען מיט גרויס ציטערניש, און ער איז געקומען מיט דעם קול פון א שרעקליכען דונער. און אלע ריזען, וואָס זענען געשטאנען אויף זיין וועג, זענען גלייך אומגעפאלען. און ער איז אריבער איבער זייערע טויטע קערפערס, און ער איז צוגעקומען ביז צו דער ליכטיגער מלכה שבת און ער האָט זי אויסגעכאפּט, און ער האָט זיך מיט איר אויפגעהויבען צום הימעל און איז מיט איר אוועק אויף רעכטס און אויף לינקס, ווי א דונער און א בליץ.

ווי נאָר אָבער שבתאי האָט זיך מיט דער מלכה שבת אָנגע־טראָגען אויפ׳ן מיטען הימעל, האָט זיך פון ים מיטאמאָל א הויב געטאָן דער גרויסער פיש, און האָט זיך מיט זיין גאנצען כח אָנ־געשלאָגען אָן שבתאי׳ן.

שבתאי וואָלט אפשר אויסגעהאלטען דעם קלאפּ פון דעם פיש און וואָלט ווייטער געפלויגען, איז אָבער דער פראגער רב פונקט דעמאָלט ארויס אויף די טרעפּ פון זיין שוהל, און האָט מיט זיין גאנצער עדה און מיט זיין גאנצער ליכטיגקייט גענומען שרייען צום הימעל:

„פארלאָז דיין געפאנגשאפט, מלכה שבת,
„קום מיט פרידען קרוין פון האר,
„קום מיט יובעל און מיט פרייד,
„קום צווישען דיינע אויסדערוועהלטע,
„קום כלה,
„קום!

האָט פון דעם געזאנג און פון דער ליכטיגקייט שבתאי'ן מיטאמאָל אָפּגענומען העגט און פיס. און ער האָט ארויסגעלאָזט די מלכה שבת פון זיינע הענט, און ער האָט, ווי א געבונדענער גענומען פאלען אין ים אריין, אינאיינעם מיט דער מלכה און מיט'ן פיש.

דער קריג פון דעם
לאנד פון וואך מיט
דעם לאנד פון שבת

א.

דער פּראַגער רב, דער בעל מופת, איז דאָך אויך געווען דער ראש פון דער פּראַגער ישיבה. פלעגט ער ביים לערנען מיט די תּלמידים זיינע שטענדיג האַלטען א קאַנטשיק אויפ'ן טיש. זיינע תּלמידים האָט ער מיט'ן קאַנטשיק חלילה קיינמאָל ניט געשמי־סען, אָבער אָהן דעם קאַנטשיק פלעגט ער מיט די תּלמידים ניט קאָנען לערנען. און אפילו ווען ער פלעגט לערנען תּורה פאר זיך אליין, פלעגט ער אויך ליב האָבען זעהן דעם קאַנטשיק פאר זיינע אויגען.

איינמאָל אָבער האָט געטראָפען, אז ווען בערעל פּראַגער, דער דאָרער איד, דער סוחר, וואָס פלעגט אויספאָרען וועלטען, איז אריינגעקומען זיך געזעגענען מיט'ן רב פאר זיין אָפּפאָרען אין ווייטע לענדער, און האָט געבעטען דעם רב פאר א שמירה, האָט דער רב גענומען דעם קאַנטשיק אָהן וועלכען ער האָט זיך כמעט ניט געקאָנט באגעהן, און האָט אים איבערגעגעבען צו בערלען און געזאָגט:

— נא, נעם אים מיט. און זאָל דיר גאָט שטאַרקען דיינע הענט.

האָבען זיך אודאי אלע ארומיגע זעהר שטאַרק פארוואונ־דערט, ווארים זיי האָבען זיך געטראַכט, אז מן הסתם איז דאָך דאָ עפּעס ניט גלאַט. בערעל אליין האָט זיך אודאי אויך זעהר שטאַרק דערשראָקען. ווי נאָר אָבער ער האָט גענומען דעם קאַנ־

משיק אין די הענט, אזוי האָט ער זיך מיט אמאָל דערפיהלט שטארק און זיכער און ער האָט זיך געזעגענט מיט אלעמען און איז זיך אוועק אויף זיין רייזע.

ב.

טרעפט זיך נאָכדעם, אז בערעל פּראגער איז זיך אזוי איינ־איינעם מיט נאָך אנדערע סוחרים געפאָרען איבער די גרויסע ים'ען, זענען זיי מיט אמאָל אָנגעקומען צו אן אָרט, וואו די שיף האָט זיך פּלוצלינג אָפּגעשטעלט פון זיך אליין און מען האָט זי ניט געקאָנט רירען פון אָרט. האָבען זיך די מאטראָזען גענומען צו די רודערס מיט מער כח, מיט אלע זייערע כחות, אָבער עס האָט גאָר ניט געהאָלפען. די שיף איז געבליבען שטעהן ווי אן אריינגעגליווערטע.

פרעגען אודאי די סוחרים ביים קאפּיטאן:

— וואָס הייסט דאָס? וואָס זאָל דאָס באטייטען? און וואָס ער טראכט צו טאָן?

רופט זיך דער קאפּיטאן צו זיי אן:

— איר זאָלט וויסען, ליבע ברידער, אז מיר זענען דאָ, ווייזט אויס, אריינגעפאָרען אין איינעם פון די געפערליכסטע ים ערטער, דאָס איז ווייזט אויס איינער פון די ערטער וואו דער ווינט שטעלט זיך פּלוצלינג אָפּ, און דאָס וואסער ווערט שווער און קריגט אזא מין כח, אז עס האלט איין די שיף ווי אין אייזערנע צוואנגען. מיין פאָטער איז אויך געווען א שיפס־קאפּיטאן, האָט זיך מיט אים געטראָפען אז ער איז אמאָל מיט זיין שיף אָנגעקומען אויף אזא אָרט אין ים און ער איז דעמאָלט אזוי אָפּגעשטאנען אויף איין אָרט גאנצע דריי חדשים. די גאנצע שפּייז האָט זיך ביי אים דעמאָלט אויסגעלאָזט, און פון גרויס

הונגער האָבען זיי געמוזט נעמען עסען מענשענפליישׁ. מען פלעגט יעדען טאָג ווארפען א גורל, און אויף וועמען דער גורל איז געפאלען, דעם האָט מען פאנאנדערגעטיילט צווישען די לייט. און ביז עס איז אָנגעקומען דער ווינט און מען האָט זיך געקאָנט רירען פון אָרט, זענען שוין ווייניג מענשען געבליבען.

האָבען זיך אודאי אַלע זער שטארק דערשראָקען און האָבען גענומען פרעגען:

— וואָס וועט זיין? און וואָס הויבט מען אָן צו טאָן? — האָט זיך דער קאפּיטאַן צו זיי אָנגערופען:

— פריהער פון אַלץ ברייננגט אריבער צו מיר אינגאנצען די שפּייזען וואָס געפינען זיך מיט אייך.

האָבען אַלע אזוי געטאָן.

האָט דער קאפּיטאַן נאָכדעם גענומען און ביי זיך פאר־שלאָסען גאָר דאָס עסענוואַרג און האָט זיך צו זיי אָנגערופען:

— איצט זאָלט איר וויסען, אז יעדער פון אונז וועט קריגען שפּייז די גרויס ווי צוויי איילבירטען פאר א טאָג, וואָרים צו לאנד איז נאָך ווייט, און ווער ווייס ווי לאַנג עס וועט אונז נאָך דאָ אויסקומען צו שטעהן אָהן ווינט. מיר דארפען זעהן וואָס לייננער די נשמה צו דערהאַלטען, און אויב מיר וועלען טאָן ווי איך לעג אייך פאָר, וועט אונז דאָס ביסעל שפּייז קאָנען קלעקען אויף גאנצע דרייסיג טעג.

האָבען זיי אודאי אַלע פארשטאנען, אז אזוי וועט עס טאקע מוזען זיין. בערעל פּראגער אָבער האָט זיך גלייך געכאַפּט:

— סטייטש! און וואָס וועט זיין שבת?!

און ער איז גלייך צוגעגאנגען צום קאפּיטאַן און האָט זיך צו אים אָנגערופען:

— הער קאפּיטאַן! דו האָסט אודאי גערעדט זעהר קלוג, איך בין אָבער א איד, און נאָך מיין געבאָט, מוז איך אויף שבת

האָבען שפּייז ניט ווייניגער ווי דריי איילבירטען די גרויס, כדי איך זאָל קאָנען פּראַווען דריי סעודות, ביי וועלכע איך דאַרף זינגען אַזוינע זמירות אויף צו הערליכען דעם שבת.

אויף׳ן שיף אָבער זענען געווען נאָך עטליכע אידען, זענען זיי גלייך אָנגעפאַלען אויף בערלען מיט א געשריי:

— מיר זענען אויך אַזוינע לייטישע אידען ווי דו, אָבער אין א׳א אומגליק ווי דער דאָזיגער קאָן מען זיך ניט העלפען!

פּאַרדריסט בערעל פּראַגער זעהר שטאַרק זייערע רייד און ער רופט זיך צו זיי אָן און זאָגט:

— וואָסערע אידען זענט איר, אַז איר פאַרזיכערט זיך ניט אויף דעם וואָס לעבט אייביג!? איר זענט נאַרען, וואָרים איר פאַרגעסט, אַז א מענש קאָן פון דעם אויבערשטען געהאָל־פען ווערען אין איין אויגענבליק. ווער שמועסט נאָך אַז מיר האָבען איצט שפּייז אויף דרייסיג טעג. און אויב אפילו מיר זאָלען אַלע נעמען אויף שבת פאַר דריי סעודות, וועט דאָך נאָך אַלץ זיין גענוג פאַר גאַנצע זעקס און צוואַנציג טעג. און א ווינט וואָס זאָל אונז ברענגען צו א שטאָדט, קאָן דאָך נאָך אפילו מאָרגען אָדער איבערמאָרגען קומען, וואָרים מיר האָבען דאָך א גרויסען פאָטער אין הימעל, און ווען ער וועט זעהן אַז מען פאַרלאָזט זיך טאַקע אויף אים מיט׳ן גאַנצען האַרצען, וועט ער דאָך מוזען העלפען.

פרעגען זיי ביי אים מיט א בייזען געלעכטער:

— און וואָס וועסטו טאָן ווען עס וועט נעמען מער פון דרייסיג טעג? וועסטו דעמאָלט זינגען דיינע זמירות ביי מענשענפלייש?

רופט זיך צו זיי בערעל אָן:

— אויב איר זענט אידען, וואָס קענט רעדען אַזוינע רייד, איז דאָך אויף אייך אודאי א גרויס רחמנות. און עס איז דאָך

גוט אז עס זאָל זיך צווישען אייך כאָטש געפינען איינער וואָס פארלאָזט זיך באמת אויף דעם באשעפער פון דער וועלט, און איז אים גרייט צו דינען מיט פרייד און מיט געזאנג אפילו אין דעם פנים פון טויט.

און אז דער קאפיטאן דערהערט די דאָזיגע רייד, רופט ער זיך אָן צו בערעל פּראגער:

— אויב דו פארטרויסט זיך יאָ אזוי שטארק אויף דיין גאָט, טאָ זאָג מיר וויפיעל ביסטו גרייט צו צאָלען פאר דעם, אז איך זאָל דיר אויף שבת געבען נאָך א צאָל שפּייז די גרויס ווי אַן איילבירט?

רופט זיך בערעל פּראגער אָן:

— אפילו מיין גאנצען פארמעגען.

זאָגט צו אים דער שיפסקאפּיטאן:

— דיין געלט איז דאָ פאר אונז גאָרניט ווערט, פון דיין לייב אָבער קאָנען מיר דאָ פּאָרט מאכען עטליכע געריכטען, וועל איך דיר דעריבער געבען אויף שבת די שפּייז וואָס דו פארלאנגסט, אויב דו מאכסט מיט מיר אָפּ, אז טאָמער וועלען מיר נאָכ'ן דרייסיגסטען טאָג ניט אָנקומען צו קיין באוואוינט אָרט, זאָלסטו זיין דער ערשטער זיך צו לאָזען אומברענגען אהן א גורל.

האָט זיך בערעל פּראגער אָנגערופען אז ער איז אודאי גרייט אויף דעם אָפּמאך, און האָט נאָך מיט גרויס פרייד אויס־געשריען:

— אָפּצוהיטען שבת, ווי עס איז מיר פאָרגעשריבען, איז ביי מיר ווערט מער פון מיין לעבען. זאָל דער אויבערשטער מיט מיר טאָן וואָס ער וויל, און אויב מיר איז באשערט אומצוקומען איז דאָך דאָס נאָר דערפאר וואָס דער אויבערשטער האָט מיך מזכה געווען צו מקיים זיין מצוה מיט מסירת נפש.

און בערעל פּראגער האָט זיך אזש גענומען אויפ'ן שיף טאנצען פון פרייד.

טאנץ, טאנץ — האָבען אים די אנדערע שיפסלייט גע־זאָגט — אין אַ מאַנאַט ארום וועסטו טאנצען אין טאָפּ.

בערעל פּראגער אָבער רופט זיך צו זיי אָן:

— נאַראָנים וואָס איר זענט! אויב עס איז זיין הייליגער ווילען, וועל איך מאקע אפילו אין טאָפּ אויך טאנצען.

און אזוי האָט זיך בערעל פּראגער אַלץ געזונגען און גע־טאנצט איבערהויפּט ווען עס איז געקומען שבת, איז צו זיין פרייד גאָר קיין גרענעץ ניט געווען, און ער האָט גאָרניט געוואָלט טראכטען אז די צייט געהט דערווייל און קיין ווינט קומט ניט. די אנדערע מענשען אָבער זענען מיט יעדען טאָג געוואָרען אַלץ טרויעריגער, האָבען אַלץ געזיפצט און געקרעכצט און גע־האָפּט אויפ'ן טויט.

און אז עס איז שוין געקומען דער דרייסיגסטער טאָג איז דער שיפסקאַפּיטאַן צוגעקומען צו בערעל פּראגער און זאָגט:

— נו, וואָס זאָגסטו איצט. דו גרויסער בעל בטחון!? עס איז דאָך שוין היינט דער דרייסיגסטער טאָג און מיר שטעהען נאָך אַלץ אויף איין אָרט. אפילו ווען דער ווינט זאָל נאָך היינט קומען דאַרף דאָך נאָך אַלץ נעמען היבשע עטליכע טעג ביז מיר קומען צו אַ ברעג. און דאָס לעצטע ביסעל שפּייז וועט פון אונז היינט פארצערט ווערען. דו הער בעסער אויף צו טאנצען און צו זינגען דיינע תפילות, זעהסטו דען ניט דעם טויט פאר דיינע אויגען? דו דאַרפסט זיך דאָך באַלד גרייט מאכען צו דער סעודה, ווי דו האָסט מיט מיר אָפּגעמאכט.

בערעל פּראגער אָבער ענטפערט אים:

— ערשטענס, בין איך אַ איד, זעה איך דערפאר שטענדיג

נאָט פאר די אויגען, און דאָרט וואו עס איז דאָ גאָט, איז ניטאָ קיין טויט... און צווייטענס, געהער דאָך נאָך דער היינטיגער טאָג צו מיר, ביז מאָרגען, ווארים מיר האָבען דאָך אָפּגעמאכט ביז נאָך דרייסיג טעג, און אזוי באלד אזוי, איז צו וואָס הער קאפּיטאן זאָלט איר זיך האלטען ווי א שלימעזאלניק? אָט קומט, לאָמיר בעסער ארייגכאפּען א טענצעל אינאיינעם.

און בערעל פראגער כאפּט דעם קאפּיטאן אָן פאר די הענט און שרייט צו אים אויס מיט פרייד:

— טאנץ, טאנץ! דו שטארבסט נאָך ניט. עס איז דאָ א גרויסער באשעפער איבער אונז און ער קאָן דיר נאָך העלפען, כאָטש דו מיינסט אז עס איז שוין גאָר ניטאָ קיין הילף פאר דיר.

דער קאפּיטאן אָבער האָט זיך שוין קוים געהאלטען אויף די פיס, ווארים ער און די אלע אנדערע שיפסלייט זענען שוין געווען זעהר אָפּגעצערט אי פון דעם, וואָס זיי האָבען שוין דריי־סיג טעג ניט געגעסען צו זאט און נאָך מער פון זייער שטענ־דיגער זאָרג און שרעק.

און אז עס איז געקומען דער פריהמאָרגען פון דעם איין־און־דרייסיגסטען טאָג, איז דער קאפּיטאן צוגעקומען צו בערלען, א הונגעריגער און זאָגט צו אים מיט שפּאס:

— נו, גרויסער בעל בטחון און גאָט גלויבער, וועסטו נאָך היינט אויך טאנצען?

— פארוואָס ניט? — אויב גאָט וועט נאָר וועלען, וועל איך היינט אויך טאנצען. ווארים גאָט'ס הילף קאָן קומען אין איין אויגענבליק און די, וואָס גלויבען אין אים דארפען ניט זאָרגען, אפילו ווען דאָס מעסער ליגט שוין אויפ'ן האלז און מען הויבט שוין אָן שניידען, זאָל מען נאָך אלץ ניט פארלירען די האָפנונג און דעם גלויבען אין דעם, וואָס לעבט אייביג. און

אצינד, מיין ליבער שיפסקאַפּיטאן, גיב מיר נאָך צייט אויף צו דאַווענען און נאָכדעם וועסטו שוין מיט מיר טאָן וואָס דו ווילסט.

האָט דער קאַפּיטאַן אים געגעבען אַזויפיל און אַזויפיל צייט, איז בערעל געגאַנגען און האָט זיך פריהער פון אַלץ טובל געווען אין ים, ווי עס פּאַסט פאַר אַ פּראַגער חסיד, און נאָכדעם האָט ער אָנגעטאָן זיין טלית און תפלין און האָט זיך אַוועקגע־שטעלט אין אַ ווינקעל פון שיף אויסצוגיסען זיינע תפילות צום לעצטען מאָל פאַר דעם גאָט, וואָס האָט באַשאַפען דעם הימעל און די ערד און דעם ים.

ווי נאָר אָבער בערעל פּראַגער איז פאַרטיג געוואָרען מיט'ן דאַווענען און גענומען אויסטאָן דעם טלית און די תפלין און דער קוכער איז שוין צו אים צוגעקומען מיט'ן גרויסען מעסער, אַזוי האָט זיך פון ערגעץ גלייך אָפּגעריסען אַ שרעקליכער שטורעמווינט, דער שטורעם האָט גענומען וואַרפען מיט די וואַסערען פון ים און מיט דער שיף, און ער האָט פון אונטער דעם קוכערס האַנט אויפגעכאַפּט בערלען, האָט אים אַ הויב גע־טאָן אין דער לופטען, אים אַ טראָג געטאָן ווייט פון דער שיף און אריינגעוואָרפען אין וואַסער.

ג.

ווי נאָר אָבער בערעל איז אריינגעפאלען אין וואסער אזוי איז גלייך צוגעקומען א גרויסער פיש, האָט צעעפענט זיין מויל און אים איינגעשלונגען.

אין דער ערשטער מינוט האָט בערעל געטראכט: — נו, אַן עק, א סוף. מן הסתם איז אזוי באשערט.

אַי דעם רב'ס קאַנטשיק? איז אפשר דארף מען דאָס דעם קאַנטשיק ברענגען אויף יענער וועלט און מיר איז דאָס באשערט צו זיין דער וואָס דארף דאָס טאָן...

מיטאמאָל אָבער נעמט בערעל פראגער פיהלען, אז כאָטש ער איז איינגעשלונגען געוואָרען פון א פיש פון דעסטוועגען האלט ער גאָר אין קומען צו זיך, אָט פונקט ווי עס וואָלט מיט אים גאָר קיין בייז גיט געטראָפען. די אויגען ביי אים זענען אפילו נאָך געשלאָסען און ער ווייסט ניט צי זאָל ער זיי עפענען צי ניין, אָבער ער טראכט:

גאָט'ס וואונדער זענען פאָרט זעהר גרויס. אָט האָט ער מיך געראטעוועט פון מעסער און איבערגעענטפערט צום שטורעם און מיך געראטעוועט פון שטורעם און איבערגעענטפערט צום וואסער און פון וואסער צום פיש און אויב מיר איז נאָך באשערט צו זעהן אונזער רב און מיין ווייב און קינדער, וועט ער דאָך מיך געוויס פון דעם פיש'ס געדערים אויך ראטעווען.

און בערעל נעמט זיך אזוי רירען מיט די גלידער און דער־פיהלט אז ארום אים איז גראם.

טראַכט ער ביי זיך:

פאַר וואָס טאַקע ניט פּריוועז צעעפענען די אויגען?

און ער נעמט זיך אָן מיט כח און גיט טאַקע אַן עפען די אויגען. און צו זיין גרויס וואונדער דערזעהט ער, אז אין דעם פּיש איז גרויס און גראַם און ליכטיג ווי אין א ליכטיגען פּאַלאַץ. זעצט ער זיך אויף, קוקט זיך אום אין אַלע זייטען און שרייט אוים:

— ווי גרוים עם זענען דיינע וואונדער, גאָט! ווער קאָן דען פון זיי געננג אָנדערצעהלען?!

ד.

און ווי בערעל פּראגער נעמט זיך אזוי ארומקוקען אין דעם פיש, אזוי דערזעהט ער ניט ווייט פון זיך א טאָכטער, א ליכטיגע אָבער אזא ליכטיגע, אז די וועלט האָט נאָך אזוינס ניט געזעהן. טראכט ער זיך:

— און ווי קומט זי אהער?

און ער טראכט:

מן הסתם נעבעך אויך געפאָרען איבער'ן ים און אראָפּגע־וואָרפען געוואָרען פון דעם גרויסען שטורעם ווינט.

און בערעל פּראגער דערזעהט טאקע, אז זי ליגט א פאר־חלוש'טע, הויבט זיך בערעל אויף און געהט צו צו איר און נעמט זי מונטערען. און ווי נאָר ער דערמונטערט זי, און זי עפענט פאנאנדער אירע אויגען, אזוי איז די ליכטיגקייט אין פיש געוואָרען אזא, אז בערעל פּראגער האָט זיינע אויגען ניט געגלויבט.

פרעגט ער ביי איר:

— ווער ביזטו, און וואָס איז דאָס פאר א ליכטיגקייט וואָס קומט ארויס פון דיר, איך האָב דאָך נאָך פון אזא זאַך אין מיין לעבענסטאָג ניט געהערט און ניט געזעהן.

ענטפערט זי אים מיט אן אָפּגעשוואכט קול:

— זאָלסט וויסען זיין, אז איך בין די בת מלכה פון דעם לאנד פון שבת. און די ליכטיגקייט וואָס קומט ארויס פון מיר איז א נס, וואָס איך ווייס אליין ניט ווי אזוי זיך דאָס צו דער־קלערען.

— אזוי, אזוי! — טראַכט ביי זיך בערעל פּראַגער. — די בת מלכה פון דעם לאַנד פון שבת! עפּעס גאָר א קליינינקייט אויסצורעדען! און ער רופט זיך אָן:

— הייסט דאָס, אז עס איז אויף דער וועלט פאראַן אזא לאַנד, וואָס הייסט דאָס לאַנד פון שבת?!

זאָגט זי אים, אז אודאי איז פאראַן אזא לאַנד, וואָס הייסט דאָס לאַנד פון שבת, וואָרים עס איז דאָך אויך דאָ א לאַנד, וואָס הייסט דאָס לאַנד פון וואָך.

— אזוי גאָר! — רופט זיך בערעל אָן א פארוואונדערטער.

— יאָ, יאָ, — זאָגט זי און זיפצט אָפּ.

פרעגט ביי איר בערעל פּראַגער:

— איז וואָס זשע זיפצסטו אזוי?

זאָגט זי:

— ווי אזוי זאָל איך ניט זיפצען, אז איך בין געגען מיין ווילען געוואָרען די כלה פון איינעם פון די ווילדע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך.

זאָגט בערעל:

— וואָס הייסט. ווי געשיקט זיך דאָס, אז די בת מלכה פון דעם לאַנד פון שבת זאָל געצוואונגען זיין צו ווערען די כלה פון א ווילדען ריז פון דעם לאַנד פון וואָך?

ענטפערט אים די בת מלכה:

— וואָס האָב איך געקאָנט טאָן, אז זיי זענען געווען גרייט אומצוברייינגען דאָס גאַנצע לאַנד פון שבת, אויב איך וועל ניט נאָכקומען זייער פארלאַנג. און דאָס לאַנד פון שבת איז דאָך אזא שעהן און וואונדערליך לאַנד. האָב איך איינגעשטימט און בין געקומען צו זיי און האָב מיר אויסגעקליבען איינעם פון זיי, און האָב ביי מיר אָפּגעמאַכט, אז ביז דעם טאָג פון דער חתונה וועל איך זיך אריינוואַרפען אין ים, אזוי אז זיי זאָלען ניט וויסען, אז

איך האב דאס געטאן, כדי זיי זאלען זיך נאכדעם ניט װעלען נוקם זיין אן דעם לאנד פון שבת. ווי נאר אבער מיין חתן, דער שרעקליך ווילדער ריז האט מיך גענומען פירען צום ים, אז איך זאל דארט מיט אים זאגען אונזער ערשטע חתן־כלה תפילה פאר זייערע געטער, — דעם ים און דעם שטערען שבתאי, — און איך האב נאר א טראכט געטאן אריינצוװארפען זיך אין ים, אזוי האט זיך פון ערגעץ באלד אנגעטראגען א ווילדער גייסט, און האט מיך אויפגעכאפט און האט זיך גענומען טראגען מיט מיר אין אלע זייטען פון הימעל. ווען אבער ער איז מיט מיר אנגע־פלויגען איבער'ן ים, אזוי האט זיך פון דעם ים ארויס מיט אמאל א הויבגעטאן א שרעקליך גרויסער פיש, און עס האט זיך אנגע־הויבען א געשלעג צווישען גייסט מיט'ן ריזיגען פיש. און וואס איז נאכדעם געווארען, און ווי אזוי איך קום אהער, ווייס איך נים.

זאגט צו איר בערעל פראגער:

— וואס הייסט דו ווייסט ניט, ווי די קומסט אהער? דו ביזט געווים אריינגעפאלען אין ים אריין, נאר אזוי ווי דיר איז נאך באשערט צו לעבען, איז געקומען דער פיש און האט דיך איינגעשלונגען, ווי ער האט מיך איינגעשלונגען.

זאגט די מלכה שבת:

— וואס הייסט א פיש? מיר זענען דאך איצט אין א פאלאץ.

זאגט צו איר בערעל:

— דאס זעהט דא נאר אזוי אויס ווי אין א פאלאץ, ווארים מן הסתם וויל דאך אזוי גאט. און אפשר איז דאס טאקע א פא־לאץ, אפשר האט גאט געמאכט אזוי, אז דער פיש האט אין זיך אמאל איינגעשלונגען א גאנצען פאלאץ און איז געהאלטען אנגע־גרייט פון אונזערטוועגען. ווער קאן וויסען די וועגען פון דעם וואס לעבט אייביג.

קוקט זיך די בת מלכה אום און דערזעהט, אז בערעל פראַ־ גער איז געזעכט, וואָרים די צוויי גרויסע אויגען פון דעם פיש האָבען ארויסגעקוקט ווי צוויי ליכטיגע פענסטער און זי האָט דורך זיי דערזעהן דאָס וואסער און די פיעלערליי וואונדערבארע פיש און חיות וואָס ווידמענען זיך אין די טיפעניששען פון ים. זענען זיי נאָכדעם ביידע צוגעגאנגען צו די פענסטער, צו די אויגען פון דעם פיש, און האָבען געקוקט אויף די גרויסע וואונדער פון דעם באשעפער פון דער וועלט. דער בת מלכה האָט דאָס אלץ גענומען פאַרקומען זעהר באקאנט און נאָהענט — זי האָט זיך אָבער אלץ ניט געקאָנט דערמאָנען, ווען און וואו זי האָט דאָס אלץ געזעהן... פונדעסטוועגען האָט זי זיך אָנגערופען:

— איך וואָלט שוין בעסער געוואָלט בלייבען דאָ אויף שטענדיג.

זאָגט צו איר בערעל פראגער:

— פארוואָס זאָלסטו גאָר אזוי זאָגען? נאָטס וועלט איז אומעטום שעהן, און פאר'ן מענשען איז געגעבען געוואָרען די ערד און פאר'ן פיש איז געגעבען געוואָרען דאָס וואסער. ניט מער צו דעם וואסער איז דער מענש ניט צוגעוועהנט, זעהט אונז דאָ אלץ אוים ווי א וואונדער, אָבער די ערד איז אודאי אויך פול מיט וואונדער, נאָר מיר האָבען זיך שוין צו זיי אזוי צוגעוועהנט, אז זיי זעהען אונז שוין מער ניט אוים ווי וואונדער.

זאָגט צו אים די בת מלכה:

— דו ביזט אודאי גערעכט, אודאי איז די ערד פול מיט וואונדער. יעדער מענש איז דאָך א לעבעדיגער וואונדער, און אזוי אויך אלץ וואָס דאָס אויג קאָן זעהן איז א וואונדער. איך האָב נאָר מורא, טאָמער ווער איך חלילה ווידער געבראכט צו מיין חתן דעם ווילדען ריז פון דעם לאנד פון וואָף. אָדער טאָמער ווער איך ווידער אויסגעכאפט פון דעם בייזען רויטען גייסט.

זאָגט צו איר בערעל:

— פאר דעם דארפסטו זיך גאָר ניט שרעקען, וואָרים דו מוזט וויסען, אז איך בין בערעל פראַגער, און כאָטש ווי דו קוקסט מיך אָן בין איך בלויז א דארער איד, א סוחר, פונדעסטוועגען בין איך שוין אויסגעפאָרען וועלטען, און האָב שוין מלחמה געהאלטען מיט א סך בייזע גייסטער און מיט א שרעקלייכען ריז. און איך האָב זיי בייגעקומען. וואָרים גאָט איז מיין טאטע און דער פראַגער רב, דער גור אריה, איז מיין רבי. און אז גאָט האָט מיט מיר געטאָן אזויפיעל חסדים און האָט מיר געוויזען אזויפיעל נסים, און האָט מיך געבראַכט ביז אהערצו, און האָט מיר געוויזען דיין ליכטיג געשטאַלט, איז דאָך מן הסתם ניט אומזיסט. מן הסתם וועט נאָך גאָט פירען אזוי, אז דו וועסט געראַטעוועט ווערען פון אַלע שטרויכלונגען און איך וועל נאָך בשלום קומען צוריק אהיים קיין פראג צו מיין ווייב און קינדער און וועל נאָך קאָנען דערצעהלען פאר אונזער ליכטיגען רב און פאר אלע פראגער אידען פון אַלץ וואָס מיט מיר האָט געטראָפען, און פון דעם גרויסען ליכט וואָס טוט אויפגעהן פון דיר.

זאָגט צו אים די מלכה שבת:

— דו רעדסט אודאי ווי א מענש דאַרף רעדען, וואָס אָבער קאָנען מיר טאָן אנטקעגען אזוינע שרעקליך גרויסע ריזען, וואָס האָבען אזוינע שרעקליך גרויסע מיילער, און אזוינע ווילדע ציין, מיט וועלכע זיי קאָנען דורכבייסען דעם רוקען פון אן עלפאַנט. אָדער קעגען אזא שרעקליכען רויטען גייסט, וואָס ווען ער טראָגט זיך אָן, ווערט די לופט פול מיט שרעקליכע דונערען, וואָס אפילו די דאָזיגע שטאַרקע און גרויסע ריזען פון דעם שרעקליכען לאַנד פון וואָד פאַלען פון זיין אָטעם אוועק אונטער זיינע פיס, און ער טרעט איבער זייערע פגרים, ווי איבער טויטע פליל-

זען? עס קאָן דאָך זיין, אז ער איז דאָס אפשר זייער גאָט, דער שטערען שבתאי, וואָס איז רויט.

זאָגט צו איר בערעל:

— אַ מענש וואָס גלויבט אין דעם, וואָס לעבט אייביג דאַרף זיך פאר קיינעם ניט פאַרכטען. ווען משה רבנו האָט ארויסגעפירט די אידען פון מצרים, האָט אים פּרעה אויך געשראָקען מיט'ן שטערען שבתאי, און עס איז פאראַן א סברה, אז דער שטערען שבתאי האָט טאַקע פארפירט די אידען אין דער מדבר, האָט פאר זיי אָנגעשטעלט א סך שטרויכלונגען, און האָט זיי דאָרט אָפּגעהאַלטען גאַנצע פערציג יאָר, אָבער משה און די אידען האָבען זיך ניט אָפּגעשראָקען און זענען אים בייגעקומען. און דערצו נאָך מוזטו וויסען, אז איידער איך האָב פארלאָזט פּראַג האָט מיר דער פּראַגער רב מיטגעגעבען זיין קאַנטשיק, און דער קאַנטשיק האָט דאָך אזויפיעל מאָל געהערט דעם פּראַגער רב לער־נען תורה, אליין און מיט זיינע תלמידים. אַלע ווייסען, אז דער פּראַגער רב האָט דעם קאַנטשיק אויף זיינע תלמידים קיינמאָל ניט באַנוצט. ער פלעגט אים נאָר האַלטען פאר אַן עדות. און היינט, אז ער האָט מיר דעם דאָזיגען עדות געגעבען פאר א שמירה און מיר דערביי פאר אַלעמען אין די אויגען געזאָגט:

— „נאַ, נעם אים מיט. און זאָל דיר גאָט שטאַרקען דיינע הענט". — איז דאָך דאָס מן הסתם ניט געווען אומזיסט.

און אז די מלכה שבת האָט דאָס דערהערט האָט זי זיך זעהר שטאַרק דערפרעהט און האָט געזאָגט, אז זי וואָלט אודאי זעהר שטאַרק ווע‌לען זעהן דעם דאָזיגען קאַנטשיק.

נעמט בערעל ארויס דעם קאַנטשיק, וואָס ער האָט די גאַנצע צייט געטראָגען מיט זיך, אָבער ווי נאָר ער האָט אים ארויסגע־נומען, דערזעהען זיי, אז די רימענדלעך פון קאַנטשיק זענען גאָר קיין רימענדלעך ניט, נאָר אזוינע גרויסע און שאַרפע שטראַלען,

וואָס ציהען זיך און שפּרייטען זיך, וואָס ווערען גרויס און לאַנג אָהן א שיעור.

און אז די מלכה שבת האָט דערזעהן דעם דאָזיגען קאַנטשיק האָט זי זיך דערפיהלט זיכערער און ליכטיגער, און זי האָט מיט אַמאָל דערזעהן, אז בערעל פּראַגער וואָס שטעהט איצט פאַר איר מיט דעם דאָזיגען קאַנטשיק אין זיין האַנט, איז שוין ניט מער א דאָרער איד, א סוחר, נאָר א איד וואָס איז גרויס און שטאַרק ווי א ריז. און בערעל וואָס האָט דאָ מיט זיינע אייגענע אויגען געזעהן דעם נס מיט'ן קאַנטשיק, האָט אין דעם אודאי דער־זעהן א גוטען סמן, און ער האָט זיך צו איר אָנגערופען:

— נו, איצט זעהסטו דאָך טאַקע אז דיין זאָרג איז אומזיסט און אומנישט. דו וועסט נאָך מיט דער הילף פון דעם וואָס לעבט אייביג, אָנקומען צוריק צו דיין פאָטער דעם מלך און איך — צו מיין ווייב און קינדער.

און אזוי זענען זיי זיך אָפּגעוועזען אין דעם פיש ביז עס איז געקומען פרייטאג־צו־נאַכט.

און ווען עס איז געקומען פרייטאג־צו־נאַכט, איז ווי זיי זענען אזוי געשטאַנען און געקוקט דורך דעם פיש'ס אויגען אויף די גרויסע וואונדער פון דעם ים, האָבען זיי מיט אַמאָל דערזעהן, אז דער פיש דער־נעהענטערט זיך מיט זיי צו א ברעג. און אָט איז ער מיט זיי צוגעקומען צום סאַמע זוים און האָט צעעפענט זיין גרויס מויל אזוי, אז די אונטערשטע ציין זענען פאַר זיי געבליבען ליגען אויפ'ן זאַמד ווי א ביינערנע שוועל. האָבען זיי זיך אויפגעהויבען און זענען ארויס אויף דער טריקעניש פארוואונדערטע. און ווי זיי קוקען זיך אזוי פארוואונדערטע אום, אזוי דערזעהען זיי, אינ־איינעם מיט זיי קומט פון דעם פיש אויך ארויס א פינקעלדיגע קרוין, און ווי זיי נעמען זיך אזוי קוקען אויף דער וואונדערליכער

קרוין, ווערט זי פאַר זייערע אויגען צעפלויגען אין מיליאָנען פלעמלעך, און די מיליאָנען פלעמלעך שיינען אויף און פליהען זיך לויכטענדיג פאַנאַנדער אין דעה פאַרנאַכט.

איז דאָס דער בת מלכה אודאי פאַרגעקומען זעהר באַקאַנט, נאָר זי האָט זיך פּאַרט ניט געקאַנט דערמאָנען ווען און וואו זי האָט אזוינס געזעהן...

בערלען איז דאָס אודאי געווען אומבאַקאַנט. אָבער ער האָט ביי זיך אָפּגעמאַכט, אז דאָס איז געווייס א גרויסער און וואונדערליכער סוד און מען וועט דאָס דארפען געדענקען און ניט פארגעסען צו דערצעהלען פאַר דעם פּראַגער רב און פאַר אַלע פּראַגער אידען, כדי זיי זאָלען וויסען, אז אויף דער וועלט געפינט זיך אזא און אזא קרוין, אז ער, בערעל אליין, האָט זי מיט זיינע אייגענע אויגען געזעהן ארויסקומען פון דעם וואונדער־ליכען פּיש׳ם מויל אין דער אייגענער מינוט ווען ער איז פון אים ארויסגעקומען אַ לעבעדיגער אינאיינעם מיט דער ליבטיגער בת מלכה.

ח.

לאָזען זיי זיך נאָכדעם אזויביידע געהן איבער די גרויסע און ווייטע זאַמדען וואָס שפּרייטען זיך פאר זיי אָהן א סוף און אָהן א ברעג און די בת מלכה ווערט אלץ העלער און ליכטיגער, וואָס נעהענטער עס קומט צו אָוועגט.

און בערעל קוקט אין אַלע זייטען און טראַכט:

— וואָס וועט זיין? — מען דאַרף זיך דאָך באלד נעמען מקבל שבת זיין, איז וואו און ווען קאָן מען דאָס טאָן?!

ווי נאָר אָבער עס האָט א בליסטשע געטאָן דער ערשטער שטערען, אזוי האָבען זיי פאר זיך גלייך דערזעהן א זעהר וואונדערליכען פּאַלאַץ.

טראַכט ביי זיך בערעל: א פּאַלאַץ אין אזא ווילדער זאַמדי־גער מדבר! ווער ווייסט ווער עס האָלט זיך אין אים אויף?! אָבער עס איז דאָך שוין די לעצטע מינוט פון קבלת שבת, מוז מען זיך אודאי פארלאָזען אויף גאָטס באַראָט.

קומען זיי אזוי צו צום פּאַלאַץ און געהען אריין אין ערשטען זאַל, דערזעהען זיי אַז דאָס איז א זעהר שעהנער קעניגליכער פּאַלאַץ, נאָר דער פּאַלאַץ זעהט אויס צו זיין אינגאַנצען לעדיג, וואָרים מען זעהט קיינעם ניט און מען הערט ניט. טראַכט ביי זיך בערעל, אַז דאָס איז אפילו ניט אזוי גוט, אָבער ער מאַכט ביי זיך אָפּ, אַז איידער וואָס־ווען, דאַרף מען אריינכאַפּען א דאַווגען. און ווי נאָר ער טראַכט דאָס אזוי, דערזעהען זיי פאר זיך אַן אָנגעצונ־

דענע מנורה. איז די מלכה שבת גלייך צוגעגאַנגען צו איר און פאַרלייגט אירע שעהנע הענט אויף איר ליכטיגען פּנים און זיך גענומען בענטשען ליכט. האָבען זיך באַלד פון אַלע זייטען איבער דעם גאַנצען זאַל גענומען פון זיך אַליין צינדען ליכט, לייכטער, הענגלייכטער, לאַמפּען און בליצלאַמפּען, און א זעהר גרויס ליכט האָט זיך פון אַלץ גענומען שפּרייטען איבער דעם וואונדערבאַרען זאַל.

און אַז בערעל פּראַגער האָט דאָס דערזעהן, האָט ער אודאי ניט געוואוסט וואָס דאָס באַטייט, אָבער ער נעמט פונ־דעסטוועגען און שטעלט זיך גלייך אוועק דאַוונען. דאַוונט לכבוד שבת מיט גרויס פרייד, ווי עס פּאַסט פאַר א פּראַגער חסיד.

צו שמונה עשרה האָט ער זיך אודאי אוועקגעשטעלט מיט'ן פּנים צום וואַנט, און האָט געוואָלט שטיל און מיט כונה אָפּזאָגען די אכצען תפילות, ווי איינער וואָס פיהלט, אַז ער איז פאַרוואָר־פען און פאַרוואָגעלט און ווייסט אַליין ניט וואו ער געפינט זיך און וואו זיין געביין וועט אהינקומען און ער וויל דערפאַר אין דער שטיל אויסגיסען זיין הארץ פאַר דעם וואָס לעבט אייביג. אָבער בערעל'ס קול האָט ווי פון זיך אַליין זיך אויפגעהויבען אין דער הויך און גענומען זינגען די תפילות מיט זעהר א גרויס געזאַנג, און יעדעס מאָל ווען עס איז געקומען צו די ווערטער „געבענשט ביזטו גאָט" האָט ער דערהערט אַן ענטפער פון אַלע זייטען: געבענשט איז ער, געלויבט איז זיין נאָמען, אָמן". דאָס האָט די מלכה שבת אַזוי צוגעהערט זיין שמונה עשרה און האָט בלויז שטיל געענטפערט, אָבער עס איז ארויסגעקומען ווי א גרויסע און ליכ־טיגע, טויזענדיגע עדה אידען איז מיט בערלען, הערט צו זיין דאַוונען און ענטפערט אָפּ מיט גרויס פרייד.

נאָכדעם געהט ער מיט דער מלכה שבת אריין אין א צווייטען

זאַל, דערזעהען זיי אַז די ווענט פון זאַל זענען פון לויטער גע־שלאָגענעם זילבער, און אַזוי אויך די שטולען, דער טיש און די ביינק און אַ אפילו דער דיל איז פון זילבער, און אַלץ גיט פון זיך ארויס אַ זעהר שעהן און וואונדערליך ליכט. אויפ'ן דיל זענען געלעגען פּאַרשפּרייטונגען פון ווייסען אַטלאַס מיט וואונדערליכע שטריקערייען, האָבען די דאָזיגע ווייסע פּאַרשפּרייטונגען פון זיך אויך ארויסגעגעבען אַ זעהר וואונדערליך ליכט. און ווען די מלכה שבת איז אריין מיט איר ליכט אין דעם דאָזיגען ליכטיגען זאַל, האָט די גאַנצע ליכטיגקייט פון דעם זילבערנעם זאַל און פון די ווייסע פּאַרשפּרייטונגען ווי אויפגעפלאַטערט פון גרויס פרייד. האָט זיך בערעל פּראַגער אומגעקוקט אין אַלע זייטען, האָט דער־זעהן, אַז דאָ געשעהען וואונדער, אַז דער זאַל וואַקסט זיך פאַ־נאַנדער פון גרויס פרייד און ליכט, און גענומען פיהלען ווי מלאכים פילען אָן די לופט. האָט ער זיך גענומען געהן איבער די אַטלאַסענע פּאַרשפּרייטונגען און זינגען זיין:

„שלום עליכם אייך, מלאכים וואָס באַדינען, מלאכים פון דעם אויבערשטען, מלאכים פון דעם מלך וואָס איז מלך איבער אַלע מלאכים, דעם הייליגען, געבענשט און געלויבט איז זיין נאָמען.

„זאָל אייער קומען זיין פון פרייד וועגען, זייט מלאכים פון פרידען, מלאכים פון דעם אויבערשטען, מלאכים פון דעם מלך פאַר אַלע מלאכים, געבענשט און געלויבט איז זיין נאָמען.

„בענשט מיך מיט פרידען, מלאכים פון פרידען, מלאכים פון אויבערשטען, מלאכים פון דעם מלך פאַר אַלע מלאכים, געבענשט און געלויבט איז זיין נאָמען.

און ווען בערעל פּראַגער האָט זיך ווי דער שטייגער איז, גע־זונגען זיין שלום עליכם צו דריי מאָל יעדען פּסוק, האָט ער דער־הערט, אַז די אויפגעפלאַטערטע ליכטיגקייט פון דעם גרויסען זאַל אינאיינעם מיט דער גרויסער ליכטיגקייט פון דער ליכטיגער

מלכה שבת גיסען זיך צונויף אין איין גרויס געזאַנג, וואָס דאַרף זיך איצט געוויס הערען איבער דער גאַנצער וועלט. און ער איז געוועזען זיכער, אַז דער פראַגער רב הערט אים איצט און זעהט אים. דער פראַגער רב זינגט דאָס מן הסתם דאָרט איצט זיין שלום עליכם און דערפון איז געוויס אָט די גאַנצע ליכטיגקייט דאָ. וואָרים דאָרטען אין פּראַג וואָלטען די מענשען אזא ליכטיגקייט ניט געקאָנט אריבערטראָגען. מוז זיך דאָס ערגעץ געפונען אן אָרט אין דער מדבר און מיר איז דאָס איצט באשערט צו זיין אויף דעם אָרט...

5.

נאָך די שלום עליכם'ס איז זיך בערעל פּראַגער אינאיינעם מיט דער מלכה שבת אריין אין אַן אנדער זאַל. אָבער ווי נאָר בע־רעל איז אריבער די שוועל האָט ער גלייך געמוזט פעסט צומאַכען זיינע אויגען און בלייבען שטעהן אויף איין אָרט, וואָרים כאָטש בערעל פּראַגער איז דאָך שוין געווען געוועהנט צו גרויסע ליכ־טיגקייטען, איז אָבער די ליכטיגקייט פון דער זאַל פון אָנהויב גע־ווען צו שטאַרק פאַר זיינע אויגען. נאָכדעם האָט ער ביסלעכווייז געעפענט די אויגען און ער האָט דערזעהן, אַז דער גאַנ־צער זאַל איז פון גינגאָלד, און אַז די ליכטיגקייט וואָס קומט ארויס פון די גאָלדענע ווענט, פון דער הויכער גאָלדענער סטעליע און פון דעם גאָלדענעם דיל איז ווי די ליכטיגקייט פון א סך גאָלדענע זונען.

אין מיטען פון דעם גרויסען גאָלדענעם זאַל איז אויף א גרויסען טעפּיך פון ווייסען אַטלאַס געשטאַנען א גאָלדענער טיש. פאַר'ן טיש איז אויף א שטול פון טייערע שטיינער געזעסען א גרויסער גרייז־גרויער מאַן, זיין פּנים האָט געלויכטען ווי די זון אויף דעם מיטען הימעל און די טייערע שטיינער פון זיין שטול האָבען געלויכטען ווי פינקלענדיגע שטערען. דער גרייז האָט זיך גלייך אויפגעהויבען פון זיין שטול און איז זיי אנטקעגען גע־גאַנגען, און האָט זי געזאָגט:

— שלום צו אייך.

און האָט זיך זיי געהייסען זעצען אויף די גאָלדענע שטולען,

וואס זענען געשטאנען פאר דעם טיש, און האט יעדען פון זיי דערלאנגט א בעכער וויין.

טראכט זיך בערעל פראגער:

— מילא, מילא! מן הסתם דארף דאס אזוי זיין, מן הסתם איז דאך אזוי באשערט, מן הסתם איז דאך אלץ צום גוטען, מן הסתם איז דאך אזוי דער ווילען פון דעם וואס לעבט אייביג, און קידוש דארף א איד מאכען לכבוד שבת, בפרט נאך אז גאט שיקט דיר צו וויין אין אזא שעהנעם גאלדענעם בעכער!

און בערעל האט זיך אויפגעשטעלט, גענומען דעם בעכער אין האנט און גענומען מאכען קידוש מיט א ציטערדיגען הארץ און מיט א קלינגענדיגען קול. אלץ ארום אים האט געשיינט און גע־זונגען, און ווען ער האט ארויסגעזונגען גאט'ס נאמען, האבען דער גרייז און די מלכה שבת קלינגענדיג געענטפערט:

„געבענשט איז ער, און געלויבט איז זיין נאמען, אמן“.

נאכדעם האט דער ליכטיגער גרייז זיי געלאזט זיך וואשען, און האט פאר זיי אליין געגרייט דעם גאלדענעם טיש, און האט פאר זיי דערלאנגט שבת'דיגע שפייזען און וואונדערשעהנע כלים פון טייערע איידעל־שטיינער, וואס זייער ווערט איז גאר ניט אפצושאצען. און דער גרייז זאגט צו זיי:

— עסט און טרינקט און לעהנט זיך אונטער אייער הארץ, ווארים עס איז דאך שוין אזויפיעל און אזויפיעל טעג, אז איר האט ניט געגעסען און ניט געטרונקען. איר וועט ביי מיר דא שבת האלטען.

האבען זיי געגעסען און געטרונקען און האבען דערקוויקט זייערע הערצער, און האבען ניט געוואגט צו פרעגען דעם גרייז, ווער ער איז און וואס ער איז.

נאכ'ן עסען האבען זיי געבענשט און נאכ'ן בענשען האט זיי דער גרייז אריינגעפירט אין גאנץ אנדערע חדרים. די חדרים

זענען געוועזן אָנגעפּילט מיט אזוינע געווירצען, וואָס האָבען פון זיך ארויסגעגעבען אזוינע ריחות, וואָס מאַכען א מענשען פּיהלען גוט און לייכט, פּונקט ווי מען וואָלט אויף זיך גאָר קיין וואָג ניט געהאַט, ווי מען וואָלט זיך געקאָנט אויפהויבען און שוועבען אין דער לופטען.

און דער גרייז האָט זיך צו זיי אָנגערופען:

— דאָ זענען אייערע בעטען, איר האָט דאָך שוין אזוי לאַנג ניט גערוהט, לייגט זיך שלאָפען, רוהט זיך אוים, און זאָל דאָס אייך וואויל באקומען.

האָבען זיי זיך געלייגט און זענען איינגעשלאָפען אין א זעהר זיסען שלאָף.

ז.

אויף מארגען, ווי נאר עס האט גענומען ברעכען אויף טאג, איז דער ליכטיגער גרייז געקומען צו בערעל'ם בעט און אים אויפגעוועקט און געזאגט:

—שטעה אויף, עס איז שוין צייט צו געהן אין מקוה לכבוד שבת.

האט זיך בערעל פראגער אויפגעהויבען, האט זיך אנגעטאן און איז נאכגעגאנגען דעם ליכטיגען גרייז, און דער גרייז האט אים געבראכט צו א נייעם פאלאץ, געמאכט פון לויטער בורשטין. אינוויינינג, אין מיטען פון דעם פאלאץ, איז געווען א גרויסע מקוה, געפלאסטערט פון טייערען אלאבאסטער. די מקוה איז געווען אנגעפילט מיט אזא קלארען לויטערען וואסער, וואס דאס אויג האט נאך אזא קלארקייט און לויטערקייט ניט געזעהן. דאס וואסער האט פון זיך געאטעמט מיט א דערקוויקענדיגער ריינקייט און פרישקייט. און ווען בערעל האט זיך אין דעם וואסער טובל געווען, האט ער גלייך דערפיהלט אז ער ווערט גאר אנאנדער מענש. אז ער הויבט אן פיהלען א טעם געגען וועלכע אלע פארגעניגענס פון דער וועלט זענען גארניט ווערט, און ער האט גאר אינגאנצען גענומען פארגעסען אן דער וועלט, ער האט גענומען פיהלען דעם תענוג פון גן עדן.

דערנאך האט דער גרייז אויך געזאגט, אז די פרינצעסין שבת זאל זיך געהן טובל זיין לכבוד שבת אין דער ווייבערשער מקוה, וואס איז געווען אין אנאנדער זייט פון דעם בורשטינענעם פא־

לאַץ. איז זי געגאַנגען און האָט אזוי געטאָן, און ווען זי האָט דאָס געטאָן, האָט זיך דער קלאָרער בורשטינענער פּאַלאַץ אָנגעפילט מיט אזא גרויס ליכטיגקייט, אז ער האָט גענומען שיינען פאַר מיילען און מיילען און האָט גענומען פאַר מיילען און מיילען ארויסגעבען די שעהנקייט פון דער ליכטיגער מלכה שבת. און די מלכה שבת האָט אין די וואסערען פון דער מקוה זיך מיט אמאָל דערמאָנט ווער זי איז מיט אן אמת׳ען און אָן אלץ וואָס איז מיט איר פאָרגעקומען. און ווען זי האָט זיך דערמאָנט אז זי איז עס טאַקע די מלכה שבת אליין, זענען די קלאָרע וואסערען פון דער מקוה פארוואנדעלט געוואָרען אין לויטערע שטראַלען און זי איז געוואָרען נאָך שטראַליגער און ליכטיגער.

און אזוי איז אויף דער וועלט נאָך א לאנגער צייט, גע־קומען אן אמת ליכטיגער שבת־טאָג.

נאָכדעם האָט זיי דער ליכטיגער גרייז געגעבען נייע קליי־דער, וואָס האָבען געשיינט ווי די זון און ווען זיי האָבען אויף זיך אָנגעצויגען די דאָזיגע קליידער זענען זיי געוואָרען לייכט, ליכטיג און ריין ווי מלאכים. האָט זיי דער גרייז נאָכדעם אריינגעפירט אין דער ערשטער שבת סאַליע. דאָס איז געווען א זאַל געמאַכט פון לויטער דימענטען און בריליאַנטען און אנ־דערע טייערע שטיינער. יעדער שטיין האָט געשיינט ווי א ליכטיגע זון. די באַלקענס זענען געווען פון פארביגע אָפּאלען און דער דיל איז געווען פון ליכטיגע פּערעל און אין מיטען פון דער סאַליע זענען געשטאַנען פיר גרויסע דימענטענע זיי־לען און אויף יעדען זייל איז געווען א קרוין פון א טייערען שטיין, און די זיילען און זייערע קרוינען האָבען פון זיך ארויס־געגעבען א שיין וואָס די זון וואָלט אנטקעגען זיי שווארץ געווען, און צווישען די דאָזיגע זיילען איז געשטאַנען א שטול וואָס איז אין גאַנצען געווען אויסגעהאַקט פון איין ברי־

און איר ליכטיקייט האט דורכגעבראכן דעם ברושט־יונגעס פאלאץ...

ליאנט און האט געבליצט מיט אלע פארבען פון רעגענבויגען, און נעבען שטול איז געשטאנען א שעהן פוסביינקעלע, אויך פון איין בריליאנט. און דער גרייז האט אנגעוויזען דער מלכה שבת זיך צו זעצען אויף דעם שטול.

האט זי אזוי געטאן, און איר ליכטיגע שעהנקייט האט טויזענטער מאל אריבערגעוואויגען און אריבערגעשיינט אלץ וואס איז געווען אין דעם זאל. עס האט אויסגעזעהן אז די שבת־סאליע האט זיך ערשט איצט אנגעפילט מיט ליכט.

נאכדעם האט דער גרייז אריינגעפירט בערעל פראגער איז דער צווייטער שבת־סאליע — דאס איז געווען א גרויסער בית המדרש, וואו די ווענט זענען געמאכט פון זוניגע בריליאנטען, די באלקענס פון בלויע סאפירען און דער דיל פון גרינעם סמאראגד. דער ארון קודש איז געווען געשניצט און געשניטען פון איין גרויסען הימעל בלויען סאפיר, און א פרוכת, אויף וועלכען עס זענען פון טייערע שטיינער געווען אויסגעוועבט לעמפערטען, הירשען, און טויבען וואס שיינען ווי ליכטיגע זונען. און אזוי איז אויך פון איין גרויסען סאפיר געווען א זעהר שעהן געשניצטער עמוד און אויף אים איז געשטאנען א גרויסע בריליאנטענע מנורה וואס האט געשיינט ווי די זון. און אין מיטען פון דעם נאלדענעם בית המדרש זענען געשטאנען פיר און צוואנציג פייערדיגע לייבען, יעדער געמאכט פון אן אנדער מין טייערען שטיין. די פיר און צוואנציג לייבען זענען געווען אויסגעשטעלט אין פיר שורות, צו זעקס אין א שורה. יעדע שורה איז געשטאנען מיט די פנימ׳ער אנטקעגען איינער פון די פיר זוניגע ווענט, זיי זענען געשטאנען אויפגעשפרונגענע, מיט די פאדערשטע פיס אין דער לופטען און יעדע פאר לייבען האט מיט די אויפגעהויבענע פיס געהאלטען אן אדלער. זענען געווען צוועלף אדלערס, אויף יעדער זייט צו דריי, און יע־

דער אָדלער איז געווען פון אן אנדער טייערען שטיין, און יעדער אָדלער האָט געהאַלטען זיינע גרויסע פליגלען פארשפרייט הויך איבער זיין קאָפּ. און אויף די שפּיצען פון זייערע פליגלען איז געלעגען א שעהן געשניצטער דימענטענער טאָוועל, און דאָס איז געווען דער באַלעמער, און אויף דעם באַלעמער איז ערשט געשטאַנען דער שלחן פון א וואונדערליכען ווייסען שטיין, און איבער אים איז געהאַנגען א סאַפּירענער הענגלייכטער מיט טויזענטער דימענטענע רערען וואָס האָבען געבליסטשעט און גע־פונקעלט מיט אַלערליי פאַרבען. און צווישען יעדע זעקס לייבען זענען געווען זעקס טרעפּ פון זעקס טייערע שטיינער וואָס האָ־בען געפירט צום באַלעמער, ארויף און אראָפּ.

און ווי נאָר דער גרייז האָט אהער אריינגעפירט בערעל פראגער, אזוי האָבען זיך אהער באַלד פאַרזאַמעלט א סך מענשען, די פּנים׳ער פון די מענשען האָבען זיך שטערענדיג געלויכטען. און דער אַלטער גרייז האָט זיך געשטעלט פאַר׳ן עמוד און גענומען דאַווענען מיט א זעהר גרויס און זיס קול, די זיסקייט פון דעם קול איז געווען אזאַ אז אַלץ האָט גענומען מיטזינגען; אַלע מענשען, אַלע לייכטער, אַלע לייבען און אַלע אָדלער פון דעם באַלעמער און דער עמוד און דער ארון הקודש מיט די תורות מיט דעם פּרוכת מיט זיינע לעמפּערטען און הירשען מיט זיינע שפּאַרבערס און טויבען, אַלץ האָט מיטגעזונגען און האָט געהויבען בערעל פּראַגערס נשמה אַלץ העכער און העכער.

און די מלכה שבת איז זיך אַלץ געזעסען אויף איר בריליאַנ־טענעם שטול צווישען די פיר דימענטענע זיילען, וואָס אין דער ערשטער שבת סאַליע און האָט דאָס אַלץ געהערט און האָט זיך פון דעם געפיהלט אַלץ גלייטערטער און שעהנער.

און אז עס איז געקומען צום לייענען, איז ווי נאָר מען האָט געעפענט דעם ארון אויף ארויסצונעמען די תורה, אזוי האָבען

זיך פון דארט געגומען שפרייטען אזוינע ליכטיגע נעצען, און יעדער איינער וואס איז אויפגערופען געווארען צו דער תורה, איז צו אים גלייך צוגעקומען איינע פון די נעצען און האט אים איינגעהילט אין איר ליכטיגען געוועב און האט אים אויפגע־הויבען אויף דעם באלעמער און האט אים געבראכט פאר דער צעעפענטער ליכטיגער תורה.

דער וואס האט געלייענט די תורה האט אויסגעזעהן צו זיין אין גאנצען פון פייער און ער איז געווען איינגעהילט אין א פייערדיגען וואלקען, און זיין קול האט געהילכט און געקלונגען ווי דאס קול פון א דונער נאך א זומערדיגען רעגען, און די, וואס ער האט אויפגערופען צו דער תורה זענען געווען אברהם, יצחק ויעקב, משה און אהרן. דעם זעקסטען האט דער בעל קורא אויפ־גערופען :

— זאל אויפגעהן בערעל פראגער פון דער שטאט פראג, דער אמת'ער היטער פון דעם הייליגען שבת.

בערעל פראגער איז דא גלייך איינגעוועבט געווארען אין שטראלענדיגע נעצען. שטראלענדיגע נעצען האבען זיך אינאיי־נעם מיט ווייסע פלאטערדיגע טויבען גענומען שפרייטען אונ־טער זיינע פיס און א גרויסע שטראלענדיגע נעץ האט זיך אויפ־געהויבען און פאנאנדערגעוויקעלט ווי א חופה איבער זיין קאפ. משה מיט אהרנ'ען זענען אין זייערע ליכטיגע נעצען צוגעקומען און האבען אים גענומען אונטער די הענט און האבען זיך אויפגע־הויבען מיט אים, און ווען זיי האבען אים געבראכט אויפן באלעמער האבען די לייבען און די אדלערס פון דעם באלעמער אויפגעשריען פון גרויסער און ציטערדיגער פרייד. די אבות און א סך אנדערע ליכטיגע צדיקים האבען זיך ארומגעשטעלט ארום אים און ווי נאר ער האט גענומען מאכען די ברכה, אזוי האבען זיך גלייך פאנאנדערגעעפענט די גרויסע טירען, וואס האבען

געפירט אין דער ערשטער שבת־סאליע און עס האט פון דארט אויפגעשיינט די ליכטיגע מלכה שבת. זי איז געשטאנען צווישען א סך ליכטיגע פרויען אונטער א ליכטיגער חופה מיט דער וואונדערבארער שבת־קרוין אויף איר קאפ. און מיט איר גאנצער גרויסער ליבע, וואס זי האט פאר דער וועלט, האט זי געקוקט אין בית המדרש אריין צום באלעמער, וואו בערעל פראגער איז געשטאנען א ליכטיגער צווישען אזוי פיל ליכטיגע צדיקים און גע־מאכט די ברכה אויף דער תורה איבער דעם ארט וואו עס שטעהט געשריבען:

„געדיינק דעם טאג פון שבת כדי דו זאלסט איהם הייליגען און ערליך האלטען".

ח.

נאָכ'ן דאַוונען האָבען זיך אַלע פאַרקליבען אין דעם גאָל־דענעם זאַל מיט די ווייסע אַטלאַסענע פאַרשפּרייטונגען און האָבען זיך אַלע אויסגעזעצט ארום געגרייטע טישען און האָבען פאַרבראַכט אין געזאַנגען און אין ריידען וועגען די סודות פון דער תורה, וועגען דער לויטערקייט פון שבת און וועגען דער מלכה וואָס איז ריין און לויטער ווי די שכינה פון הימעל.

די מלכה שבת איז מיט די פרויען געווען אין צווייטען זאַל. אָבער זיי האָבען זי דאָך אַלע געפיהלט צווישען זיך, און עס איז זיי פון דעם געווען גוט און ליכטיג אין די אויגען.

צום בענטשען האָט מען בערלען מכבד געווען צו זיין דער אָנבערייטער פון דעם בענטשען. ער האָט פאַרגעזאָגט און אַלע האָבען געענטפערט. און נאָכ'ן בענטשען זענען מיט אַמאָל אַלע פאַרשוואונדען און בערעל פראַגער איז געבליבען איינער אַליין זיצען אין זיין דימענטענעם שטול. עס איז אויף אים באַלד אָנגעפאַלען אַ שלאָף, אָבער איידער ער האָט צוגעמאַכט זיינע אויגען האָט זיך געעפענט די טיר פון דעם צווייטען זאַל. אויסער דער מלכה שבת איז שוין דאָרטען קיינער ניט געווען. אָבער די מלכה שבת איז מיט איר גאַנצען חן און לויטערקייט געזעסען אויף איר דימענטענעם שטול גלייך אַנט־קעגען בערעל פראַגער און האָט געשיינט פאַר אים מיט גליק און פרייד. און מיט איר גרויסער ליבע פאַר דער וועלט און פאַר די מענשען. האָט בערעל געקוקט אויף איר, ווי ער וואָלט

געקוקט אויף דער שכינה פון הימעל ביז זיינע אויגען זענען אים מיד געוואָרען און ער האָט זיי צוגעמאַכט.

און נאָכדעם, ווען בערעל פּראַגער האָט זיך אויפגעכאַפּט פון זיין דרימעל, האָט דער ליכטיגער גרייז אים אַרויסגעפירט שפּאַצירען אין דעם גרויסען לוסט־גאָרטען, אין וועלכען עס זענען געוואַקסען בוימער מיט אַלערליי פּירות פון דער וועלט, און בייטען מיט אַלערליי געווירצען און מיט אַלערליי שעהנע קווייטען און אַנדערע שמעקענדיגע געוויקסען און גראָזען וואָס האָבען אָנגעפילט די לופט מיט זייערע גוטע ריחות. און פויגלען פון אַלערליי קאָלירען און פאַרבען זענען געשטאַנען אויף די בוימער און האָבען אויף אַלערליי אַרטען געזונגען פון דער גרויסקייט פון שבת און פון דער מלכה. און אָט האָט זיך אויך די מלכה שבת באַוויזען — אויך זי איז אַרויסגעגאַנגען שפּאַצירען אין דעם לוסט־גאָרטען, און אַלע בוימער און אַלע גראָזען און אַלע פּירות און אַלע בלומען האָבען גענומען זינגען אינאיינעם מיט די פויגלען וועגען איר חן און וועגען איר שעהנקייט.

אין מיטען פון דעם לוסט־גאָרטען האָט זיך געפונען אַ גרויסער טייך, האָט דאָס וואַסער פון דאָרטען גענומען אַרויסשיינען מיט דער אָפּשפּיגלונג פון דער מלכה, איז פון דעם געוואָרען אַזאַ ליכט איבער'ן גאַנצען גאָרטען אַז די בוימער זענען אַזש געוואָרען שטראַליג און דורכזיכטיג.

אַרום דעם טייך זענען געשטאַנען אַלערליי חיות פון דער וועלט, האָבען זיי זיך אַלע פאַנאַנדערגעזונגען מיט געזאַנגען און לויב לידער פאַר בערעל פּראַגער און פאַר דער מלכה שבת, וואָס איז אים איצט אַנטקעגען געקומען.

צו מנחה זענען אין דעם לוסט־גאָרטען אָנגעקומען די אייגענע ליכטיגע מענשען, מיט וועלכע בערעל פּראַגער האָט בייטאָג געדאַווענט און נאָכדעם פאַרבראַכט ביי די געגרייטע

טישען. אין דער פאַרנאַכטיגער טונקעלקייט פון דעם לוסט־גאָרטען האָבען זיך קלאָרער אַנגעזעהן זייער שטערענדיגע ליכ־טיגקייט און זיי האָבען אינאיינעם מיט בערעל פּראגער געדאַווענט מנחה, און נאָכדעם האָבען זיי אַלע אינאיינעם געפּראַוועט שלוש סעודות און האָבען דערביי ענטפּלעקט פאַר בערלען גרויסע סודות פון דער תורה און פון שבת און האָבען גערעדט וועגען דעם גרויסען אַנגעגרייטען טאָג, וועגען דעם טאָג פון שטענדיגען שבת . . .

ט.

אַז עס איז געקומען צו הבדלה, זענען זיי אַלע ניט געבליבען. בערעל פּראַגער האָט גענומען פּיהלען, אַז עפּעס רייסט זיך ביי אים אָפּ. ער האָט גענומען פּיהלען אַז ער ווערט ערדישער, וואָכעדיגער, אים האָט גענומען ווערען שווער אויפ׳ן הארצען.

וואָס קומט דאָ מיט אים פּאָר?

וואו געפינט ער זיך?

באַלד אָבער האָט ער פאַר זיך דערזעהן דעם ליכטיגען גרייז... ער איז געשטאַנען פאַר אים מיט דער לבנה אין איין האַנט און מיט אַ שטערען אין דער צווייטער האַנט...

— נאַ, בערעל פּראַגער, מאַך הבדלה. — האָט זיך אָנגערופען דער ליכטיגער גרייז.

און בערעל פּראַגער האָט דערזעהן אַז די לבנה, דאָס איז גאָר אַזאַ ליכטיגער בעכער פול מיט וויין, און אַז דער שטערען, דאָס איז גאָר די הבדלה־ליכט...

און אַז בערעל פּראַגער איז פאַרטיג געוואָרען מיט הבדלה איז די לבנה צוריק געוואָרען אַ לבנה און דער שטערען — צוריק אַ שטערען און דער ליכטיגער גרייז האָט זיי אויפגעהויבען און אָפּגעלאָזט, האָבען זיך די לבנה מיט׳ן שטערן אויפגעהויבען און זענען אַוועק צום הימעל...

און ווען בערעל פּראַגער האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט, האָט ער דערזעהן אַז עס איז שוין מער ניטאָ קיין שלאָס און

קיין פּאַלאַץ, אַז ער מיט דער בת מלכה, מיט דעם ליכטיגען גרייז שטעהען איינע אַליין אין מיטען פון דער ווּיסטער מדבר...

— אדוני ! — האָט בערעל געוואָלט פרעגען — אדוני, זאָג מיר וואָס האָב איך דאָ אַלץ געזעהן, און וואו איז דאָס אַלץ אהינגעקומען, וואָס איז דער צייכען און וואָס איז דער באַשייד פון דעם אַלעמען ? ווען וועל איך קומען אהיים קיין פּראַג, און וואָס בלייבט מיר איצטער צו טאָן ?

דער ליכטיגער גרייז האָט אים אָבער ניט געלאָזט רעדען. ער האָט אים נאָר דערלאַנגט עטליכע ליכטיגע שטיינדלאך און האָט צו אים געזאָגט :

— זעה, איך גיב דיר דאָ אַזוינע צוועלף שטערען־שטיינ־דלאך. ווען דו וועסט זיין אין אַ נויט, געה ארויס אונטער'ן שטאָט, נעם אַ שטיינדעל פון איין האַנט אין דער צווייטער און זאָג .

„שטיינדעל - שטערען, שטיינדעל - שטערען, שטיינדעל - שטערען, גיב מיר הילף".

וועט דאָס זיין אַ ווייס שטיינדעל, וועלען דיר די מזלות פון הימעל צושיקען אַ ווייס פערד, וועט דאָס זיין אַ שוואַרץ שטיינדעל וועלען דיר די מזלות פון הימעל צושיקען אַ שוואַרץ פערד, און אַזוי וועלען זיי דיר לויט דער פאַרב פון דעם שטיינ־דעל צושיקען אַזאַ פערד, און דערצו האָסטו דאָך נאָך מיט זיך דעם רבי'נס קאַנטשיק.

געדענק אָבער, אַז איידער דו וועסט אַפּלאָזען דאָס לעצטע פערד, זאָלסטו פריהער צופירען די מלכה שבת צום ברעג פון ים, און וואָס עס זאָל דאַרטען ניט פאַרקומען זאָלסטו בלייבען שטיל און קיין וואָרט ניט רעדען. און אַז דו וועסט אַזוי טאָן, וועט דאָס פערד דיך נאָכדעם ברייננגען צו דיין היים.

און אַז די מלכה שבת האָט דערהערט די ווערטער פון דעם גרייז, וועגען דעם ברעג פון ים, האָט זי אודאי גלייך פאַרשטאַנען וואָס דאָס באַטייט, וואָרים זינט זי האָט זיך אינדערפריה גע־טובל'ט אין דעם ברושטינענעם פּאַלאַץ האָט זי דאָך שוין קלאָר געוואוסט ווער זי איז און וואוהין זי דאַרף זיך אומקערען.

און דער ליכטיגער גרייז האָט נאָכדעם באַלד אַ הויב גע־טאָן זיין האַנט כמעט ביז'ן הימעל און האָט זיך ווידער אָנגע־רופען צו בערעל פּראַגער :

— איצטער זעה אָט דעם ליכטיגען שטערען וואָס הייננט איבער דער מדבר אַנטקעגען אונז. לאָז זיך מיט דער בת מלכה נאָך יענעם שטערען, ער וועט אייך פירען און וועט אייך ברייגגען אין דעם לאַנד פון שבת נאָך איידער דער פּיש, דער היטער פון שבת, וועט באַפרייען דעם גייסט פון דעם שטערען שבתאי, וואָרים ביז איבער מלוה מלכה וועט ער זיך נאָך קאָנען ראַנגלען מיט אים.

און נאָך די דאָזיגע רייד איז דער ליכטיגער גרייז גלייך פאַרשוואונדען.

האָט זיך בערעל פּראַגער אומגעקוקט אין אַלע זייטען און האָט דערזעהן אַז איבער דער גאַנצער מדבר איז מער קיינער ניטאָ, נאָר ער און די בת מלכה. די ליכטיגקייט פון דער בת מלכה האָט זיך גענומען שפּרייטען איבער דער מדבר אין גרויסע פינקעל־דיגע רייפען און בערעל פּראַגער האָט גענומען טראַכטען, אַז אודאי דאַרף זיך אַ איד פאַרלאָזען אויף גאָט'ס באַראָט און דאַרף נאָר קיין קשיות ניט פרעגען, און ער האָט זיך געלאָזט געהן מיט דער ליכטיגער בת מלכה נאָך דעם ליכטיגען שטערען, אויף וועלכען דער גרייז האָט זיי אָנגעוויזען.

און אַזוי זענען זיי געגאַנגען און אַלע שטערען זענען זיי נאָכגעגאַנגען, ביז זיי זענען אינאיינעם אָנגעקומען צו דעם לאַנד פון שבת.

און אז דאָס ליכט פון דער מלכּה שבת האָט דערגרייכט די טויערען פון דעם לאַנד שבת, האָבען מיט אַמאָל אַלע פענסטער, אַלע טורעמס און אַלע דעכער פון דעם לאַנד זיך אָנגעצונדען מיט אַ גרויסען און פריידיגען ליכט. די איינוואוינער פון דעם לאַנד זענען אַלע גלייך ארויס פון זייערע טירען און ליכטיגע, זיך באַדענדיג אין ליכט, האָבען זיי מיט זייערע פאַנאַנדערגע־שיינטע ליכטיגע אויגען גענומען קוקען אין אַלע זייטען:

— וואָס זאָל דאָס באַטייטען דאָס דאָזיגע ליכט? ! וואָס זאָל באַטייטען דאָס דאָזיגע ליכט? !

און די היטער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען גלייך גע־נומען אראָפּשרייען פון די טויערען:

— אַ גרויס פייער געהט אויף פון דער מדבר און זיין ליכט איז ווי דאָס ליכט פון דער פּרינצעסין שבת.

האָבען זיי זיך אַלע גענומען אין ליכטיגע שורות ציהען צו די טויערען פון זייער לאַנד און זיי זיינען ארויס און האָבען באַגעגענט זייער פּרינצעסין שבת.

און עס איז געווען, ווען זיי האָבען דערזעהן אַז די פּרינצעסין שבת איז ניט אַליין, נאָר אַז נאָך עמיצער קומט מיט איר, האָבען זיי פון אָנהויב ניט געוואוסט וואָס צו טראַכטען.

— ווי קומט אָט אַ דער קליינער, דאַרער מענשעל צו געהן אין איינעם מיט זייער פּרינצעסין שבת?

ווי נאר אבער בערעל פראגער איז אריבער די פינקעלדיגע טויערען פון דעם לאנד שבת, איז ער גלייך פארוואנדעלט געווארען אין א מלך, האבען אלע גלייך פארשטאנען אז ער איז געוויס א איד, און זיי האבען אים גענומען אפגעבען כבוד ווי א מלך. און דער מלך פון דעם לאנד שבת האט זיך צו אים געווענדט ווי צו א ברודער:

— פון וואנען קומסטו ברודער און וואס איז דיין נאמען?

האט בערעל פראגער זיך אודאי אנגערופען צום מלך:

— איך הייס בערעל און קום פון פראג און מען רופט מיך טאקע בערעל פראגער.

און ווי נאר דער מלך און די אלע ארומיגע האבען דערהערט דעם נאמען פראג, איז זייער פרייד געווארען נאך גרעסער, און זיי האבען זיך אנגערופען:

— געבענשט זאלסטו זיין ביי דיין קומען און געבענשט זאל זיין אייער רב, דער רב פון פראג, דער פראגער רב, דער גור אריה. זאל ער לאנג לעבען און זאל זיין כבוד דערגרויסט און דערהויבט ווערען פון אייביג ביז אייביג. וואסערע שעהנע און וואונדערליכע נשמות עס ווערען דא ביי אונז געבוירען פון זיינע שבת'דיגע זמירות, פון זיין שבת אויפנעמען, פון זיין שבת־דאוונען און פון זיינע שבת'דיגע געזאנגען.

און זיי האבען נאכדעם מיט א גרויסער ווארע גענומען פירען בערלען און די פרינצעסין שבת צום פאלאץ פון דעם מלך מיט דער מלכה.

ווי נאר אבער בערעל פראגער איז אריין אין דעם פאלאץ פון דעם מלך און האט דערזעהן זיין אייגען געשטאלט אין די שפיגעלדיגע ווענט פון דעם פאלאץ, איז ער נשתומם געווארען:

— סטייטש! איך בערעל פראגער זעה דאך שוין גאר ניט אויס ווי בערעל פראגער! וואו בין איך דאס אריינגעקומען?

און ווער איז דאָס דער שעהנער מלך וואָס קוקט אויפ'ן אַרט פון מיר אַרוים פון די שפּיגלען ? !

אָבער דער מלך פון דעם לאַנד פון שבת האָט זיך צו אים אָנגערופען און געזאָגט :

— וואונדער זיך ניט ברודער, דו דאַרפסט וויסען, עס איז אַ געזעץ פון תמיד, אַז ווען אַ איד טרעט אַריבער די טויערען פון דעם לאַנד פון שבת, ווערט ער פאַרוואַנדעלט אין אַ מלך.

האָט בערעל גלייך פאַרשטאַנען אַז עס איז טאַקע אַזוי און ער האָט אין זיך מיטאַמאָל דערפיהלט אַ גאַנץ אַנדערע נשמה, און האָט זיך אויפגעהערט וואונדערען אויף זיין געשטאַלט.

יא.

דערווייל האט זיך פון ים ארויס ארויסגעהויבען דער בייזער גייסט פון דעם רויטען שטערען שבתאי. א בייזער און א רויטער האט ער זיך אויפגעהויבען הויך איבער דער וועלט און ווי נאר ער האט דערזעהן דאס גרויסע און פריידיגע ליכט וואס האט פון דעם לאנד פון שבת ארויסגעפראלט אין דער נאכט אריין, האט ער שוין גלייך פארשטאנען וואס דאס באדייט.

איז ער אוועק און האט מיט זיין פייערדיגער רויטקייט גע־נומען צינדען די אויגען און ברענען די הערצער פון די ווילדע ריזען פון דעם לאנד פון וואך:

— מען האט אייך באשווינדעלט, מען האט אייך באַ־שווינדעלט! זעהט דאס ליכט דארט אין יענעם לאנד. זעהט, די פרינצעסין שבת איז דאך צוריק אין דעם לאנד פון שבת!

און אז דער מלך פון די ריזען האט זיך אומגעקוקט און האט פון דאס ניי דערזעהן דאס גרויסע ליכט וואס הויבט זיך ווידער אויף פון דעם לאנד פון שבת, איז ער אריין אין זעהר א גרויסען גרימצארן און האט גלייך אנגעשריבען א בריף צו דעם מלך פון דעם לאנד פון שבת און האט צו אים אין דעם בריף אזוי געזאגט:

„ויסען, זאלסטו וויסען, אז עס וועט דיר זיין וועה און ווינד אויב דו וועסט מיר ניט גלייך צוריקשיקען דיין טאכטער, וואס איז איצט די כלה פון מיין זוהן, — כדי זי זאל ווערען די

ווייב פון דעם גרויסען, העלדישען ריז מיט די שטאַרקע לאַנגע ציין, מיט וועלכע ער קאַן איבערבייסען דעם רוקען פון אַ לעבעדיגען חזיר. עס וועט דיר זיין זעהר ביטער, וואָרים איך וועל אויף דיר אָנשיקען מיין זוהן דעם חתן מיט פינף מאָל הונדערט טויזענט שטאַרקע ריזען און זיי וועלען פאַרוויסטען דיין לאַנד און זיי וועלען אייך דאָרט אַלע אויסראָטען פון דער וועלט און עס וועט פון אייך ניט איבערבלייבען קיין אנטרינענער און אנט־לאָפענער. די אַלע שטעט פון דיין לאַנד וועט ער נאָכדעם פאַר־ברענען און עס וועט נאָכדעם אויף דעם אָרט פון דיין לאַנד זיין וויסטע ערד און הימעל. און עס וועט גאָרניט דערקאָנט ווערען, אַז אויף דעם אָרט איז אַמאָל אַ לאַנד געווען, וואָרים דו האָסט גע־וואגט צו שפּעטען פון אונז, די לאַנגציינגיגע ריזען, וואָרים דו האָסט אונז געשיקט דיין ליכטיגע טאָכטער נאָר כדי זיך צו רייצען מיט אונז. און ווי נאָר זי איז געוואָרען די כלה פון מיין זוהן, אַזוי האָסטו זי דורך אַ כשוף גלייך אוועקגעכאַפּט פון אונז".

און אַז דער נלך און די האַרען און אַלע איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען דאָס דערהערט, האָבען זיי זיך אודאי זעהר שטאַרק דערשראָקען און זיי האָבען זיך פאַרזאַמעלט אין דעם קעניגליכען הויף און האָבען דערשראָקענע גענומען פרעגען :

— וואָס וועט זיין ?

וואָס זאָל מען איצט טאָן ?

דאָ האָט בערעל פּראַגער ערשט ריכטיג דערזעהן און דער־פיהלט צוליב וואָס ער איז דאָס אהער געבראַכט געוואָרען, צוליב וואָס דער גרויסער צדיק, דער פּראַגער רב, האָט אים דעם קאָנטשיק געגעבען, צוליב וואָס דער ליכטיגער גרייז פון דעם שבת פּאַלאַץ האָט אים די צוועלף שטערען־שטיינדלעך געגעבען. אודאי האָט ער געפיהלט, אַז דאָס איז אַ זאַך וואָס איז ניט פאַר זיינע כוחות, און דערצו האָט ער זיך נאָך געפיהלט אָפּגעשוואַכט פון

אַלע זיינע וואַנדערונגען. אָבער אַ איד איז דאָך פּאָרט אַ איד, און אַז דער פּראָגער רב האָט געשיקט, און אַז דער וואָס לעבט אייביג וויל, מוז דאָך אַ איד פּאָלגען. אַ ניט, צוליב וואָס דען לעבט אַ איד אויף דער וועלט ! ? און דערצו נאָך ווען ער האָט דערזעהן די ווילדע לאַנגציייניגע ריזען מיט זייערע גרויס צעעפּענטע מיילער, איז ער גלאַט אַריין אין אַזאַ גרויסען כעס, אַז ער האָט שוין גאָר טראַכטען ניט געקאָנט, און ער איז אַן אַנגעצונדענער צוגעלאָפען צו זיי :

— סטייטש, ווי וואַגען דאָס גאָר אַזוינע מיאוסע באַשעפּענישען ווי איר אַריבער טרעטען די גרעניצען פון דעם לאַנד פון שבת און דערצו נאָך רעדען אַזוינע חוצפה'דיגע רייד ?

האָבען זיך די לאַנציייניגע ריזען צו אים אָנגערופען מיט שפּאָט :

— מיר האָבען דאָס געטאָן און וועלען צו אייך טאָן אַזויפיעל און נאָך מער, דערפאַר וואָס מיר זענען ריזען און איר זענט מילבען אַנטקעגען אונז.

— אָבער איר גרויסע ווילדע חיות וואָס איר זייט, עס איז דאָך פּאַראַן אַ גרויסער גאָט אין הימעל. און די גבורה איז דאָך אין גאַנצען זיינע, און ער קאָן דאָך דערנידעריגען גרויסע און אויפהויבען געפאַלענע.

לאַכען זיי פון אים ווידער, און זאָגען :

— אָבער אַ פליג קאָן זיך סיי ווי ניט באַרימען אַז זי וועט אַריינפליהען אין אַ לייבענגרוב און וועט דאָרט איינשלינגען אַ לייב. און אין הימעל — זאָגען זיי, איז טאַקע פּאַראַן אַ גרויסער גאָט און זיין נאָמען איז שבתאי.

חמורים, וואָס איר זענט, האָט בערעל אויסגעשריען מיט גרויס כעס. אויב עס איז נאָר אַזוי באַשערט, קאָן אַ פליג אַ לייב דערשלאָגען, כאָטש איינשלינגען קאָן זי אים ניט. און ווער וואָלט

דען געוואַלט איינשלינגען אַזוינע מיאוסקייטען ווי איר זעגט. און אייער גאָט איז קעגען אונזער גאָט ווי אַ בייזער הונט וואָס קאָן ניט בילען.

דאָ זענען די ריזען אַריין אין כעס, און פאַנאַנדערגעעפענט זייערע גרויסע פילצייניגע מיילער, גרייט איינצושלינגען, בערלען מיט איין שלונג.

האָבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת אודאי זעהר שטאַרק דערשראָקען און האָבען זיך גענומען בעטען ביי בערלען:

— בערעל פּראַגער פון דער שטאָט פּראַג, דו קעניג פאַר־וואַנדעלטער, חבר אונזערער, פריינד און ברודער, דערבאַרעם זיך! אודאי זעהן מיר, אַז דו האָסט אַן אמת אידיש האַרץ און קאָנסט דערפאַר קיין עולות ניט פאַרטראָגען. אָבער דו זעהסט דאָך אַז יעדער פון זיי איז די גרויס ווי אַ מויער, און מען דאַרף דערפאַר זעהן מיט גוטע רייד, וואָרים וואָס קלעקען מיר קעגען זיי...

בערעל אָבער האָט זיך גאַר ניט געקאָנט באַרוהיגען. ניין, ניין — האָט ער גע'טענה'ט — ניט די גרויסע אין קערפּער גע־ווינען אין קריג, גרויס איז נאָר דער וואָס לעבט אייביג און די מלחמה איז זיינע, דער קריג איז צו אים און צו די, וואָס פאַרלאָזען זיך אויף אים. און צוליב דעם טאַקע האָט דאָס מיר ווייזט אויס דער פּראַגער רב זיין קאַנטשיק מיטגעגעבען. זיינע ליכטיגע אויי־גען זעהן דורך די וועלט פון עק צו עק, און ער האָט מן הסתם אַלץ געזעהען און געוואוסט. און ער האָט דאָס מיך געוויס געפירט מיט זיינע ליכטיגע בליקען און האָט מיך געבראַכט ביז צו אייך, כדי עס זאָל ערליך געהאַלטען ווערען אייער לאַנד, דאָס ליכטיגע לאַנד פון דעם ליכטיגען שבת.

און בערעל פּראַגער האָט אַרויסגענומען דעם קאַנטשיק און מיט אים גענומען שמייסען די ריזען מיט די ווילד צעעפענטע

מיילער. פון יעדען שמיץ האט געגומען פליהען אויף די ריזען שאר־פע מעסערם, שפיזען און שטיקער פייער. די ריזען האבען דערשראָ־קענע גענומען שפרינגען אויף זייערע ערטער און שרייען מיט באנומענע קולות:

— איר זענט בייזע פליגען, מיר וועלען פון אייך איצט אוועקגעהן, כדי קומען נאכדעם צוריק און זיך נוקם זיין אן אייך מיט ביטערקייט. אונזער אטעם וועט אייך פארלענדען, אונזערע ציין וועלען אייך פרעסען און אונזערע נאזלעכער וועלען זיך אנ־שכור'ן מיט דעם ריח פון אייער בלוט.

און נאכדעם האבען זיי זיך אויסגעדרעהט און גענומען לוי־פען און בערעל פראגער האט זיך נאכגעיאגט און נאכגעשריען:

לויפט, ווייל אייערע פגרים טארען נים בלייבען אין די גרענעצען פון דעם לאנד.

יב.

האבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאנד פון שבת אודאי זעהר שטארק געפרעהט אויף דעם וואס דער פראגער רב האט פארבאהאלטען אזויפיל כחות אין דעם קאנטשיק און וואס ער האט דעם דאזיגען קאנטשיק איבערגעענטפערט אין די הענט פון בערעל פראגער, ווארים זיי האבען דאך געזעהן באשיינפערליך, אז בערעל פראגער איז א מענטש וואס איז לכתחילה ווי צוגעגרייט געווארען פאר אזא זאך. און די פרינצעסין שבת איז דערביי די גאנצע צייט געשטאנען ביים פענסטער, און ווען זי האט געזעהן וואס דא איז פארגעקומען, איז צו איר פרייד גאר קיין גרענעץ ניט געווען.

בערעל פראגער האט זיך אבער גלייך נאכדעם דערפיהלט מיד און שוואך, ווארים עס איז גאר ניט געווען קיין קליינינגקייט צו האלטען אין האנט דעם רבי'נס קאנטשיק. בשעת עס האבען זיך אין אים צעשפילט די גרויסע כחות וואס דער פראגער רב האט דארטען באהאלטען. האבען די איינוואוינער פון דעם לאנד פון שבת מיט אמאל גענומען פיהלען א שרעק אויפגעהן צווישען זיי. זיי האבען גענומען טראכטען :

— בערעל איז זיך אודאי גרייט מוסר נפש צו זיין ווי א אמת'ער איד, און דער קאנטשיק האט אין זיך אודאי א וואונ־דערבארען כח, אבער וואס קאן דאס אלץ קלעקען קעגען פינף הונ־דערט טויזענט ריזען פון דעם לאנד פון וואך, וואס קלייבען זיך צו קומען אויף אונזער לאנד ?

און בערעל פראגער האָט זיך צו זיי אנגערופען מיט א גע־שטארקט קול:

— שרעקט זיך ניט, שבת איז צו גאָט, און אייער לאַנד איז מן הסתם זיינס, און ער וועט געווים קריגען אייער קריג.

און אַליין איז בערעל ארוים פון די טויערען פון דער שטאָט און האָט זיך געווענדעט צו גאָט און געזאָגט:

— אודאי ווייסטו, גאָטעניו, אַז איך בין א שוואכער און זינדיגער מענש, איך בין אויסגעמאטערט, און עס וואָלט זיך מיר איצט גאָר וועלען זיין אין דער היים לעבען מיין ווייב און קינדער, אָדער לעבען דעם ליכטיגען פראגער רב, דעם בעל מופת, צי גלאָט אזוי זעהן פאַר זיך די היימישע פראגער גאסען. נאָר א מענש איז דאָך אין דיינע הענט און דארף טאָן דיין ווילען, בפרט נאָך ווען דער מענש זעהט אַליין, אַז דאָס אומגערעכטע וויל פארדארבען דאָס גערעכטע. דאריבער, העלף מיר, גאָט, ווי דו האָסט מיר געהאָלפען צו פארטרייבען דעם פאנדול פון דער ווייסער שאָף, ווי דו האָסט מיר געהאָלפען צו פארטרייבען די מיאוס׳קייט פון דער לאַנד פון ריינקייט.

און בערעל פראגער האָט דערביי ארויסגענומען איינס פון די צוועלף שטיינדלעך, וואָס דער ליכטיגער גרייז האָט אים מיטגע־געבען. דאָס שטיינדעל האָט ווייס און פינקעלדיג געשיינט, און בערעל פראגער האָט דאָס איבערגעלעגט פון איין האַנט אין דער צווייטער און האָט געזאָגט:

— שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטע־רען, גיב מיר הילף!

איז ווי נאָר ער האָט דאָס אָפגעזאָגט, אזוי האָט זיך אויף דעם הימעל גלייך אויסגעשטערענט די גרויסע ליכטיגע שאָף, דער מזל פון דעם חודש אייר, און די שטערענדיגע ווייסע שאָף האָט צעעפענט איר מויל, און פון דאָרט איז גלייך ארויסגעפלויגען

א ליכטיג ווייס פערד, דאס אויסזעהן פון דעם פערד איז געווען בייז און ווילד, פון אונטער זיינע פיס האבען בליצען געשלאגען, אבער זיין ווייסקייט איז געווען קלאר און וואונדער־ליך. און פאר בערעל פראגער איז דאס געבליבען שטעהן, ווי עס וואלט צו אים געזאגט:

— איך בין גרייט דיך צו דינען.

און אויף דעם פערד איז געלעגען אנגעגרייט א ווייסער זיל־בערנער פאנצער און א שפיז און א שווערד און א פאר זילבערנע שטיוועל און א זילבערנער הוט. דער זילבערנער פאנצער האט גע־שיינט ווי די לבנה און די שפיז און די שווערד האבען געגלאנצט ווי א בליץ.

קוקט דארויף אזוי בערעל פראגער און טראכט:

— מן הסתם איז דאך דאס אזוי באשערט, מן הסתם דארף דאך אזוי זיין, מן הסתם איז דאך דאס אלץ פאר מיר אזוי אנגע־גרייט געווארען פון דעם וואס לעבט אייביג.

און ער נעמט און טוט אויף זיך אן די אלע זאכען. און ווי נאר ער האט דאס געטאן, אזוי האט ער מיט אמאל דערפיהלט א גרויסען אטעם פון גבורה אין אלע זיינע ביינער. דאס פערד האט גלייך געקניהט פאר אים, און ווען ער האט זיך אויף דעם ארויפגעזעצט, און געגומען דעם צוים אין די הענט אריין, אזוי האט זיך דאס אויפגעהויבען און גענומען שפרינגען מיט אים פיר מאן די הויך און פון אונטער די טריט פון דעם פערד האט א פייער געשאסען. און בערעל פראגער איז אזוי אריינגעריטען צוריק אין דער קעניגליכער שטאט פון דעם לאנד שבת, און די איינוואוינער פון דער שטאט האבען זיך פון אנהויב דערשראקען, ווארים זיי האבען אים ניט דערקאנט, ווייל זיינע קליידער האבען געשיינט מיט דעם גלאנץ פון דער לבנה, און זיין פנים האט גע־

פלאַמט ווי אַ ברענענדיג פייער. און אַזאַ שרעקליך פערד האָבען זיי נאָך אין זייער לעבען ניט געזעהן.

און ערשט ווען בערעל פּראַגער איז מיט זיין וואונדערליכען פערד איבערגעשפּרונגען די הויכע מויער, וואָס אַרום דעם מלכ'ס פּאַלאַץ און האָט זיך אָפּגעשטעלט און איז אַראָפּ פון זיין פערד און איז פאַר זיי שטעהן געבליבען, האָבען זיי אין זיין ברענענדי־גען פּנים דערקענט זייער גאַסט, דעם מלך בערעל פּראַגער פון דער שטאָט פּראַג. און זיי האָבען זיך אודאי זעהר דערפרעהט.

און די כחות אין בערלען האָבען דערווייל אַזוי שטאַרק גע־שלאָגען, אַז ער האָט גאָר ניט געקאָנט איינשטעהן רוהיג; איז אין הויף שוין פון יאָרען און יאָרען געלעגען אַ גרויסער מיר־מעלשטיין, וואָס קיין מענש האָט אים גאָר פון אָרט ניט געקאָנט רירען, איז ער צוגעגאַנגען און האָט מיט איין קלאַפּ פון זיין האַנט צעריבען דעם שטיין אויף שטויב.

האָבען זיי זיך אַלע זעהר שטאַרק פאַרוואונדערט אויף זיין גרויסען כח און זיי האָבען זיך געפרעהט און האָבען געזאָגט:

— איצט זעהן מיר באַשיינפּערליך, אַז מיר קאָנען מיט דיר אַרויסגעהן מלחמה האַלטען אויף די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָד, וואָרים מיר האָבען אין דיר אַ אָנלעהן און אַ העלפער.

און דער מלך פאַלט אים אויפ'ן האַלז און קושט אים, און די קעניגין שטעהט פאַר אים, דאַנקט אים מיט טרערען אין די אוי־גען, וואָס זי איז איצט זיכער, אַז ער וועט פאַר איר ראַטעווען איר איינציגע טאָכטער, די פּרינצעסין, די מלכה שבת. און די מלכה שבת קוקט אויף אים מיט איר גרויסען ליכטיגען ליכט. און זיי זעהן: ער זעהט גאַרניט אויס ווי אַ מענש, נאָר ווי אַ פייער־דיגער מלאך פון הימעל.

און נאָכדעם האָבען זיי זיך אַלע צונויפגענומען אַרום בער־לען און זענען מיט אים אַרויס באַגעגענען די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך.

און ווען זיי זענען אָפּגעגאַנגען זעקס טעג גאַנג איבער דער גרויסער מדבר, האָבען זיי פון ווייטענס דערזעהן דאָס אָנקומען פון די שווערע מחנות ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך מיט זייערע גרויסע רייטוועגען און מיט שווערדען, וואָס זענען אַזוי שרעקליך לאַנג און ברייט, אַז אַ ריז קאָן מיט איין מאָך פון אַזאַ שווערד אָפּהאַקען אָהן אַ שיער קעפּ און דער בן מלך, דער חתן פון דער מלכה שבת, איז געריטען פאַר זיי אויף אַ שרעקליך גרויסען און בייזען העלפאַנט, מיט זיין שרעקליך גרויסער שווערד אין זיין האַנט.

און אַז בערעל פּראַגער האָט דערזעהן די דאָזיגע שרעקליכע מחנה וואָס איז געגאַנגען אַנטקעגען אים ווי אַן אייזערנע וואַנט, האָט ער זיך גענומען שרעקען פאַר זיין חיל, די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת, און ער האָט ביי זיך געטראַכט :

— בעסער וועל איך פריהער איינשטעלען זיך אַליין און עס וועט זיין, טאָמער געשעהט מיט מיר אַן אומגליק, וועלען כאָטש די ליכטיגע איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען צייט צו אַנטלויפען.

האָט ער דערפאַר געהייסען, אַז די מחנות פון דעם לאַנד פון

שבת זאָלען זיך אָפּשטעלען און ווארטען פאַר אים. און אַליין האָט ער אין איין האַנט אָנגענומען דעם צוים פון זיין וואונדערליך פערד און אין דער צווייטער — דעם רבי'נס קאַנטשיק און האָט זיך אַ טראָג געטאָן און איז אריינגעשפרונגען גלייך צווישען די שרעקליכע מחנות פון די ווילדע ריזען. האָבען אים די ריזען גלייך ארומגערינגעלט און האָבען מיט שרעק גענומען קוקען אויף בערעל פּראַגער'ס פּנים, וואָס האָט געברענט ווי פייער, אויף זיין שיינענדיגען פּאַנצער און אויף דעם שרעקליכען פערד, אונטער וועלכען די ערד האָט גענומען שלאָגען מיט פלאַמען.

און אַז בערעל האָט דערזעהן זייער שרעק, האָט ער פאַר־שטאַנען, אַז גאָט האַלט מלחמה פאַר אים. און ער האָט מיט'ן קאַנטשיק גענומען שמייסען גלייך אויף זיי. דער קאַנטשיק האָט גענומען ווארפען שטראַלען, וואָס האָבען געשניטען די ריזען אין שטיקער, און דאָס פערד רייסט זיך אָפּ פון אָרט און גיט מ ט אים אַ שפּרינג אויף אַ מייל, און אַלע ריזען, וואָס געפינען זיך אויף דער מייל פאַלען אוועק טויט. נאָך אַ שפּרונג אויף אַ מייל, און נאָכאַמאָל אַזויפיל טויטע.

און אַז דער גרויסער ריז, דער חתן, האָט דאָס דערזעהן, האָט ער מיט זיין שרעקליכען העלפאַנט און מיט זיין שרעקליכען שווערד זיך גענומען לאָזען אַנטקעגן בערלען, האָט זיך בערעל'ס פערד אַ הויב געטאָן און זיך פאַרבייגעטראָגען פאַרביי אים, און בערעל האָט אים דערביי מיט זיין קאַנטשיק דערלאַנגט אַזאַ שמיץ, אַז דער חתן מיט זיין העלפאַנט זענען גלייך געוואָרען אַ באַרג אַש.

דעמאָלט האָט די גאַנצע ריזען מחנה דערזעהן, אַז זי איז פאַרלאָרען און זיי האָבען גענומען רעווען ווי ווילדע אָקסען און האָבען גענומען לויפען אין אַלע זייטען, אָבער זיי זענען פון דעם קאַנשטיק געשלאָגען געוואָרען אויף זייערע טריט, און זיי האָבען גענומען פאַלען ווי אונטערגעשניטענע זאַנגען אין פעלד.

האָבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד שבת צוריק אומגעקערט צו זייער לאַנד מיט גרויס פרייד, מיט געזאַנג און מיט טענץ. און בערעל פּראגער האָבען זיי אודאי אָפּגעגעבען גרויס כבוד.

און ווען אַלע זענען שוין אריין אין לאַנד פון שבת, איז בערעל פּראגער געבליבען איינער אַליין שטעהן אונטער'ן שטאָט, האָט זיך אומגעקוקט אין אַלע זייטען און גענומען טראַכטען :

— צוליב וואָס דאַרף איך, בערעל פּראגער, דען איצט האָבען דאָס פערד, דעם פּאַנצער, די שווערד און דעם שפּיז, כדי מענשען צו שרעקען ? וואָס בין איך דאָס אַ בער פון וואַלד, צי וואָס ?...

און בערעל איז אַראָפּ פון פערד און האָט אויסגעטאָן דעם זילבערנעם פּאַנצער און דעם זילבערנעם הוט און די זילבערנע שטיוועל און ער האָט פון זיך אַראָפּגענומען די בליצינגע שפּיז און די שווערד און האָט דאָס אַלץ צוריק צונויפגעלעגט אויף דעם פערד און האָט זיך אָנגערופען :

— דאָס אַלץ איז דאָך ניט מיינס, דאָס אַלץ האָט מען דאָך מיר מן הסתם געליגען, נאָר כדי דורכצופירען גאָט'ס ווילען. און דער ווילען איז דאָך שוין געשעהן. זאָל זיך דאָס דריבער אַלץ אומקערען וואוהין עס באַדאַרף.

האָט זיך דאָס פערד גלייך אָפּגעריסען, האָט זיך אויפגעהויבען און איז אוועק, ווי אַן אָדלער און ווי אַ פייל פון בויגען.

און בערעל פּראגער האָט זיך נאָכדעם דערפיהלט שוואַך, מיד און אויסגעמאַטערט, וואָרים צו גרויס זענען געווען די כחות וואָס האָבען ביז איצט געשטורעמט אין זיין דאַרען קערפּער. און ער האָט דערפיהלט, אַז ער איז שוין אַלט, און ער האָט אין דער שטיל אָפּגעזיפצט :

— עך, עך, ווי לאַנג נאָך האָט דאָס אַזאַ מענש ווי איך נאָך איינגאַנצען צו לעבען אויף דער וועלט ?... נאָך אַ דאַנק דעם, וואָס לעבט אייביג, וואָס פאַרלאָזט דיך ניט, וואָס גיט דיר די מעגליכ־קייט נאָך עפּעס צו טאָן פון זיינעט וועגען וואָרים זיין גענאַד איז גרויס און צו זיין גוטסקייט איז גאָר קיין גרענעץ ניטאָ.

יד.

אויף מאָרגען, אָבער, איז אָנגעקומען אַ בריף פון דעם ברודער פון דעם געפאַלענעם ריז פון דעם לאַנד פון וואָך און יענער האָט אים געשריבען :

„דו ביזט אַ כישופ׳מאַכער, דו קאָנסט זיך דערפאַר ניט באַרימען, אַז דו האָסט דאָס מיט דיין שטאַרקייט דער׳הרג׳עט מיין ברודער, דעם חתן פון דער מלכה שבת, מיט זיין גאַנצען חיל, וואָרים דו האָסט דאָך דאָס געטאָן מיט כישוף. זאָלסט אָבער וויסען, אַז איך בין נאָך אַ גרעסערער כשופ׳מאַכער פון דיר. און אַזוי ווי נאָך אונזערע געזעצען מוז נאָך דעם טו׳ט פון אַן עלטערען ברודער, אַ חתן, זיין כלה ווערען די כלה פון דעם אינגערען ברודער, געהערט דעריבער אייער ליכטיגע פּרינצעסין צו מיר, און זי איז מיינע אפילו אויב איך וויל זי אויפעסען מיט איין בים. און איך געה און קום איצט אויף דיר מיט אַ גאַנצען מיליאָן ריזען און איך וועל זיך נוקם זיין אָן דיר פאַר דעם בלוט פון מיין ברודער און פאַר דעם בלוט פון זיין גאַנצען חיל, וואָס דו האָסט פארגאָסען".

איז ווי נאָר בערעל האָט דערהערט די דאָזיגע רייד, האָט ער גאָר אינגאַנצען פאַרגעסען אָן זיינע יאָרען און אין זיין מידקייט און ער איז אַריין אין אַ גרויסען גרימצאָרן און ער האָט אים גלייך געענטפערט :

„דו עקעלהאַפטע בריאה פון דעם לאַנד פון וואָך ! ביזט אַ נאַר און אַ ליגנער. איך בין ניט קיין כישוף־מאַכער וואָרים איך

בין א איד און עס שטעהט בפירוש געשריבען „כי לא נחש ביעקב". עס זענען ניטא קיין כישוף'מאכער צווישען די קינדער פון יעקב. און מיט מיין כח האב איך דאס טאקע סיי ווי סיי ניט געטאן, נאר מיט דעם כח פון דעם אידישען גאט. ער איז גוט צו די, וואס פארלאזען זיך אויף אים, און ער וועט אונז מן הסתם אויך אויף ווייטער ניט פארלאזען, ווארים אז ער וויל שיקט ער די שטע־רען פון הימעל מלחמה האלטען פאר זיין פאלק. און דו, ווילדער ריז, זאלסט זיך ניט דערוועגען צו קומען צו אונזער לאנד מיט דיינע מיאוס'ע חילות, ווארים איך וועל דיך קומען באגעגענען זעקס טעג ווייט פון אונזער לאנד און וועל דיך מיט גאט'ס הילף באצווינגען און פארדארבען דיך מיט דיינע חילות, ווי איך האב באצוואונגען און פארדארבען דיין ברודער און זיינע חילות".

און בערעל פראגער איז טאקע גלייך ארוים אונטערן שטאט און האט ארויסגענומען איינעם פון זיינע שטערען־שטיינדלעך און האט דאס איבערגעלייגט פון איין האנט אין דער צווייטער און האט דערביי געזאגט:

— שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטע־רען, גיב מיר הילף!

האט זיך אויפ'ן הימעל גלייך אויסגעשטערענט דער ראק — דער מזל פון דעם חודש חשון און האט פאנאנדערגעעפענט זיין שטערענדיגען מויל, איז פון דארט גלייך ארויסגעפלויגען א שרעקליך ווילדער רויטער פערד, און האט זיך ווי א בליץ און ווי א פלוצלינגער שטורעם גענומען טראגען אויף מיילען און מיילען. און א רויטער און א בייזער און א ווילדער איז ער געקומען און איז געבליבען שטעהן פאר בערלען, ווי ער וואלט געזאגט:

— איך בין גרייט דיך צו דינען.

און אויף דעם רויטען פערד איז געלעגען א פאנצער און א הויכער הוט און א פאר שטיוועל און א שווערד און א שפיז אינ־

גאַנצען פון רויטען גאָלד און באַזעצט און באַצירט מיט פינקלענ־דיגע דימענטען און בריליאַנטען און מיט אַ סך אַנדערע טייערע שטיינער, וואָס לויכטען ווי די ליכטיגע זון. און ווי נאָר בערעל האָט דאָס אַלע אויף זיך אָנגעטאָן, האָט ער אין זיך ווידער דער־פיהלט גרויס כח, נאָך פיל גרעסער ווי דאָס ערשטע מאָל. און ער איז אַרויף אויף דעם רויטען פערד, האָט דאָס פערד זיך מיט אים מיט איין מאָל אויפגעהויבען אין דער לופטען, נאָך פיעל העכער ווי דאָס ערשטע מאָל, און ווען ער איז אַזוי אַריין אין שטאָט, האָבען אַלע איינוואוינער גענומען ציטערען פאַר שרעק. כאָטש זיי האָבען געוואוסט, אַז דאָס איז בערעל פּראַגער. וואָרים זיין פערד און זיין פייערדיג פּנים זיינען געווען נאָך שרעקליכער ווי דאָס ערשטע מאָל.

און בערעל פּראַגער האָט מיט זיך ווידער גענומען די חילות פון דעם לאַנד שבת און איז מיט זיי אַזוי אָפּגעגאַנגען פינף טעג און אויפ׳ן זעקסטען טאָג האָט ער באַגעגענט שרעקליך גרויסע חילות פון די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך, מיט זייערע גרויסע שווערדען. זיי זיינען אַלע געריטען אויף שרעקליכע עלעפאַנטען. און דער בן מלך פון דעם לאַנד פון וואָך איז געפאָרען אין פאָראויס. זיין עלעפאַנט איז געווען אַ פאַר׳כשופ׳טער. און ווי נאָר דער בן מלך האָט פון ווייטענס דערזעהן בערלען אויף זיין שרעקליכען פערד, אַזוי האָט ער דורך כישוף געמאַכט, אַז דער עלעפאַנט האָט זיך אַ הויב געטאָן זעהר הויך, און דער בן מלך האָט זיך אַזוי מיט אַן אויסגעשטרעקטען שווערד אין האַנט געלאָזט גלייך צו בערעל פּראַגער׳ס קאָפּ.

אַ גרויסער געשריי פון שרעק האָט זיך אַרויסגעריסען פון די מחנות פון דעם לאַנד פון שבת. בערעל פּראַגער׳ס פערד האָט שוין אָבער אַליין דערזעהן די געפאַר. פייערדיגע זיילען האָבען גלייך אַ שלאָג געטאָן פון אונטער דעם פערד׳ס פיס און דאָס פערד

האָט זיך אַ פּלוצלינגען הויב געטאָן אין דער הויך און האָט זיך פאַרבייגעטראָגען דעם ווילדען ריז מיט אַזאַ אימפּעט, אַז דער ריז און זיין עלעפאַנט האָבען זיך איבערגעדרעהט אין מיטען דער לופט ווי אַ דונער וואָלט זיי געטראָפען, און זיי זיינען ביידע אַראָפּגע־פאַלען אויף דער ערד און זיינען דער׳הרג׳עט געוואָרען.

נאָכדעם איז בערעל פּראַגער מיט זיין פערד און מיט׳ן קאַנ־טשיק אין האַנט אריין אין די צושראָקענע חילות פון די ווילדע ריזען און ער האָט זיי געשלאָגען אויף זייערע טריט און זיי האָ־בען גענומען רעווען ווי ווילדע אָקסען און האָבען גענומען פאַלען פון אונטער זיין האַנט, ווי עס פאַלען די אונטערגעשניטענע זאַנגען אין פעלד.

האָבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת נאָכדעם ווידער צוריקגעקערט צו זייער לאַנד מיט פרייד און מיט טענץ. און בערעל פּראַגער איז געגאַנגען מיט זיי און פאַר זיי, אויף זיין וואונדערליכען רויטען פערד, און זיין פּאַנצער פון רויטען גאָלד האָט זיך געלויכטען ווי די זון און זיין פּנים — ווי אַ ליכטיג פייער.

און ווען אַלע זיינען שוין אריין אין דער קעניגליכער שטאָט פון דעם לאַנד שבת האָט זיך בערעל פּראַגער ווידער איינער אַליין אָפּגעשטעלט אונטערן שטאָט און גענומען טראַכטען :

צו וואָס דאַרף איך האָבען אַזאַ שרעקליכען פערד און אַזאַ פּאַנצער און אַזאַ שפּיז און אַזאַ שווערד ? כדי צו שרעקען מענ־שען אין גאַס ? איך, בערעל פּראַגער, זאָל דאָס זיין ווי אַ בער פון וואַלד ? !

און ער איז אַראָפּ און האָט פון זיך אַראָפּגענומען די אַלע זאַכען און האָט זיי צוריק צוגעפּגעלייגט אויפ׳ן פערד. האָט זיך דאָס פערד גלייך אַ הויב געטאָן, אַ ריס געטאָן די ערד פון אונטער

זיך און אין איין אויגענבליק איז דאָס ערגעץ אַ פּליה געטאָן און איז נעלם געוואָרען.

און בערעל פּראגער האָט זיך באַלד נאָכדעם דערפיהלט נאָך פיעל שוואכער, ווי דאָס ערשטע מאָל, די ליפּען זענען אים געווען ווי פאַרברענט און די ביינער — ווי איינגעטריקענטע פון דעם גרויסען שטראָם כח, וואָס זיי האָבען אויף זיך ביז איצט גע־טראָגען. ער האָט זיך קוים געקענט האַלטען אויף די פיס.

אַ שרעק האָט ארומגעכאַפּט בערלען :

— רבונו של עולם, רבונו של עולם, וועסטו מיך כאָטש נאָך ברייינגען אַהיים צו מיין ווייב און קינדער ? !

טו.

אויף מארגען, אבער, ווען עס איז אנגעקומען א בריף פון דעם אינגערען בן מלך פון דעם לאנד פון וואך, אז די מלכה שבת געהער איצט צו אים און אז ער וועט איצט מיט נאך שטארקערע הילות געהן אויף דעם לאנד פון שבת, האט בערעל פראגער ווידער פארגעסען, אז ער איז שוואך און מיד, און ער איז ווידער ארויס אונטערן שטאט און געווארפען א שטערען־שטיינדעל, און עס האט זיך ווידער באוויזען א מזל אויף דעם הימעל און האט פון זיך ארויסגעלאזט א פערד מיט א פאנצער און מיט א שפיז און מיט א שווערד, און ווידער האט זיך בערעל באשילדט און באפאנצערט און האט זיך דערפיהלט שטארקער פון דעם שטארקסטען ריז אין דער וועלט און ער איז ארויס און האט ווידער באגעגענט די ריזען פון דעם לאנד פון וואך אויף דעם זעקסטען טאג, און האט זיי מיט גרויס כח געשלאגען אויף זייערע טריט און זיי זענען גע־פאלען אונטער די פיס פון זיין פערד און אונטער די שמיץ פון זיין קאנטשיק, ווי עס פאלען די זאנגען אין פעלד אונטער די הענט פון דעם שניטער. און נאך דער שלאכט, נאכדעם ווען ער האט אפגעלאזט דאס פערד האט ער זיך אודאי דערפיהלט נאך שוואכער.

און אזוי האט בערעל פראגער פארבראכט אין דעם לאנד פון שבת עלף וואכען, און האט פאר זיי געוואונען עלף מלחמות און האט אפגעווישט פון דעם פנים פון דער ערד עלף שרעקליכע ריזען

חילות מיט זייערע אַנפירער, די גרויסע ריזען, די זיהן פון דעם ריזען מלך פון דעם לאַנד פון וואָך.

און דער בייזער גייסט פון דעם רויטען שטערען שבתאי, וואָס האָט אַלץ געדייצט און געטריבען די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון וואָך מלחמה צו האַלטען מיט דעם לאַנד פון שבת צוליב דער מלכה שבת, האָט דאָס אַלץ צוגעזעהן און איז נאָך יעדער פאַר־לאָרענער שלאַכט אריין אין נאָך אַ גרעסערן צאָרן און פלעגט מיט נאָך מער ביטערקייט רייצען דאָס אויפגעקאָכטע בלוט פון די ווילדע ריזען. וואָרים כאָטש שבתאי האָט שוין קלאָר געזעהן ווי אזוי די שטערען פון הימעל העלפען בערעל פראַגער צו ראַטע־ווען זייער געליבטע מלכה שבת, האָט ער אָבער אויך געוואוסט אז אַ מענשען קינד קאָן ניט איבערטראָגען דעם שרעקליכען כח פון אַ שטערען און ער האָט דאַריבער ביי איטלאַכער שלאַכט געוואַרט אז דער דאַרער איד, דער סוחר פון שטאָט פראַג, וואָס זיין נאָמען איז בערעל פראַגער, וועט נאָכדעם אליין פאַלען אַ טויטער. און ווען שבתאי פלעגט פאַר יעדער נייער שלאַכט ווידער דערזעהן דעם דאַרען בערעל פראַגער אַ פאַרפאַנצערטען, אַ בליציגען, זיך טראָגען אַנטקעגען זיינע מחנות פון דעם לאַנד פון וואָך, פלעגט ער ניט ווימען ווי אזוי דאָס האָט געקאָנט פאַרקומען און ער פלעגט פאַר כעס נעמען קריצען מיט די ציין אזוי שטאַרק אז בליצען פלעגען נעמען פלאַצען פון זיין מויל:

— פון וואַנען נעמט אָט דער דאַרער איד די כחות צו פאַרען רייטענדיג אויף אַ שטערען און נאָכדעם לעבען בלייבען?

און ווען עס איז געקומען פאַר דער צוועלפטער שלאַכט האָט שבתאי זיך פאַרשטעלט פאַר אַ בעטלער און האָט זיך אליין אַראָפּ־געלאָזט צו די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך, וואָרים ער האָט דער־פיהלט, אז די צוועלפטע שלאַכט איז די וויכטיגסטע, וואָרים אויב אין דער צוועלפטער שלאַכט זאָל דער׳הרג׳עט ווערען דער צוועלפ־

טער זוהן פון דעם קעניג פון דעם לאַנד פון וואָד, וואָס איז איצט לויט'ן געזעץ דער חתן פון דער מלכה שבת, וועט דאָך שוין איי־בער געריסען ווערען אַלץ וואָס בינדט די מלכה שבת אַן אַן דעם לאַנד פון וואָד. און זי קאָן זיך דאָך חלילה נאָכדעם צוריק אומ־קערען צו דעם פיש, דעם היטער פון שבת.

און צו בערעל פראַגער איז נאָכדעם אָנגעקומען אַ בריף פון דעם צוועלפטען בן מלך פון די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָד אַזוי צו זאָגען:

דו גרויסער כשוף'מאַכער און אָפּשפּרעכער, זאָלסט ניט מיינען, אַז איך האָב מורא פאַר דיין צויבערקונסט. עס איז אמת, אַז מיינע ברידער זענען אויך זעהר קלוג געווען אין דער צויבערקונסט אָבער זיי האָבען געמאַכט אַ טעות אין חשבון, זיי זענען מיט דיר געגאַנגען מלחמה האַלטען אויף דעם זעקסטען טאָג, און אַזוי ווי דעם טאָג האָסטו געווים פאַר'חשופ'ט איז דערפאַר דיין מזל גע־ווען אַזוי גרויס. איך אָבער וועל צו דיר קומען אויף דעם צוויי־דעם טאָג האָסטו געווים פאַר'כשופ'ט איז דערפאַר דיין מזל גע־פאַטער, דער גרויסער און מעכטיגער קעניג פון דעם לאַנד פון וואָד, און אויך אונזער גאָט, דער גרויסער שבתאי, און מיר וועלען אייך אַלע צעטרעטען, ווי קליינע ווערים, און מיר וועלען זיך אָן אייך נוקם זיין פאַר דעם בלוט פון מיינע ברידער, די עלף גרויסע ריזען, און פאַר דעם בלוט פון זייערע גרויסע חילות, און די פרינ־צעסין שבת, וואָס איז איצט מיין כלה, וועל איך ברייננגען מיט זיך צוריק אין אונזער גרויסען לאַנד פון וואָד, און זי וועט דאָרט פאַר די אויגען פון דעם גאַנצען פאָלק ווערען מיין ווייב און מיין מאַלכיים.

בערעל פראַגער איז שוין דעמאָלט געווען שוואַך, כמעט ווי אַ קליין קינד, דאָס איינציגע וואָס האָט אים נאָך געגעבען כח צו האַלטען זיך אויף די פיס ווי עס פאַסט פאַר אַ מלך, איז געווען דער

קאנטשיק, וואס איז אזויפיל יארען געוועז אן עדות פון דעם פראַ־גער רב'ס לערנען תורה אליין און מיט זיינע תלמידים. און ווען בערעל פראגער האט איבערגעלייענט דעם בריף פון דעם לעצטען ווילדען בן מלך, איז ער פונדעסטוועגען ווידער אריין אין גרויס כעס, און ער האט באפוילען צו זאגען דעם לעצטען ווילדען בן מלך:

דו ביזט א ליגנער ווען דו זאגסט, אז איך בין א כשופ'מאכער און אן אפשפרעכער. ניטא קיין כשוף אין יעקב'ן, נאר א שטערען טרעט אויף פון יעקב'ן און די מזלות פון הימעל קריגען זיין קריג. און איך האב ניט קיין מורא פאר דיר און פאר דיין פאטער און פאר דיין גאט האב איך אויך קיין מורא ניט, ווארים וואס קאן מיר טאן דיין שטומער הונט, וואס קאן ניט בילען? זעה, איך וועל אויף דיר קומען אין דיין געצייכענטען טאג אהן כשוף, נאר מיט דעם נאמען פון דעם לעבעדיגען גאט, וואס האט באשאפען די גאנצע וועלט, און דעם טאג פון שבת, כדי אים צו הייליגען און ערליך האלטען. און איך וועל דיך שלאגען אויף דיינע טריט, ווי איך האב געשלאגען דיינע ברידער מיט זייערע חיילות.

און בערעל פראגער איז נאכדעם ארויס אונטערן שטאט, האט ארויסגענומען דאס לעצטע שטיינדעל, דאס איז געוועזען א שווארץ פינקלענדיג שטערען שטיינדעל, און ווי נאר ער האט דאס איבער־געלייגט פון איין האנט אין דער צווייטער און האט געזאגט:

שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטערען, שטיינדעל־שטערען!, גיב מיר הילף!

אזוי האט זיך אויפ'ן הימעל גלייך אויסגעשטערענט דער עקדיש, דער מזל פון דעם חודש תמוז, און ווי נאר דער עקדיש האט צעעפענט זיין מויל, אזוי איז פון דארט גלייך ארויסגעשפרונגען א שרעקליך שווארץ פערד. און דאס פערד האט זיך ווי א ביי־זער וויכער א יאג געטאן איבער דער לופט, אויפשלאגענדיג שווא־רצע בליצען און שווארצע זיילען רויך. און אזוי איז דאס פערד אלץ

געפלויגען בייז און ווילד ביז עס איז געקומען צו בערעל פּראַגער און האָט זיך פאַר אים אַוועקגעשטעלט ווי אַן אריינגעגראָבענס, ווי עס וואָלט צו אים געזאָגט:

זעה, איך בין גרייט דיך צו דינען.

און אויף דעם פערד איז געלעגען און געפינקעלט אַ שוואַרצער פּאַנצער, און שוואַרצע שטיוועל, און אַ שוואַרצער הוט, און אַ שוואַרצע שפּיז, און אַ שוואַרצע שווערד.

און ווען בערעל פּראַגער האָט זיך אין דעם אַנגעטאָן, האָט ער זיך דערפיהלט נאָך פיעל שטאַרקער און מעכטיגער, ווי אַלע פריהערדיגע מאָל, אַלץ אויף אים איז געווען פינקלענדיג שוואַרץ. נאָר זיין פּנים איז געווען צעגליהט און האָט זיך געלויכטען ווי די זון. דאָס שרעקליכע שוואַרצע פערד האָט מיט גרויס דרך ארץ געקניהט פאַר אים און ווען ער האָט זיך אויף דעם ארויפגעזעצט און גענומען דעם קאַנטשיק אין זיין האַנט האָט זיך דאָס אויפגעהויבען און גענומען פליהען מיט אים נאָך פיל העכער פון אַלע פריהערדיגע פערד. און ווען ער איז מיט דעם פערד אריבערגעשפּרונגען די מויער פון דער קעניגליכער שטאָט פון דעם לאַנד פון שבת, און די איינוואוינער האָבען אים דערזעהן צווישען זיך אַזאַ שוואַרצען מיט אַזאַ ברענענדיגען פּנים, וואָס לויכט ווי די זון און אויף אַזאַ שרעקליך שוואַרצען פערד איז אויף זיי אַנגעפאַלען אַ פּחד פאַר זיין שוואַרצקייט און פאַר זיין ליכטיגקייט און פאַר דעם שרעקליך שוואַרצען פערד. וואָרים כאָטש זיי זענען שוין געווען געוועהנט צו זעהן אים אַלע מאָל אַן אַנדערען האָבען זיי זיך אים אַזוינעם אָבער קיינמאָל גאָרניט געקאָנט פאָרשטעלען. פונדעסטוועגען האָבען זיי זיך אַלע גלייך צונויפגענומען ארום אים און זענען מיט אים ארויס באַגעגענען די ווילדע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך.

און דער ריז, דער בן מלך, און זיין פאָטער דער קעניג האָבען

זיך פאַנאַנדערגעטיילט אין צוויי גרויסע מחנות כדי זיי זאָלען קאָנען אַנפאַלען אויף בערעל פראַגער מיט זיינע מחנות פון צוויי פאַרשידענע זייטען, און זיי זיינען אַלע געווען שטאַרק געפּאַנצערט און זענען געריטען אויף שרעקליכע עלפאַנטען. און שבתאי פאַר־שטעלט אַלס אַ בעטלער איז אויך געווען צווישען זיי, און פאַר זייערע מחנות זענען אין דער לופטען הין און צוריק אַנגעפלויגען שרעקליך גרויסע שאַרפע שפּיזען און שווערדען. דאָס איז אַלץ געמאַכט געוואָרען דורך אַזא כשוף, אַזוי אַז עס איז גאָר ניט מעגליך געווען צוצוקומען נאָהענט צו זיי און מען זאָל ניט צעשניטען ווע־רען אין שטיקער.

ווי נאָר אָבער בערעל פראַגער׳ס שרעקליך שוואַרצער פערד האָט זיך אַ הויב געטאָן אין דער לופטען און בערעל האָט אַ שמיץ געטאָן מיט׳ן קאַנטשיק, אַזוי זענען די שווערדען און די שפּיזען גלייך אַ פאַל געטאָן צו דער ערד און זיי זענען צעבראָכען געוואָ־רען ווי שערבלעך. און דאָס פערד איז אריין צווישען די מחנות און גענומען אַרומשפּרינגען אויף מיילען אַרויסלאָזענדיג גיפטיגע שוואַרצע בליצען פון אונטער זיינע פיס און אַ גיפטיגען רויך פון זיינע שרעקליך צעעפענטע נאָזלעכער.

און בערעל פראַגער איז דערביי געזעסען אין זיין שוואַרצען פאַנצער אויף דעם שוואַרצען פערד, און זיין צעגליהט פנים, וואָס האָט זיך געלויכטען ווי אַ ליכטיג פייער האָט געאָטעמט מיט כח און גבורה און זיין שטאַרקע האַנט האָט געשמיסען מיט׳ן קאַנטשיק איי־בער זייערע קעפּ טויט און פאַרדאַרבונג. און איבער יעדער מייל וואָס ער איז אַזוי אַריבערגעשפּרונגען מיט זיין שוואַרצען פערד זענען זיך די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך פאַנאַנדערגעפאַלען איבער דער מדבר, ווי זאַנגען אונטער די הענט פון אַ שניטער. און דער ריז, דער בן מלך, האָט זיך דורך כשוף אויפגעהויבען אין דער לופטען און האָט זיך מיט זיין אויסגעשטרעקטען שווערד געלאָזט גלייך

צו בערלען, אָבער די שאַרפע פּיילען, וואָס האָבען זיך איינאַיינעם מיט שרעקליכע פלאַמען געטראָגען פון בערעל׳ס קאַנטשיק, האָבען זיך גלייך אַריינגעגעסען אין זיין לייב און ער איז אַ פאַרבלוטיג־טער אַראָפּגעפאַלען צו דער ערד שרייענדיג ווילד פון ביטערע שמערצען.

און אַז דער פאַרשטעלטער בעטלער, דער גייסט פון דעם שטערען שבתאי האָט דאָס דערזעהן, האָט ער מיט גרויס כעס גע־נומען טרייבען דעם פאָטער, דעם קעניג פון דעם לאַנד פון וואַר, ער זאָל מיט זיינע אָפּגעטיילטע מחנות אַרויס פון זיין באַהאַל־טעניש און זאָל אָנפאַלען אויף בערלען פון אונטען. האָט זיך דער פאָטער מיט זיינע מחנות אויפגעהויבען אויף זייערע פאַר׳כשופ׳טע עלעפאַנטען, אָניאָגען אָבער בערעל פּראַגער מיט זיין פערד האָבען זיי ניט געקאָנט. און ווען בערעל פּראַגער איז אינגאַנצען פאַרטיג געוואָרען מיט די מחנות פון דעם צוועלפטען זון, וואָס איז איצט אַ שטאַרבענדיגער געלעגען אין אַ טייך בלוט, האָט ער זיך ערשט אויסגעדרעהט אַנטקעגען דעם פאָטער, וואָס האָט זיך מיט זיינע ריזיגע מחנות געטראָגען צו אים אויף די פאַר׳כשופ׳טע עלעפאַנטען, וואָס האָבען פון זייערע לאַנגע נעזער געשאָסען מיט פייער און מיט קוילען.

איז בערעל מיט זיין פערד גלייך אַ שפּרונג געטאָן צו זיי, און ווי נאָר זיי האָבען פאַר זיך דערזעהן דאָס שרעקליך שווארצע פערד מיט דעם רייטער, וואָס איז שרעקליך שוואַרץ און שרעקליך ליכטיג איז אויף זיי אָנגעקומען אַ גרויס צעטומלעניש און פון די שמיץ פון דעם קאַנטשיק און פון דעם פערד׳ס אָטעם, האָבען זיי גענומען פאַלען צו דער ערד, וואָס האָט געברענט פון דעם פערד׳ס שוואַרצע און גיפטיגע בליצען, ווי אַ ים פון שוואַרצען פייער.

דער מלך אַליין האָט זיך נאָך געהאַלטען אין דער לופטען לייגנער פון די אַנדערע ריזען אָבער פון בערעל׳ס שמיץ איז אים

פריהער אראָפּ די גרויסע קרוין פון זיין גרויסען קאָפּ, נאָכדעם איז אים ארויסגעשלאָגען געוואָרען די גרויסע שווערד פון האַנט. נאָכדעם האָט ער געכאַפּט אַזאַ שמיץ, אַז ער האָט זיך אָנגעצונדען און איז אראָפּגעפאַלען און איז אינאיינעם מיט זיין עלעפאַנט פאַרברענט געוואָרען אויף קויל.

און אַז שבתאי האָט דאָס דערזעהן האָט ער פּאָר כעס גענומען קריצען מיט די ציין אַזוי שטאַרק, אַז וויסטע בליצען האָבען גענומען פליהען פון זיין מויל ארויס, און דאָ גראָד זענען נאָך די קעניגין און די פּרינצעסין פון דעם לאַנד שבת, ארויס פון די גרעניצען פון זייער לאַנד שבת כדי בעסער אָנצוקוקען די גרויסע מלחמה, וואָס קומט פאָר בלויז איין טאָג גאַנג פון זייער לאַנד. און ווי נאָר שבתאי האָט זי דערזעהן, אַזוי האָבען זיך די פאַרשטעלטע בעטלערישע קליידער אויף אים אָנגעצונדען און זענען פאַרברענט געוואָרען. און ער האָט זיך גלייך מיט דונערס און בליצען אויפגעהויבען אין דער לופטען.

— שבתאי, שבתאי ! — האָבען אויסגעשריען די איבערגעבליבענע מחנות ריזען — העלף אונז, שבתאי, מיט דיינע דונערען, מיט דיינע בליצען, ווען ניט געהען מיר פאַרלוירען !

די פּרינצעסין, די מלכּה שבת האָט גלייך דערקאַנט דעם קלאַנג פון דעם דונערען און בליצען, און האָט זיך גענומען לויפען צוריק צו די גרענעצען פון דעם לאַנד שבת.

און אַז בערעל פּראַגער האָט דערזעהן די שרעקליכע רויטע געשטאַלט זיך טראָגען מיט אַזאַ ווילדען רעש, האָט ער גלייך פאַרשטאַנען, אַז דאָס מוז געוויס זיין דער שרעקליכער גייסט פון דעם שטערען שבתאי און ער האָט מיט זיין גאַנצען הארצען גענומען שרייען צום הימעל

— גרויסער גאָט ! איז דאָס מעגליך, אַז נאָך אַזויפיל הילף

וואָס דו האָסט מיר געגעבען זאָל ערשט דאָס גרויסע אומגליק געשעהן ? גיב כחות, גאָט ! העלף ! העלף !

איז דאָס שווארצע פערד מיט איהם אַ שפּרונג געטאָן עטליכע מייל די הויך און זיך אָנגעטראָגען גלייך אַנטקעגען שבתאי׳ן פּונקט אין דער מינוט, ווען ער האָט שוין געוואָלט אראָפּנידערען און אויפכאַפּען די ליכטיגע מלכה שבת. שבתאי איז דאָ געבליבען הענגען אין דער לופטען און גענומען ווארפען בייזע רויטע פלאַמען און בליצען פון זיינע קריצענדיגע ציין, ווארים ער האָט דערזעהן, אַז בערעל פּראַגער האָט אַ שרעקליכען קאַנטשיק אין זיין האַנט, און אַז דאָס פערד אויף וועלכען ער רייט איז פון דעם עקדיש, דער מזל פון דעם הודש — — — —

דער קאַנטשיק קאָן אים אונטערשניידען די באָרד, זיינע האָר, זיינע כחות צו פליהען, און דאָס פערד קומט פון דעם עקדיש, און עס האָט אין זיך דערפאַר געטוג גיפט אים אינגאַנצען צו פאַרניכטען.

שבתאי האָט, ווארפענדיג זיינע רויטע בליצען, זיך געפּרואווט אַ הויב טאָן אַביסעל העכער, כדי ער זאָל זיך קאָנען לייכטער אויסדרייהען און אַנטלויפען, האָט דאָס פערד דאָס גלייך דער־פיהלט און זיך אַ הויב געטאָן נאָך העכער פון אים. שבתאי האָט זיך גענומען בליצשנעל ווארפען אויף רעכטס און אויף לינקס, האָט דאָס פערד זיך אַ טראָג געטאָן נאָך אים און האָט זיך מיט די אונטערשטע פיס אָנגעשלאָגען אָן דעם מינדסטען פינגער פון שבתאי׳ס פוס. איז שבתאי גלייך אראָפּגעפאַלען צו דער ערד און איז אַ פלאַמיג רויטער און אַ הינקעדיגער אוועקגעשפּרונגען איבער דער מדבר, אהין צו די בערג, וואו די זון זעצט זיך. און אונטע־ אים זיינען ווי אַ ברענעדיגער רויטער וואַלד נאָכגעפלויגען זיינע פלאַמענדיג רויטע האָר און האָבען געברענט די אומגעפאַלענע ריזען.

דאָ איז דאָס שוואַרצע פֿערד מיט אים אַ שפּרונג געטאָן

און בערעל פראגער איז נאכדעם אראפ און האט זיך איינ־איינעם מיט די איינוואוינער פון דעם לאנד פון שבת נאכגעיאגט נאך די איבערגעבליבענע ריזען פון דעם לאנד פון וואך און ער האט זיי געיאגט און געשלאגען ביז ער האט זיי צוריק פארטריבען אין זייער לאנד, ביז ער האט זיי באצווינגען, אז זיי זאלען לערנען און פאלגען די געזעצען פון דעם לאנד פון שבת, אז זיי זאלען גלויבען אין דעם גאט וואס האט באשאפען דעם שבת, כדי אים צו הייליגען און הערליך האלטען.

טז.

האבען זיך נאכדעם די איינוואוינער פון דעם לאנד פון שבת אינאיינעם מיט בערעל פראגער, צוריק אומגעקערט צו דעם לאנד פון שבת, און זיי האבען בערלען אפגעגעבען גרויס כבוד, און האבען פאר אים געזונגען געזאנגען און תפילות און לויב לידער.

און ווען זיי זענען שוין אריינגעקומען אין דעם לאנד פון שבת, האט בערעל פראגער זיך דערמאנט, אז ער האט א באפעהל צוצופיהרען די פרינצעסין שבת צום ברעג פון ים איידער ער לאזט אפ זיין לעצטען פערד. האט ער דאס געלאזט וויסען דעם מלך, און דער מלך האט דאס געלאזט וויסען דער קעניגין, און ווען די קעניגין האט דאס געלאזט וויסען דער פרינצעסין, האט די פרינצעסין שבת מיט א זעהר טרויעריגען געמיט צוגעגעבען, אז זי ווייסט אויך פון דעם באפעהל און אז מען מוז אים פאלגען...

האט דאס דער מלך געלאזט וויסען דעם גאנצען פאלק און דאס פאלק האט זיך צונויפגענומען און איז ארויס אינאיינעם מיט זייער מלך און מיט דער מלכה, צו פירען די פרינצעסין שבת צום ברעג פון ים, און בערעל פראגער איז געפארען פאר זיי אין זיין וואונדערליכען פאנצער, אויף זיין וואונדערליכען פערד מיט דעם פראגער רב'ס קאנטשיק, וואס האט געשיינט און געפינקעלט אין זיין האנט.

ווי נאר זיי זענען ארויס פון די גרענעצען פון דעם לאנד שבת, אזוי האט זיך גלייך איבער דער מדבר באוויזען דער רויטער

שבתאי. הינקענדיג און שפּרינגענדיג האָט ער זיך אַ פּאָר מאָל אויפגעהויבען איבערן הימעל גרייט אַראָפּצופליהען און אויפכאַפּען די פּרינצעסין שבת. בערעל פּראַגער און דאָס פערד זענען אָבער געווען אויף דער וואַך און שבתאי האָט זיך אַלע מאָל גע־מוזט אַראָפּלאָזען אויף דער ערד מיט ליידיגע הענט און קריצענ־דיגע ציינער.

און אַזוי, ביז זיי זענען צוגעקומען צום ברעג פון ים.

ווי נאָר אָבער זיי זענען צוגעקומען צום ברעג פון ים, אַזוי האָט זיך פון וואַסער מיט אַמאָל אַהויבגעטאָן אַ שרעקליך גרויסער פיש און האָט צעעפענט זיין גרויס מויל אַזוי, אַז זיינע אונ־טערשטע ציין זענען געבליבען ליגען אויפ'ן ברעג און זיינע אוי־בערשטע האָבען פאַרדעקט אַ שטיק הימעל. אַ וואונדערליך פינק־לענדיגע קרוין איז אַרויס פון דעם פיש'ס מויל. אַ גרויסער טייל פון דער מדבר, פון דעם ים און פון דעם הימעל איבער זיי איז באַלויכטען געוואָרען פון דעם גרויסען ליכט וואָס די קרוין האָט פון זיך אַרויסגעגעבען. און די קרוין איז צוגעקומען ביז צו דער ליכטיגער פּרינצעסין שבת און האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף איר קאָפּ. דעמאָלט האָט זיך דאָס ליכט פון דער פּרינצעסין און פון דער קרוין גענומען שיינען נאָך ליכטיגער און העלער.

איז דאָס אודאי אַלעמען זעהר געפעלען געוואָרען. נאָר איידער זיי האָבען זיך צייט געהאַט אומקוקען, דערזעהן זיי די פּרינצעסין שבת שטעהט פאַר'ן פיש און בעט מיט אַ זעהר גרויס עלענד אין איר קול :

— פיש, ווען וועט שוין קומען דער טאָג פון שטענדיגען שבת ? !

עס איז געוואָרען שטיל. דער פיש האָט אויף דעם גאָר ניט געענטפערט. ער האָט נור אַ צעעפען געטאָן זיין מויל נאָך גרעסער, אַזוי אַז זיינע אונטערשטע ציין זענען שוין געלעגען ווי אַ ביינערנע

שוועל אונטער אירע פיס. און די פרינצעסין שבת האט נאכאמאל מיט גרוים בייגקעניש אין קול איבערגעפרעגט:

— פיש, ווען וועט שוין קומען דער טאג פון שטענדיגען שבת?

האבען דאס אודאי אלע צוגעקוקט מיט שרעק און מיט שטוינען און מיט שטארק קלאפענדיגע הערצער. און איידער זיי האבען צייט געהאט קומען צו זיך איז שוין דער פיש מיט דער פרינצעסין געווען אין מיטען ים.

א גרוים עלענד האט זיך גענומען שפרייטען איבער די מחנות פון דעם לאנד פון שבת. שטיל און שטום זענען זיי אינאיי־נעם מיט זייער מלך און מלכה געשטאנען און געקוקט צום ים, וואוהין עס איז פארשוואונדען דער פיש מיט דער פרינצעסין שבת.

בערעל פראגער האט זיך דערפיהלט ווי א שולדיגער, און מיט א שווער געמיט און א געבראכען הארץ האט ער א ווייל אויך געקוקט אויפן ים, כאטש ער האט פארשטאנען אז דאס איז דער אייגענער פיש, וואס האט זיי פריהער געהאט איינגעשלונגען. כאטש ער האט געוואוסט, אז אינוויינינג אין דעם פיש איז ווי אין א ליכטיגען פאלאץ, כאטש עס איז אים אזוי שטארק געפעלען געווא־רען צו זעהן נאכאמאל אט די וואונדערליכע קרוין וואס איז ארוים פון דעם פיש און האט זיך אזוי שעהן אנגעטאן אויף דעם קאפ פון דער פרינצעסין שבת. אבער פארוואס האט דער פיש פונקט איצט געדארפט אוועקנעמען די פרינצעסין שבת פון דעם לאנד שבת? צוליב וואס האט מען נעדארפט פירען אט די אלע שרעקליכע מלחמות, אויב די מלכה שבת זאל ערשט נאכדעם אוועקגענומען ווערען? און פארוואס איז דאס נאך אויף מיר אויסגעפאלען צו זיין דער, וואס האט אליין געהאלפען אוועקנעמען זייער ליכטיגע טאכטער, שבת? בין איך דען ניט געבראכט געווארען צו זיי כדי

זי צו ראַטעווען ? און צום סוף, נאָך אַלע ציטערנישען און שרעקען... צוליב וואָס איז דאָס אַלץ געווען ?

באַלד אָבער האָט זיך בערעל פּראָגער געכאַפּט, אַז אַ איד טאָר קיין קשיות ניט פרעגען. וואָרים, אַז עס איז אַזוי געשעהן, דאַרף דאָך מן הסתם אַזוי זיין. מן הסתם וויל דאָך אַזוי דער, וואָס לעבט אייביג און דערצו ווייסט ער דאָך אַז אינווייניג אין דעם פיש איז אַלץ אַזוי גוט און שעהן. אָבער עס איז פאַרט געווען אַ גרויס רחמנות צו קוקען אויף דעם עלענדען מלך און דער מלכה און אויף די אַלע מחנות פון דעם לאַנד פון שבת, וואָס האָבען אַלע ווי איינער, ווי פאַר׳יתום׳טע געקוקט צום ים מיט זייערע פאַרביינקטע אויגען. האָט דאָס בערלען זעהר שטאַרק פאַרקלעמט ביים האַרצען, און כאָטש ער האָט דאַכט זיך גוט געוואוסט, אַז ער טאָר שוין איצט מער קיין וואָרט ניט רעדען, האָט ער זיך אָבער ניט געקאָנט איינהאַלטען. ער האָט זיך פּלוצלינג ווי פאַרגעסען אין אַלץ און האָט זיך געווענדעט צום אומגליקליכען מלך כדי צו טרייסטען אים, כדי אים צו דערצעהלען ווער דער פיש איז. אָבער ווי נאָר ער האָט אַ עפענגעטאָן דאָס מויל און נאָר ארויסגערעדט :

— טייערער מלך, דער פיש...

אַזוי האָט זיך דאָס פערד אונטער אים פּלוצלינג אַ ווילדען הויבגעטאָן אין דער לופטען און האָט זיך מיט אים, ווי אַ שרעקליכער שטורעם, גענומען טראָגען איבער פעלדער און וועלדער, איבער ים׳ען און טייכען, און האָט זיך נאָכדעם מיט אים ערגעץ אַראָפּגעלאָזט אין אַ ווילד פרעמדען לאַנד, ערגעץ לעבען אַ פּאַלאַץ, מיט פּערעלמוטערנע טורעמס, וואָס איז געשטאַנען לעבען אַ פרעמדער קעניגליכער שטאָט.

בערעל איז אין הוילע שרעק געזעסען אויפ׳ן פערד און מיט זיינע צעשראָקענע אויגען געזעהן, אַז די שטאָט איז ניט פּראָג.

— עס איז ניט פּראָג, עס איז ניט פּראָג ! — האָט בערעל

מיט גרויס ביטערניש גענומען רעדען. — פערד, צי שטערען ! דערבאַרים זיך. ביז וואַנען נאָך וועל איך זיך אַזוי ארומוואַגלען צווישען פרעמדע לענדער ? איך בּיינק אַהיים, איך בין מיד, איך בין קראַנק. און אין דער היים האָב איך אַ ווייב און האָב קינדער. און איך האָב זיי שוין אַזוי לאַנג ניט געזעהן !

דאָס פערד אָבער האָט זיך ניט גערירט פון אָרט.

טראַכט ביי זיך בערעל פּראַגער :

אודאי איז מיר איצט וועה און וויינד. נאָר וואָס קאָן איך זיך איצט העלפען. איך מוז זיך פאַרלאָזען אויף גאָט'ס בּאַראַט. וואָס דען קאָן אַ זינדיגער מענש טאָן ? מן הסתם איז דאָך מיר באַשערט אַזוי, מן הסתם דאַרף דאָך אַזוי זיין. און דער וואָס לעבט אייביג וועט דאָך מיך מן הסתם פאַרט ניט פאַרלאָזען. און זיצען אַזוי אויפ'ן פערד ווי אַ ליימענער גולם איז דאָך אודאי קיין תכלית ניט.

און בערעל פּראַגער האָט שווער אָפּגעזיפצט און איז אַראָפּ פון פערד און האָט זיך אויסגעטאָן דעם פינקעלנדיגען פּאַנצער און דעם הוט און די שטיוועל און די שווערד און די שפּיז, וואָרים צוליב וואָס דאַרף ער דאָס אַלץ ? ער וועט דאָך דערמיט ניט אַרומגעהן שרעקען מענשען אין די גאַסען. ער איז דאָך חלילה ניט קיין בער פון וואַלד. און ווי נאָר ער האָט דאָס אַלץ צוריק צונויפּ־געלייגט אויפ'ן פערד, אַזוי האָט זיך דאָס שוואַרצע פייערדיגע פערד גלייך אויפגעהויבען און האָט זיך אין ווילדער איילעניש אַוועקגעטאָן אַרום בערלען און אַרום דעם פּאַלאַץ וואָס האָט זיך געפונען פאַר דער שטאָט, ניט ווייט פון בערלען, און דאָס פערד האָט נאָך זיך נאָכדעם איבערגעלאָזט אַ גרויסען שטערענרינג און איז אַוועק ווי אַ ווילדער ווינטער.

טראַכט זיך בערעל :

— ווי באַלד אַזוי, איז דאָך ניט מער ווי רעכט אַז איך זאָל זיך לאָזען צו דעם דאָזיגען פּאַלאַץ.

ווי נאָר אָבער בערעל וויל זיך רירען פון אָרט, דערפילט ער מיט אַמאָל אַז ער האָט שוין אין זיך גאָר קיין כחות ניט. און ווי נאָר ער האָט אַ הויבגעטאָן אַ פוס, אַזוי איז ער גלייך אומגע־פאַלען צו דער ערד אַ פאַר'חלש'טער.

האָבען אָבער די דינער פון דעם פּאַלאַץ דערזעהן, אַז עפּעס אַ רייטער האָט זיך אָפּגעשטעלט ניט ווייט פון זייער פּאַלאַץ און אַז דאָס פערד האָט זיך נאָכדעם זעהר ווילד אַהויבגעטאָן אַליין און איז אַוועק אָהן דעם רייטער, זיינען זיי צוגעקומען צו דעם אָרט און האָ־בען דערזעהן דעם פאַר'חלוש'טען בערעל פּראַגער. האָבען זיי אים אויפגעהויבען און האָבען אים געבראַכט צו זיך אין פּאַלאַץ אריין און האָבען אים אָפּגעמינטערט.

ווי נאָר אָבער בערעל פּראַגער איז געקומען צו זיך, ערשט ער הערט זיי רעדען עפּעס אַ לשון וואָס ער הויבט ניט אָן צו פאַר־שטעהן. נעמט ער רעדען צו זיי, ערשט זיי קוקען אים אָן מיט אויסגעגלאָצטע אויגען, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך גאָרניט געגלויבט, אַז דאָס איז אַ לשון וואָס מענשען רעדען. נעמט ער צו זיי רעדען:

— פּראַג, פּראַג. ווייסט איר ווי ווייט עס איז פון אייך די קעניגליכע שטאָט פּראַג?

אָבער זיי קוקען אים אָן און גלויבען גאָר זייערע אויערען ניט, אַז אַ מענש איז דאָס, וואָס רעדט אַזוי.

און אַז בערעל פּראַגער האָט דערזעהן וואָס דאָ קומט פאָר, האָט ער גענומען טראַכטען:

— גאָטעניו, גאָטעניו, וואָס וועט פון מיר איצט ווערען? וועל איך כאָטש נאָך זוכה זיין צו זעהן אונזער הייליגען צדיק, דעם פּראַגער רב, וועל איך כאָטש נאָך קאָנען זעהן מיין ווייב און קינ־דער איידער איך שטאַרב? האָב רחמנות גאָט, דערבאַרים זיך,

ברענג מיך צוריק צו מיין שטאָט פּראַג. זאָלען כאָטש מענשען ווי־סען וואו מיין געביין איז אהינגעקומען !

און אַזוי איז ער ווידער איינגעשלאָפען און מען האָט אים גאָר מער ניט געקאָנט אויפוועקען. האָבען זיך די דינער דער־שראָקען און האָבען באַשלאָסען, אַז איידער וואָס ווען זאָל מען אים דערווייל אוועקטראָגען אין אַ זייטיגען פינסטערען צימער און זיי האָבען אַזוי געטאָן.

יז.

איז זיך אַזוי בערעל פּראגער געלעגען אין דעם אָפּגעליינטען צימער און איז זיך אַזוי אַלץ געשלאָפען און געשלאָפען.

און ווען עס איז געקומען פרייטאָג צו נאַכטס איז בערלען גע־קומען צו חלום דער ליכטיגער גרייז, וואָס האָט אים געגעבען די צוועלף שטערען שטיינדלעך.

— אדוני,—האָט זיך בערעל פון שלאָף גלייך גענומען פרעגען.

— דו ביזט דאָך דער האר פון יענע וואונדערליכע פּאַלאַצען וואו איך האָב שבת געהאַלטען אינאיינעם מיט דער מלכה שבת, וואָס זע־נען דאָס געווען פאר וואונדערליכע פּאַלאַצען און גערטנער און טייַ־כען, וואָס זענען גלייך נאָך הבדלה פארשוואונדען? און פאַרוואָס האָ־סטו מיר געהייסען ארויסברייגנען צום ברעג פון ים די פּרינצעסין שבת, כדי דער פיש זאָל זי איינשלינגען, און איך זאָל אַליין צו־זעהן דעם גרויסען צער פון אירע עלטערען און פון די אַלע איינ־וואוינער פון דעם לאַנד, וואָס האָבען זי אַזוי ליב?

דאָ האָט זיך דער גרייז אָנגערופען:

— אָבער איך האָב דיך געוואָרענט, אַז דו זאָלסט דערביי ניט ארויסרעדען קיין וואָרט, אויב דו ווילסט קומען אַהיים בשלום.

— אָבער איך בין דאָך, אדוני, ניט קיין שטיין, איך בין אַ איד! איז ווי אַזוי האָב איך געקאָנט צוזעהן אַזאַ גרויסען צער און זיך איינהאַלטען פון צו טרייסטען?

— דו האָסט דאָס אָבער ניט געדאַרפט טאָן, טאָקע דערפאַר

כדי זייער צער און בייגקען זאָל זיין זעהר גרויס, וואָרים דאָס וועט פּיעל העלפען צו דערנעהענטערען דעם טאָג פון שטענדיגען שבת. וואָרים דו מוזט וויסען, אַז די פּרינצעסין שבת איז ניט גלאַט אַזוי אַ פּרינצעסין. נאָר דאָס איז גאָר געווען די אמת׳ע מלכה שבת אַליין. די גאַנצע וועלט האָט זי ליב און בייגקט נאָך איר, און זי האָט ליב און בייגקט נאָך דער גאַנצער וועלט. נאָר אַזוי ווי דער טאָג פון שטענדיגען שבת איז נאָך ניט געקומען, דאַרף דערווייל די מלכה שבת מיט איר ליכטיגער שבת־קרוין קומען אויף דער וועלט נאָר אין ערב שבת, און מוז צוריק אַוועקגעהן צום פּיש דעם היטער פון שבת, ווי נאָר דער שבת געהט אַוועק, כדי זי זאָל ניט גע־שטרויכעלט ווערען. האָט אָבער די מלכה שבת פאַרבראָכען געגען דעם געבאָט און האָט זיך דערבאַרימט אויף דער קעניגין פון דעם לאַנד שבת, וואָס האָט קיין קינדער ניט געהאַט. און זי האָט זיך אַנגעהעפט אָן איר און איז צו איר געוואָרען אַ טאָכטער. און דורכ־דעם איז די געפאַר פאַר איר און פאַר דעם שבת פון דער וועלט געוואָרען זעהר גרויס. עס האָט געהאַלטען דערביי, אַז שבת און דאָס לאַנד פון שבת זאָל חלילה אומגעבראַכט ווערען פון דער וועלט. און ווען ניט דער פּראַגער רב, ווער ווייסט וואָס פאַר אַ פּנים די וועלט וואָלט שוין איצט געהאַט. וואָרים ער, דער פּראַ־גער רב, זעהט מיט זיינע ליכטיגע אויגען אַלץ וואָס קומט פאָר אויף דעם הימעל און אויף דער ערד און אין אַלע שמערען־וועלטען און ווען ער האָט דערזעהן ווי שבתאי האָט אויסגעכאַפּט די מלכה שבת האָט ער דורך דעם כח פון זיין תפלה:

„פאַרלאָז דיין געפאַנגענשאַפט מלכה שבת,
„קום מיט פרידען קרוין פון האַר,
„קום צו דיינע אויסערוועהלטע.
„קום כלה,
„קום!

געהאלפען דעם פיש, דעם היטער פון שבת, צו שלאגען שבתאי'ן אין דער לופטען. און ווען די מלכה שבת איז אריינגעפאלען אין ים אריין האט ער זי גלייך אריינגענומען צו זיך. האלטען אבער האט ער זי ניט געקאנט, ווארים ערשטענס, האט די מלכה שבת גאר אינגאנצען פארגעסען ווער זי איז, זינט זי איז געווארען די טאכטער פון דער קעניגין פון דעם לאנד פון שבת, און צווייטענס, איז זי דאך שוין דעמאלט געווען די כלה פון דעם ריז פון דעם לאנד פון וואך. און די נשמה פון שבת איז שוין כמעט געווען פארלארען פאר דער וועלט, נאר די קרוין אליין פלעגט ארויסקומען אויף דער וועלט. אבער וואס איז די קרוין אהן א נשמה?

האט מען אודאי געדארפט האבען א מענשען אויף וועמען מען קאן זיך פארלאזען.

האט דער פראגער רב געזאגט, אז ער האט אזא מענשען. — דאס איז טאקע — האט ער געזאגט — בערעל פראגער פון מיין אייגענער שטאט פראג.

האט מען אים געזאגט:

— און ווי אזוי וועט ער קאנען מלחמה האלטען מיט די ריזען פון דעם לאנד פון וואך?

האט ער געענטפערט:

— זאלען אים די שטערען פון הימעל העלפען, זיי האבען דאך אלע ליב די מלכה שבת און קריגען פון איר ליכטיגקייט.

האט מען אים געזאגט:

— דו ווייסט דאך אבער, אז ווען א מענש וועט דורך זיך לאזען דורכשטראמען דעם כח פון א שטערן וועט ער דאס ניט קאנען אויסהאלטען און וועט נאך דער ערשטער שלאכט פאלען ווי א דורכגעברענטער. און עס וועט דאך זיין נויטיג צוועלף שלאכטען!

האט דער פראגער רב, דער גור אריה, דערויף געענטפערט:

— נישקשה, איך וועל אים מיטגעבען מיין קאנטשיק.

איז מען דערויף איינגעגאַנגען, און מען האָט דיך געשטעלט אויף אַ פּרואוו, און מען האָט איינגעזעהן, אַז דו ביזט טאַקע דער ריכטיגער מענש. און וואויל איז דיר און גרויס איז דיין חלק, וואָס איז פאַר דיר אָנגעגרייט געוואָרען. וואָרים דו מוזט וויסען, אַז פון יעדער מענשליכער טואונג ווערט עפּעס געשאַפען אין די אויבער־שטע וועלטען. טוט אַ מענש אַ גוטע טואונג שאַפט ער פאַר זיך אין די אויבערשטע וועלטען שעהנע בוימער, הייזער, גערטנער, פּאַלאַ־צען און אַנדערע שעהנע זאַכען. טוט דער מענש אַ שלעכטע טואונג שאַפט ער פאַר זיך בלויז דערנער, שפּיציגע שטיינער, שטעכיגע צווייגען, שלאַנגען און עקדישען. און אַזוי פאַרנעמט זיך דער גוטער און דער שלעכטער זיין אָרט אין די אויבערשטע וועלטען. און וויסען דאַרפסטו, אַז יעדע גוטע טואונג ווערט נאָך איינגעטיילט אין אַ סך טיילען. דער ערשטער טייל איז דער געדאַנק פון דער גוטער טואונג. דער צווייטער טייל, איז דער חשק פאַר דער גוטער טו־אונג. און נאָכדעם קומט די גרייטקייט צו טאָן די גוטע טואונג. און נאָכדעם דאָס טאָן די גוטע טואונג, די פרייד פון דער גוטער טואונג, דאָס ליידען פאַר דער גוטער טואונג, און נאָכדעם קומט דאָס איינ־שטעלען דאָס לעבען פאַר דער גוטער טואונג, דאָס וועלען איינ־שטעלען דאָס לעבען פאַר דער גוטער טואונג, און טאַקע דאָס אויפ־דער׳אמת׳דיגע איינשטעלען פון דעם לעבען. און אַזוי ווי דו ביזט שוין ניט איינמאָל, צוליב גוטע טואונגען דורכגעגאַנגען אַלע טיילען אויף וועלכע אַ גוטע טואונג לאָזט זיך איינטיילען, און אַזוי ווי דו האָסט זיך מיט גרויס פרייד און מיט דעם גאַנצען הארצען געלאָזט מקריב זיין צוליב דער מצוה שבת, האָסטו פאַר זיך מיט דעם אויפ־געשטעלט זעהר רייכע און וואונדערליכע פּאַלאַצען, און גערטנער, און בוימער אַלערליי און פייגלען און וואַסערען און טייכען.

— אדוני — נעמט זיך בערעל אין שלאָף בעטען — אדוני. איך פיהל, אַז די כחות געהען מיר אויס און דו רעדסט צו מיר

אַזוינע זיסע רייד, זענען דאָס טאַקע שוין איצט די לעצטע מינוטען פון מיין לעבען ? זאָג, אדוני, וועל איך נאָך אַמאָל קומען אַהיים קיין פראַג, צו מיין ווייב און קינדער ? וועל איך נאָך אַמאָל קענ־גען זעהן מיט מיינע אויגען דעם פראַגער רב, דעם גור אריה ?

האָט זיך דער ליכטיגער גרייז צו אים אָנגערופען :

— שטאַרק זיך, בערעל פראַגער. דו דאַרפסט וויסען, אַז ווען דאָס שוואַרצע פערד האָט זיך מיט דיר אין דער אומגליקליכער מינוט אַזאַ שרעקליכען הויב געטאָן, און מיט דיר גענומען פליהען איבער טויזענטער מיילען און מיילען ביזטו געווען אין גרויס גע־פאַר פאַרברענט צו ווערען, האָט אָבער דער פראַגער רב, מיט זיין גרויסען כח, באַצוימט דאָס שרעקליכע פערד און האָט דאָס גע־צוואונגען זיך אָראָפּצולאָזען לעבען אָט דעם פּאַלאַץ. איצט וועסטו דאָ נאָך מוזען שלאָפען ביז דרייסיג טעג. און ווען עס וועט קומען צום סוף פון דעם דרייסיגסטען טאָג וועט צו דיר קומען דער פראַגער רב און וועט דיך אויפוועקען. און כאָטש דער פּאַלאַץ איז אין אַ שרעקליך וויי טען לאַנד, אַזוי ווייט, אַז קיינער האָט אין דער גאַנצער מדינה פראַג ביז איצט אפילו דעם נאָמען פון דעם לאַנד ניט געהערט, איז פונדעסטוועגען, ווי נאָר דער פראַגער רב וועט דיך אַריבערפירען דעם שטערענרינג וואָס אַרום דעם פּאַלאַץ, וועסטו שוין זיין אין פראַג.

און דער ליכטיגער גרייז איז נאָכדעם גלייך פאַרשוואונדען.

יח.

דערווייל האט זיך אבער אין פראג פארלאפען אזא מעשה :

דער פראגער מלך האט דאך זעהר ליב געהאט אידען. און מער פון אלע האט ער אודאי ליב געהאט דעם רב פון שטאט—דעם ר׳ אריה. און טאמער פלעגט דער מלך דארפען טאן א וויכטיגע זאך, פלעגט ער זיך פריהער ליבהאבען דורכרעדען וועגען דעם מיט׳ן פראגער רב און הערען זיין עצה.

האט אבער דער מלך ביי זיך געהאט א מיניסטער, וואס האט זעהר ניט פארגינען דעם פראגער רב, פארוואס ער איז אזוי חשוב ביי דעם מלך אין די אויגען. פלעגט דער מיניסטער דערפאר פון מאל צו מאל לאזען פאלען שלעכטע רייד פאר דעם מלך וועגען דעם אידישען רב.

דער מלך, אבער, האט גוט געוואוסט, אז די דאזיגע שלעכטע רייד קומען פון דעם מיניסטער׳ס מויל דערפאר, וואס ער איז א ניט פארגינער, פלעגט ער דערפאר אלע מאל אפהאקען די דאזיגע רייד אין מיטען, און פלעגט נאכדעם צו זיך שיקען רופען דעם פראגער רב און פלעגט אים אנטאן נאך מער כבוד ווי פריהער. ווארים דער מלך האט גוט געוואוסט, אז דער פראגער רב איז א גרויסער צדיק און א גרויסער חכם, און אז אלע זיינע ווענען זענען גערעכט און רעכטפארטיג.

און אז דער בייזער מיניסטער האט דערזעהן וואס ער טוט אויף מיט זיינע שלעכטע רייד, איז ער געפאלען אויף אנאנדער

פּלאַן. ער האָט זיך געווענדעט צום מלך און האָט צו אים אַזוי געזאָגט:

— גרויסער מלך! פאַרוואָס אַלע דיינע געטרייע הארען פאַרבעטען דיך אַמאָל צו זיך אויף אַ באַל, און דער פּראַגער רב — דיין געטרייער יועץ — פאַרבעט דיך קיינמאָל ניט צו זיך אויף קיין באַל? מיר זענען דאָך אַלע דיינע הויפהארען, טאָ פאַרוואָס זאָל ער ניט זיין גלייך ווי מיר, פאַרוואָס זאָל ער אונז פאַר־שעמען?

און דער מיניסטער האָט דערביי געטראַכט ביי זיך אין הארצען:

— דער פּראַגער רב איז דאָך אַ גרויסער אָרימאַן, און ער וואוינט ערגעץ אין אַ קליין צובראָכען הייזעל און ער פאַרמאָגט דאָך געוויס ניט צו מאַכען אַ באַל ווי עס פּאַסט פאַר'ן מלך און פאַר זיינע הארען. וועט דאָס ניט געפעלען ווערען אין די אויגען פון דעם מלך. וואָרים ער וועט דערזעהן, אַז ער האָט צו טאָן מיט אַ פּשוט'ען אָרעמען אידען, מיט וועמען עס איז אַ בזיון צו ווייזען זיך פאַר מענשען אין די אויגען.

און אַז דער פּראַגער רב, דער גור אריה, איז נאָכדעם געקו־מען צום מלך, האָט זיך דער מלך צו אים געווענדט און האָט צו אים געזאָגט:

— מיין ליבער פריינד: דו ווייסט דאָך, אַז דו ביזט איינער פון מיינע הויפהארען, און אַז איך האָב דיך ליב. און עס איז אָנ־גענומען, אַז יעדער פון מיינע הארען מאַכט אַ באַל אין זיין צייט, און לאַדט אונז אַלע איין צו זיך אין זיין פּאַלאַץ. טאָ פאַרוואָס זאָלסטו פאַרמיינדערען פון צו טאָן ווי אַלע פון זיי?!

אַז דער פּראַגער רב האָט דערהערט אַזוינע רייד, האָט ער זיך אָנגערופען צום מלך און האָט צו אים געזאָגט:

— דו האָסט רעכט, גרויסער מלך. אוודאי דאַרף איך דיך און

דיינע הויפהארען איינלאדען אויף א באל אין מיין צייט. און עס וועט פאר מיר אויך זיין א גרויסער כבוד ווען דו וועסט קומען מיט דיינע הארען צו דעם באל וואס איך וועל צוגרייטען פאר דיר. גיב מיר נאר איין חודש צייט און איך זאג ד'יר צו א גרויסען און שעהנעם באל מיט אזוינע פארגניגענס, אז ק'ין האר אין דער וועלט האט נאך פאר דיר קיינמאל אזא באל ניט געמאכט.

האט זיך דער מלך אודאי דערפרעהט און האט געזאגט:

— אודאי ווינש איך, אז דו זאלסט מאכען א שעהנעם באל, כדי דו זאלסט ניט פארשעמט ווערען פאר די אויגען פון מיינע הויפהארען, כדי בייזע אויגען זאלען אין דיר קיין נקמה ניט האבען.

און דער גוטער פראגער מלך האט נאכדעם געלאזט וויסען דעם בייזען מיניסטער, אז דער גור אריה האט געזאגט, אז ער וועט אין א מאנאט ארום מאכען פאר אים, און פאר אלע הארען פון זיין קעניגרייך, א גרויסארטיגען באל.

האט זיך דער מיניסטער אנגערופען, און האט בייז געזאגט:

— ווי פארמאגט ער דען צו מאכען א באל, וואס זאל פאסען פאר דיין כבוד וועגען און פאר דעם כבוד פון דיינע הארען, אז ער איז אן ארימער אידישער רב, וואס וואוינט אין א צעבראכען הייזעל ? ! ...

דער מלך אבער האט זיך אנגערופען און האט געזאגט צום מיניסטער:

— און איך גלויב, אז ער וועט פארט מאכען א רייכען און שעהנעם באל פאר אונז, ווארים דער פראגער רב איז אן ערליי־בער מענש און ער זאגט קיין מאל קיין ליגען ניט.

דער מיניסטער האט זיך געטראכט:

און אז אפילו עס זאל שוין זיין אמת, אז דער אידישער רב איז ניט קיין ליגנער, וועט דאס אים דען העלפען ? ! אז ער

פארמאגט דאך פארט ניט צו מאכען א באל, וואס זאל זיך פאסען פאר א מלך.

און נאכדעם האט דער מיניסטער אונטערגעשיקט זיינעם א מענשען ער זאל פארשען דעם פראגער רב, און זעהן ווי אזוי ער גרייט זיך צו צום באל.

איז דער מענש געגאנגען, און איז געקומען צוריק א פארוואונ־דערטער, און האט געזאגט צום מיניסטער:

— מיין האר! איך האב געפארשט דעם אידישען רב שוין עטליכע טעג, און זעה, — ער זיצט גאר און לערנט טאג ווי נאכט זיין תורה — אליין אדער מיט זיינע תלמידים. און אן דעם באל האט ער, ווייזט אויס, גאר אינגאנצען פארגעסען.

האט זיך דער מיניסטער אודאי זעהר געפרעהט פון די דאזיגע רייד און האט ווידער געשיקט דעם מענשען, ער זאל ווידער פארשען.

איז דער מענש ווידער געגאנגען און איז געקומען, און האט ווידער געבראכט צוריק, אז דער פראגער רב האט גאר, ווייזט אויס, פארגעסען, אז עס זענען שוין געקומען די לעצטע טעג פאר'ן באל, ווארים ער טוט ניט קיין אנדער זאך, אויסער, וואס ער לערענט תורה אליין, אדער מיט זיינע תלמידים.

איז דאס דעם מיניסטער זעהר וואויל געפעלען און ער האט זיך זעהר געפרעהט. און ווען עס איז געקומען די לעצטע שעה, האט ער זיך געפעדערט און איז געקומען צום מלך דער ערשטער, כדי זיינע אויגען זאלען זיין פון די ערשטע, וואס וועלען זעהן, וואס עס וועט פארקומען ווען דער מלך וועט זיך דערוויסען, אז דער פראגער רב האט זיך גאר אין דער גאנצער מעשה פארגעסען...

ווי נאר אבער עס איז געקומען די ריכטיגע צייט פון דער סעודה און אלע הארען זענען שוין געווען פארזאמעלט אין דעם מלכ'ס פאלאץ, אזוי איז אנגעקומען דער פראגער רב און האט זיי

אַלעמען זעהר שעהן געבעטען, אַז זיי זאָלען מיט איִם מיטגעהן, ווארים אַלע איז שוין גרייט פאַר דעם גרויסען קעניגליכען באַל.

האָט דער בייזער מיניסטער ניט אויסגעהאַלטען און האָט זיך אָנגערופען:

— וואוהין וועסטו אונז פירען ? ! וואו וועסטו... אבער דער שונא האָט ניט געקאָנט דערענדיגען זיינע רייד, ווארים ער האָט זיך דערשראָקען פאַר דער מלכ'ס בליקען און פאַר דעם פראַגער רב'ס ליכטיגען פנים.

געהן זיי נאָכדעם אַלע מיט דעם גור אריה און ער פירט זיי איבערן שטאָט און ארויס פון שטאָט, צום טייך.

וואונדערען זיי זיך אודאי אַלע און קנייטשען מיט די אַקסלען:

— פאַר וואָס צום טייך ?

— ווייל די לופט איז דאָרטען פריי ?

און דער בייזער מיניסטער זאָגט אין דער שטיל:

— דער איד וויל אפשר מיר זאָלען זיך דאָרט אוועקזעצען שלינגען די לעבעדיגע פיש פון טייך ? !

און די לופט איז זיך דערווייל געוואָרען פול מיט אָוועגט און דער הימעל האָט זיך דערווייל באַדעקט מיט מחנות שטערען.

מיטאַמאָל אָבער ניט זיי אַלעמען עפּעס ווי אַ מינע פאַר די אויגען.

קוקען זיי זיך אום — דערזעהען זיי — ווייט ארויף אויף די לאַנקעס, וואָס פאַר דעם פראַגער טייך, באַווייזט זיך מיטאַמאָל אַ צינדערנדיגע ליכטיגקייט...

— וואָס זאָל דאָס זיין ? !

— איז דאָס מיטאַמאָל אַזוי אַ שטערען געפאַלען צו דער ערד ? ...

די ליכטיגקייט האָט אָבער גענומען ווערען אַלץ גרעסער און

ליכטיגער, ביז מיטאַמאָל דערזעהען זיי, אַז דאָס איז נאָר אַ גרויסער און רייכער פּאַלאַץ מיט גאָלדענע טויערען, מיט פּערלמוטערנע טורעמס און אַלבאַסטערנע ווענט...

האָבען זיי זיך אודאי אַלע זעהר שטאַרק פאַרוואונדערט :

— סטייטש, וואו קומט דאָס אַהער אין מיטענדערינען אַ פּאַ־לאַץ ? און נאָך אַזאַ רייכער און ליכטיגער !

דער פּראַגער רב אָבער געהט, און דער מלך מיט איהם, — געהען די איבעריגע הארען נאָך. און ער פירט זיי אריין אינע־ווייניג, און זיי דערזעהען אַז עס איז טאַקע אַ ריכטיגער פּאַלאַץ, מיט שוועלען פון געשלאָגענעם קופּער, מיט דילען פון געגאָסענעם זילבער, מיט ווענט פון עלפאַנטביין, מיט זעהר וואונדערליכע שני־צערייען אויף זיי. און די טישען זענען געגרייט מיט וואונדערבאַרע כלים, וואָס זענען געשניצט און געגאָסען פון גאָלד און זילבער, פון דימענטען און פון אַנדערע טייערע שטיינער. און אַ סך אויסגע־פּוצטע דינער שטעהען גרייט צו דינען יעדען נאָך זיין פאַרלאַנג און באַגער.

קוקען זיי אַלע און גלויבען זייערע אויגען ניט, ווארים זיי ווייסען, אַז אַזאַ מין רייכקייט און שעהנקייט, און אַזויפיל דינער. און אַזאַ פּאַלאַץ קאָן נאָר אַ גרויסער מלך דערוויזען.

און ווען זיי האָבען זיך געזעצט צום טיש און זייערע בליקען זענען געפאַלען אויף די גאָפּעל, מעסערס און לעפעל, האָבען זיי דערזעהען, אַז דאָס איז די אַרבייט פון גרויסע מייסטער און זיי האָבען זיך דערויף שטאַרק געוואונדערט, אָבער מער פון אַלץ זענען זיי פאַרוואונדערט געוואָרען פון דעם זאַלצ־מעסטעל, וואָס איז געשטאַנען פאַר דעם מלך. דאָס זאַלצמעסטעל איז אינגאַנצען געווען פון איין גרויסען דימענט, און עס איז געשטאַנען פאַר'ן מלך און האָט געברענט מיט אַלערליי שטראַלענ־

דיגע פאַרבען. און די אַרבייט אויף דעם איז געווען אַזאַ, אַז כאָטש וועלטען אויסצופאַרען !

און דער מלך האָט גענומען דאָס שטראַלענדיגע זאַלצמעססטעל אין די הענט, כדי בעסער צו באַטראַכטען די גרויסע קונסט, וואָס דער שלייפער האָט אויף דעם אַרויסגעוויזען. און נאָכדעם האָט ער דאָס געוויזען צו זיינע הארען. האָבען זיי דאָס אַלע באַטראַכט און האָבען געשטוינט פון דער רייכקייט פון דעם דימענט און פון דער גרויסער חכמה, וואָס דער שלייפער האָט אין דעם אַריינגעלייגט. און דער בייזער מיניסטער האָט זיך אָנגערופען :

— ווי גוט עס וואָלט געווען, ווען אַזאַ כלי געפינט זיך אין די אוצרות פון אונזער מלך. דאָס איז דאָך אַליין אַן אוצר.

האָט זיך אָבער דער פּראַגער רב גלייך אויפגעהויבען און געזאָגט :

— איך בעט אייך זעהר, עסט און טרינקט און לאָזט זיך וואוילגעהן. איר קאָנט זיך באַנוצען מיט אַלץ וואָס איר זעהט דאָ, נעמען אָבער פון דאַנען קאָנט איר ניט קיין זאַך...

נאָכדעם האָט מען זיי דערלאַנגט די בעסטע מאכלים, און פון די טייערסטע וויינען. האָבען זיי געגעסען און געטרונקען און זיך געלאָזט וואוילגעהן וויפיל זייער האַרץ האָט געגלוסט.

נאָך דער סעודה האָט זיי דער פּראַגער רב אַרויסגעפירט אין גאָרטען, האָבען זיי זיך ווידער גע'חדוש'ט ! — וואָרים דאָס איז געווען אַ וואונדערבאַרער גאָרטען, איבער וועלכען עס האָבען זיך געשניטען אַ סך וועגען און וועגלאַך צווישען וואונדערליכע בוימער און בלומען, וואָס זענען געווען פון אַזוינע געשטאַלטען און פאַרבען, וואָס קיינער פון זיי האָט נאָך אַזוינע אין זיין לעבענס־טאָג ניט געזעהן, און פאַרשידענערליי טייכלאַך האָבען זיך געשלענגעלט אין דעם גאָרטען. די טייכלעך זענען געווען געפּלאַסטערט מיט קאָרעל׳ען און פּערלשטיינער. און אין די טייכלעך זענען

אומגעשוואומען אזוינע וואונדערבארע פיש, און אויף די בוימער זענען געוואקסען אזוינע מינים פרוכטען, וואָס זענען גארניט גע־מאָלט אין דער גאנצער פראגער מדינה, און ניט אין קיינער פון די נאָהענטע מדינות. דאָס אַלץ איז געקומען פון אזא לאנד, וואו קיי־נער פון די היגע מענשען האט נאָך ביז איצט זיין פוס ניט גע־טראָטען.

און אזוי האט דער מלך מיט זיינע הארען פארבראכט דעם גאנצען אָוועגט פון דעם באַל אין גרויס פארגעניגען, און זיי האָבען זיך די גאנצע צייט געפיהלט ווי אויף א גרויסען קעניגליכען באַל.

נאָכדעם אָבער ווי זיי האָבען זיך געזעגענט מיט דעם פראגער רב, האט געטראָפען אזא מעשה:

אַלע האָבען זיך געזעגענט און זענען ארויס פון דער טיר און זענען אוועקגעגאנגען. ווען אָבער דער בייזער מיניסטער האט זיך געזעגענט און האט געוואָלט ארויסגעהן, האט ער ניט גע־קאָנט. ווי נאָר ער איז געקומען צו דער טיר, האט דאָס אים אזוי ווי געוואָרפען צוריק... און ער איז נאָכדעם געבליבען שטעהן פון דערווייטענס און האט זיך ניט געקאָנט רירען פון אָרט.

אז די מיניסטאָרען האָבען דאָס דערזעהן, האָבען זיי גענומען טראכטען, אז דאָס רעכענט זיך מן הסתם דער פראגער רב אזוי אָפּ מיט אים, דערפאר וואָס ער איז זיינער א שונא, האָבען זיי דאָס געמאָלדען צום מלך. האט זיך דער מלך געווענדט צום פראַ־גער רב, אז ער זאָל אים מוחל זיין. האָט דער פראגער רב זיך אָנגערופען צום מלך:

— אדוני מלך! איך בין דאָ גארניט שולדיג. מן הסתם האט ער אין זיינע קליידער באהאלטען א כלי וואָס באלאנגט צום פאַלאַץ, און איך האָב דאָך פריהער געוואָרענט און געזאָגט: „עסט, טרינקט און לאָזט זיך וואוילגעהן, אָבער נעמען פון דאַנען קאָנט איר ניט קיין זאך".

האָט זיך דער בייזער מיניסטער אודאי געמוזט מודה זיין,

אז ער האט ניט געקאנט ווידערשטעהן זיין גלוסטיגקייט צו דעם שעהנעם זאלצמעסטעל. און ער האט דאס מיט גרויס חרפה גע־מוזט ארויסנעמען פון זיינע קליידער און איבערגעבען צום פרא־גער רב. און ווי נאר דער בייזער מיניסטער האט אוועקגעגעבען דאס שעהנע זאלצמעסטעל, אזוי האט ער שוין געקאנט ארויס פון דער טיר. איז ער ארויס און אנטלאפען.

און אז דער קעניג האט ווידער דערזעהן דאס שעהנע זאלצ־מעסטעל, האט ער עס ווידער גענומען אין זיינע הענט און האט דאס ווידער גענומען באטראכטען, ווארים עס איז דאך געוועזען א זא גרויסער אנטיק. דערביי אבער איז דעם מלך איינגעפאלען, אז ווען ער וואלט געקאנט מיטנעמען מיט זיך די דאזיגע כלי, וואלט ער דורכדעם געקאנט געוואר ווערען אלץ וועגען דעם דאזיגען פאלאץ... האט ער זיך אנגערופען צום פראגער רב:

— אפשר איז געמאלט, אז דו זאלסט דאס מיר פארקויפען? איך וועל דיר פאר דעם געבען וויפיל דו ווילסט.

האט זיך דער פראגער רב אנגערופען צום מלך:

— אדוני מלך, איך קאן דאס דיר ניט פארקויפען, ווארים עס איז ניט מיינס. איך האב דאס אנטליהען. דו קאנסט דאס אבער נעמען, ביז מען וועט דאס מאנען.

האט זיך דער מלך זעהר געפרעהט מיט דעם, וואס ער וועט דערווייל ביי זיך קאנען האבען די דאזיגע וואונדערבארע כלי, ווארים וואס מער ער האט אויף איר געקוקט, אלץ מער האט ער געזעהן, אז דאס זאלצמעסטעל איז די ארבייט פון א זעהר גרויסען מייסטער, און אלץ מער האט ער געפיהלט אז דורך דעם וועט ער אויסגעפינען דעם סוד פון דעם פאלאץ.

האט דער מלך מיטגענומען דאס זאלצמעסטעל מיט זיך, האט זיך זעהר שיין געזעגנט מיט'ן פראגער רב. און האט אינ־אינעם מיט אלע זיינע הארען פארלאזט דעם פאלאץ.

יט.

און ווי נאָר דער פּראַגער רב איז געבליבען אַליין אַזוי איז ער גלייך אַוועק דורכן פּאַלאַץ, און ער איז צוגעקומען צו איינעם פון די אָפּגעליידיגטע חדרים און האָט דאָרט אויפגעעפנט די טיר און האָט זיך אָנגערופען:

— שטעה אויף בערעל פּראַגער. עס איז שוין דער סוף פון די דרייסיג טעג...

האָט דער פאַרשלאָפענער און פאַר'חלוש'טער בערעל פּראַגער גלייך געעפענט זיינע אויגען און מיט פאַרטריקענטע ליפּען גע־נומען צעשראָקען רעדען:

— רבי, רבי, רבי ! !

און ער האָט זיך געפּרואווט אויפהויבען און ניט געקאָנט.

איז דער רב צו אים צוגעגאַנגען און אים אָנגענומען ביי דער האַנט, האָט בערעל זיך גענומען פיהלען שטאַרקער און האָט זיך אויפגעהויבען.

האָט דער רב צו אים נאָכדעם געזאָגט:

— לייג אַריין דיין האַנט אין מיין גאַרטעל.

האָט בערעל אַזוי געטאָן.

האָט דער פּראַגער רב גענומען געהן און בערעל פּראַגער האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן זיין גאַרטעל און איז אים נאָכגעגאַנגען. און ווען זיי זענען אַזוי אַרויס פון דעם פּאַלאַץ האָט בערעל דערזעהן, אַז דער שטערענרינג, וואָס דאָס שוואַרצע פערד האָט איבערגע־

לאזט, הענגט נאך ביז איצט ארום דעם פאלאץ. און ווי נאר דער פראגער רב האט אריבערגעפירט דעם אפגעשוואכטען בערלען אויף דער אנדערער זייט פון דעם שטערענרינג, אזוי האט בערעל פראגער פאר זיך גלייך דערזעהן די שטאט פראג.

דאס הארץ האט זיך גענומען פלאטערדיג ווארעמען אין בערלען:

רבי, דאס איז דאך פראג! מיר זענען דאך נאר טאקע לעבען פראג. רבי, רבי!

— לאז ניט אפ דעם גארטעל, בערעל. לאז ניט אפ. — האט דער רב אים מיטאמאל גענומען ווארענען.

האט בערעל מיט דער האנט פעסטער אנגענומען דעם גארטעל און האט גלייך דערויף דערפיהלט, אז עפעס האט זיך מיטאמאל זעהר ראש אויפגעהויבען און ער קוקט זיך אום און דערזעהט, אז דער גאנצער פאלאץ מיט דעם שטערענרינג האט זיך אויפגעהויבען אין דער לופטען און האט זיך גענומען פליהען און טראגען און שווינדען הויך און ווייט.

— רבי, דער פאלאץ, רבי! — האט בערעל כמעט ווי אויסגעשריען. דער פראגער רב האט אים דערויף גארניט געענטפערט. ער איז זיך געגאנגען און בערעל האט זיך אנגעהאלטען אן זיין גארטעל און איז אים נאכגעגאנגען.

ווען זיי זענען צוגעקומען צו די טויערען פון פראג האט שוין גענומען ברעכען אויף טאג. האט זיך דער פראגער רב אויסגעדרעהט צום ברעג הימעל, וואס האט זיך גענומען רויטלען איבער די פעלדער און האט מיט זיין שטעקען א וויז געטאן אן א זייט און געזאגט:

— זע נאר, בערעל, קוק זיך איין. דו דערקאנסט?

און ווי נאר בערעל הויבט אויף זיינע אויגען אזוי דערזעהט ער, — דער גאנצער הימעל דערנעהענטערט זיך צו זיי, און דער

גאַנצער שבת־שלאָס, מיט אַלע זיינע וואונדערליכע פּאַלאַצען, מיט אַלע זיינע גערטנער און בוימער און טייכען מיט אַלע זיינע קוויי־טען, מיט אַלע זיינע פינקלענדיגע טורעמס און זיילען און שפּיצען שטעהט פאַר אים אין דעם ליכטיגען, נאַר וואָס אויפגעהענדיגען מאָרגענליכט.

— רבי — האָט זיך בערעל אָנגערופען אַ פאַרוואונדערטער — רבי, איך קוק, איך זעה, איך דערקען. דאָס איז דאָך דער וואונ־דערליכער שבת־שלאָס.

און גלייך דערויף האָט זיך לעבען איין זייט פון דעם שבת־שלאָס, דאָרט וואו דער הימעל איז נאָך געלעגען אין נאַכט, באַוויזען אַ לבנה־שלאָס מיט לבנה־פּאַלאַצען און לבנה־גערטנער, און צו דער צווייטער זייט פון דעם שבת־שלאָס זענען אויפגעשטאַנען קריסטאַלענע פּאַלאַצען פון דעם לאַנד פון ריינקייט, און זיי האָבען שטיל געשימערירט און געגליהט אין דער נאַכט און אין דעם מאָר־גען אינאיינעם מיט די ליכטיגע שבת פּאַלאַצען און האָבען אַזוי ווי גערופען און געצויגען בערלען צו זיך, און האָבען אים באַרוהיגט. און האָבען געמאַכט גרינגער זיין געמיט און ליכטיגער זיין אויג.

— זיי וויסען — האָט זיך דער פּראַגער רב אָנגערופען צו בערעל פּראַגער — אַז דער סם וואָס דאָס שוואַרצע פערד פון דעם עקדיש, דעם מזל פון חודש, האָט אריינגעלאָזט אין דעם מינדסטען פינגער פון דעם גייסט פון דעם שטערען שבתאי, וועט אים עסען און ברענען ביז אין דעם סוף פו די טעג, און ווען ער וועט איינגאַנ־צען פאַר'סמ'ט ווערען, וועט אויף דער וועלט דעמאָלט קומען דער טאָג פון שטענדיגען שבת. און דאָס אַלץ וואָס דו זעהסט איצט פאַר דיינע אויגען איז דיינס. דו, בערעל פּראַגער, מיט דיין ריינעם אידישען האַרץ, מיט דיין ריינעם אידישען גלויבען, מיט דיינע אידישע טואונגען האָסטו דאָס פאַר זיך אַליין אַלץ אויפגעבויט. און דאָס וועט פאַרבלייבען דיינס פון אייביג ביז אייביג, און אַלץ

וואָס דו האָסט געזעהן אינעווייניג אין דעם שבת־שלאָס איז אָנ־געגרייט פאַר דיר. אפילו דער ליכטיגער גרייז. ער איז דיין די־נער. און נאָך אַ סך גרויסע און ליכטיגע וואונדער זענען פאַר דיר אָנגעגרייט אין די לבנה־פּאַלאַצען און די פּאַ־לאַצען פון ריינקייט, וואָס וואַרטען אויף דיר. זיי גרייט, בערעל.

און בערעל האָט דערפיהלט, אַז ער ווערט אַלץ לייכטער און ליכטיגער און ער האָט זיך אָנגערופען:

— איך בין גרייט רבי, איך בין גרייט.

— איידער דער טאָג וועט פאַרגעהן וועסטו שוין זיין דאָר־טען, בערעל.

— איך בין גרייט רבי, איך בין גרייט. — האָט בערעל פּראַ־גער געענטפערט ניט אַראָפּנעמענדיג די אויגען פון די פּאַלאַצען.

און בערעל פּראַגער איז נאָכדעם געקומען אַהיים און האָט צונויפגערופען זיין ווייב און זיינע קינדער, און האָט זיך מיט זיי געזעגענט, און האָט זיי געבענשט, און דער פּראַגער רב איז נאָכדעם געקומען מיט אַן עדה אידען און האָט מיט אים אָפּגעזאָגט ודוי, און האָט ביי אים נאָכדעם צוגענומען פון די הענט דעם קאַנטשיק. האָט זיך בערעל נאָכדעם גלייך אויסגעצויגען אין בעט. און ווען דער אָוונט איז געקומען איז ער שוין געווען צווישען זיינע פּאַלאַ־צען און ער איז שוין געווען איינגעזאַמעלט מיט זיין פאָלק.

כ.

און אין עטליכע וואכען שפעטער האבען די גאזעטען צוטראגען איבער דער גאנצער וועלט, אז א מלך פון אזא און אזא א לאנד האט צוגעגרייט א גרויסען באל פאר מלכים פון אנדערע לענדער. פלוצלינג אבער האט געטראפען, אז פונקט אין דעם טאג פון דעם באל איז דער פאלאץ מיט'ן הויף, מיט די קנעכט און מיט אלץ וואס איז געווען פארגרייט פאר דעם גרויסען באל פארפאלען געווארען און מען ווייסט נאך ביז איצט ניט וואו ער איז געווען. אין עטליכע טעג ארום איז דער פאלאץ מיט'ן טייערען גארטען, מיט די קנעכט מיט די כלים צוריק געקומען. נאר אהן די שפייזען און געטראנקען און אהן איינעם א ווילד פרעמדען, וואס איז אפגעלעגען אין אן אפגעלייגטען צימער פון דעם פאלאץ דרייסיג טעג אין היגערפלעט. די דינער דערצעהלען, אז דער דאזיגער ווילד פרעמדער מענש האט זיך פונקט דרייסיג טעג פאר דעם באל פון ערגעץ פלוצלינג אנגעטראגען אויף א צוויבערליך פערד. דאס צוויבערליכע פערד איז מיט אמאל ניט ווייט פון דעם פאלאץ געווארען ווילד און האט פון זיך אראפגעווארפען דעם רייטער און האט זיך נאכדעם ווי א בליץ א טראג געטאן ארום דעם פאלאץ און איז פארשוואונדען, איבערלאזענדיג נאך זיך א פינקלענדיגען רינג ארום דעם פאלאץ. די דינער האבען דעם פרעמדען רייטער אריינגעבראכט אין פאלאץ. און האבען אים גענומען מינטערען. ווען זיי האבען אים דערמינטערט, האט ער גענומען רע־

דען א זעהר ניט פארשטענדליכען לשון און איז נאכדעם גלייך אריינגעפאלען אין א הינערפלעט און איז שוין נאכדעם אזוי אפגעשלאפען די גאנצע צייט. און איצט ווען דער פאלאץ איז צוריקגעקומען איז שוין דארט מער דער פרעמדער ניט געווען און אויך דער פינקלענדיגער רינג איז פארשוואונדען. נאר קיין זאך טוט דעם מלך פון יענעם און יענעם לאנד ניט אזוי באנג ווי דאס, וואס א זאלצמעסטעל, געשניטען פון איין דימענט, איז פארפאלען געווארען. ווארים די סמנים און די קוויטען אויף דעם זאלצמעסטעל זענען פארטראכט געווארען מיט גרוים חכמה, און דער וואס האט דאס געשליפען איז דער גרעסטער מייסטער אין דער וועלט. און דאס זאלצמעסטעל איז דעריבער אזא טייערע כלי, וואס קאן גאר אין דער וועלט ניט געמאלט זיין.

און אז די דאזיגע נייעס איז אנגעקומען צום פראגער מלך, האט ער דאס גלייך געלאזט וויסען דעם פראגער רב.

האט אים דער פראגער רב דערקלערט, אז דער פרעמדער, דאס איז געווען בערעל פראגער, א איד א תמים, וואס איז געווען אויף א זעהר וויכטיגע שליחות, און עס האט מיט אים א גרוים אומגליק געטראפען, פונקט אין דער מינוט וואס דו, גרויסער מלך, האסט צו מיר גענומען רעדען וועגען באל. האב איך שוין פאר איין וועג אי א פאלאץ פאר׳ן באל אויפגעזוכט, אי דעם אידען געראטעוועט. און דאס זאלצמעסטעל דארפסטו, גרויסער מלך, אודאי אפשיקען צוריק.

האט דער מלך אזוי געטאן, און ער האט איגאיינעם מיט דער זאלצמעסטעל אויך מיטגעשיקט א בריף צו יענעם מלך. און אין דעם בריף האט ער אים געשריבען די גאנצע מעשה, ווי אזוי זיין בעל יועץ, דער גרויסער חכם, דער פראגער רב, דער גור אריה, וואס איז א איד און א גרויסער צדיק, האט דאס איבערגעטראגען דעם גאנצען פאלאץ צוליב דעם באל, וואס ער האט צוגעזאגט צו מאכען פאר אים און פאר זיינע הויפהארען.

און ווי אזוי ער האט שוין אינאיינעם געראטעוועט א פראגער אידען, וואס איז געווען אויף א גרויס שליחות. און ווי אזוי ער האט זיי טאקע געזאגט ביי דעם באל, אז מען זאל פון דעם פאלאץ ניט נעמען קיין שום כלי, ווארים עס איז ניט זיינס. ער האט דאס אנטליהען און ער דארף דאס צוריק אומ־קערען. נאר אזוי ווי איך, דער מלך פון פראג, האב פארט גע־וואלט וויסען, ווער איז דאס דער, וואס פארמאגט אזא רייכען און שעהנעם פאלאץ, האב איך אומיסטען פאר זיך אנטליהען דעם גרויסען אנטיק, דאס וואונדערבארע זאלצמעסטעל, ווארים איך בין גע־ווען זיכער, אז דער וואס האט איינמאל געהאט אזא טייערע כלי וועט זי נאכדעם זיכער ארומזוכען איבער דער גאנצער וועלט, ביז ער וועט זי געפינען. און איצטער, אז איך ווייס שוין ווער דאס איז, שיק איך דיר צוריק דיין וואונדערבאר זאלצמעסטעל. — אודאי מוזטו דארט האבען א זעהר גרויסען מייסטער אין דיין לאנד, אז ער האט פאר דיר געקאנט אויסשניידען אזא וואונדער־ליבע כלי ווי די דאזיגע, אבער נאך פיעל גרעסער זענען די וואונדער וואס מיין בעל יועץ, דער איד, דער גור אריה, וואס איז דער רב פון מיין קעניג שטאט פראג, קאן באווייזען.

און דער פראגער רב איז נאכדעם ביי דעם מלך פון פראג געווארען נאך פיעל חשוב׳ער, ווי פריהער.